

Západ

Ročník 7.

Číslo 3.

Červen 1985

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.00

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0228-3068

***

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma

Administrátorka: Milada Reinišová

Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík

Sazba: Prague Typesetting, Inc.

Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

***

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, On., Canada K1G 3T8

Články nemusí vyjadřovat názory redakce

Nevyžádané rukopisy se nevracejí

Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků

Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, On., Canada N2J 4A4

Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace

***

Předplatné

1 rok:

Can: \$16.00

US: \$16.00

US: \$19.00

Kanada

USA

ostatní země (letecky)

nebo ekvivalent v cizí měně

2 roky:

Can: \$30.00

US: \$30.00

US \$36.00

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma

Cena jednotlivého čísla \$3.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem v ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patříně nejvýhodnější pro evropské předplatitele)

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD Bankovní směrové číslo 200 100 20

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, On., Canada N2J 4H5 (TSA No. 5037-246)

Ročník 7.

Číslo 3.

Červen 1985

Obsah

Československo

Smysl a účel Charty 77
(H. Gordon Skilling) 1

Básník Jaroslav Seifert, v parlandu
pražských papalášů Případ Seifert
(Josef Škvorecký) 3

Dějiny kolaborace ve verších 9

Svět

Znovunavštívení Afriky - I.
(Ota Ulč) 11

Rusko a jeho traumata
(Hana Ciprisová-Smithin) 16

Přes Železná vrata (Vladimír Kříž) 17

Na cestách... (Milan Zelený) 18

Příkaz ředitele 19

Interview

Aristokrat klavíru — rozhovor
s Mistrem Rudolfem Firkušným 20

Rozhovor s Alexandrem Hammidem 24

Rozhlas

Jak bojovat proti rušičkám
(Miloš Šuchma) 25

Fórum

Výtka sestře (Josef Koláček) 27

Odpověď sestry (Eva Límanová) 28

Literatura

Pozvání na socialistickou
diplomatickou recepci (Ota Ulč) 29

Lyrický cestopis (Jiří Borský) 31

Naši vtípalkové

32

Dopisy

33

Autorem fotografie *Odliv* na titulní straně je
Milan Dvořák.

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

H. Gordon Skilling

Smysl a účel Charty 77

Chartě 77 může pozorovatel zvenčí rozumět pouze v souvislosti se současnou situací československé společnosti jako celku. Zkušenost roku 1968 a jeho dohra — "normalizace" a s ní i zklamání a beznadějí lidí, vytvořily prostředí, ve kterém Charta vznikla a ve kterém existuje. To, že se Charta nestala masovým hnutím, je důsledkem celkového stavu myšlení společnosti a ne důsledkem slabosti Charty. Vznik Charty je obrozením vůle jednat nezávisle, i když naděje na změnu jsou zatím nepatrné. V tomto ohledu má Charta vliv na celý národ.

Václav Havel v soukromém dopise napsal: "Charta 77 svým vznikem a svou vytrvalou a odvažnou činností rozšířila prostor pro ostatní nezávislé aktivity a iniciativu, zvláště v kultuře. Tato činnost často nebyla přímo spojena s Chartou, ale pravděpodobně by bez ní nevznikla nebo by se aspoň tolik nerozšířila."

Význam Charty je hlavně v tom, že působila jako podnět nebo jako katalyzátor nezávislého myšlení a jednání. Je samozřejmě těžké odlišit, co bylo přímo spojeno s Chartou a co vzniklo na základě spontánnosti společenských sil.

Nezávislá činnost lidí v zemích reálného socialismu může často mít zcela skromný a nenáročný charakter a nemusí o ní vědět mnoho lidí. Přesto ji policie pronásleduje, jako by byla zárodkem nebezpečného protistátního hnutí. Skupina na malém městě nastudovala Prodanou nevěstu. Lidé v jedné pražské čtvrti uspořádali loutkové představení pro děti. Obě kulturní události byly kritizovány. Pracovníci nemocnice si vytvořili turistický klub a pokusili se najmout si parník na Vltavě pro vyjížděky s tancem. Ihned následoval zákaz. Někdo píše pod pseudonymem nebo uveřejní knihu pod cizím jménem. Umělec vystavuje obrazy ve svém studiu nebo na chatě pro své přátele a známé. Rodiče vychovávají děti podle svého nejlepšího svědomí a snaží se je vést k tradičním morálním hodnotám a chránit je před režimní propagandou.

Lidé si pěstují zeleninu a ovoce u svých chat a prodávají ji. Jiní mají vedlejší příjem, pracují pro vlastní zákazníky po večerech a nedělích nebo dokonce během pracovních hodin, kdy mají pracovat pro stát. Skupiny odborníků se setkávají ve volném čase a diskutují o problémech svého oboru. Ti, kteří mají zájem o poezii, se scházejí a čtou poezii nebo

i knihy Milana Kundery. Historici již po mnoho let připravují velkou studii československých dějin. Spisovatelé mají každoročně kongres jako za stará; stejně tak i filozofové. Lidé chodí společně na výlety a zajímají se o dějiny nebo o životní prostředí. Tisíce mladých lidí se setkávají na periferiích měst a poslouchají rockové skupiny. Pásky a kazety s populární hudbou nebo s přednáškami kolují z ruky do ruky. Na zdech na Kampě v Praze se objevují nápisy "Lennon je s námi" a když je policie přemaluje, objeví se nápisy nové, o hudbě a o míru.

I rozsáhlejší nezávislá aktivita, o které se sice ví a která ovlivňuje větší skupiny lidí, ukazuje, že nálada a mentalita společnosti se mění. Taková činnost může probíhat uvnitř oficiálních struktur nebo mimo ně. Nezávislí kulturní pracovníci a vědci byli velmi aktivní již před Chartou, ale Charta jim dala další podněty. Také akce mladých lidí nezávislé na oficiální moci mají delší tradici, hlavně v populární kultuře. Obnova náboženství a rostoucí nezávislost církevní hierarchie je v současné době problémem, se kterým se úřady musí vyrovnávat.

Problém míru a války, který nyní po umístění jaderných raket na československé půdě každého zajímá, podnítl také lidovou aktivitu.

Nezávislé publikace

Charta 77 vyvolala tak velkou explozi publikační činnosti, že už dnes můžeme hovořit o nezávislé a rozsáhlé "kultuře psacích strojů". Tato paralelní kultura, i když není tak rozšířená jako v Polsku, se skládá ze stovek knih, desítek časopisů, fejetonů, esejí, povídek a básní. Nikdo neví, kolik přesně toho všeho je, kolik kopií existuje, kolik lidí vše opisuje a rozšiřuje. Přes námahu spojenou s vydáváním a distribucí knih a časopisů existují lidé, kteří by rádi tuto literaturu četli, ale nemohou se k ní dostat. Distribuce je obtížná a nebezpečná a úplná sbírka snad existuje jen v policejních archívech. Jen velmi málo kopií se dostane do zahraničí. S obtížemi se šíří i časopisy a knihy vydané v exilových nakladatelstvích.

Samizdatové edice vyprodukovaly už aspoň šest set knih, možná víc. Nejznámější je *Edice Petlice*, kterou začal vydávat v roce 1972 Ludvík Vaculík. Obsahuje nejméně 250 titulů. Každý autor podepisuje všechny kopie a na titulní straně je vytištěn zákaz dalšího opisování. *Edice Kvart* začala vycházet už před *Petlicí* a její editor Jan Vladislav vydal před odchodem

VÁCLAV HAVEL NA SVĚ CHATĚ NA HRÁDEČKU; ČERVEN 1984

do exilu na 120 titulů. Třetí sérii, *Edici Expedice*, zorganizoval Václav Havel. Další publikace, jako např. *Edice Popelnice*, nevycházela dlouho, protože vydavatel byl zatčen. Existuje také aspoň sedm náboženských edicí. Jedna z nich, bez názvu, vycházela v Olomouci a bylo v ní vydáno asi osmdesát knih. Tato edice, stejně jako *Duch a život*, *Přítel* a *Cesty myšlení* vycházejí v tištěné nebo xeroxové formě a mají proto větší cirkulaci.

Vyprodukování takového množství knih je nevděčným úkolem, který vyžaduje mnoho času. Vydavatel musí přečíst všechny rukopisy a vybrat ty, které se rozhodne vydat. Musí často rukopis upravit, postarat se o přepsání a svázání a pak musí knihy rozvézt po Praze nebo po celé republice. Musí také sehnat peníze na vydávání dalších knih. Autoři a vydavatelé jsou neustále obtěžováni výslechy, domovními prohlídkami a zabavováním rukopisů nebo hotových knih. Často jsou vězněni. Také písařky, knihari a ti, kdo hotové knihy vlastní, jsou pronásledováni.

Další formou samizdatu jsou literární, vědecké a jiné časopisy. Vydavatelé a autoři s nimi mají stejné problémy. Charta 77 nemá svůj vlastní časopis, ale vydává bulletin *Infoch* (Informace o Chartě). Ostatní časopisy, které si často vydávaly malé skupinky lidí pro sebe, jsou také psány na stroji. Obvykle jsou nesvázané. Některé nemají název (jeden z nich je čtenáři nazýván *Zebra*; jiný

má název, který mnoho neříká — *Obsah*). Některé z nich vydržely jen krátkou dobu, zpravidla proto, že vydavatelé byli uvězněni nebo odešli do exilu. Jména editorů se zpravidla neuvádí, ale autoři často piší pod svým vlastním jménem.

Z časopisů je nejznámější *Kritický sborník*, čtvrtletník, který vychází od roku 1981, má 80 až 100 stran a obsahuje články známých spisovatelů a vědců. Také časopisy *Obsah* a *Výběr z československé čtenářské samobsluhy* vychází již několik let. Tři teologické časopisy mají větší náklad. Je to *Vzkříšení* (od roku 1979), *Informace o církvi* (od roku 1980), a ročenka *Una sancta catholica*, která se objevila v roce 1983 a 1984. Nově se objevily i slovenské časopisy. *Náboženstvo a súčasnosť* vychází od roku 1982. Jeden slovenský časopis je vydáván bez názvu, pouze s X na titulní straně. Další se jmenuje *Kontakt*.

Vycházejí také odborné časopisy. *Ekonomická revue* vychází nepravidelně a jejím hlavním autorem je Vladimír Kadlec. Zahraniční politice se věnuje *Čtverec*. První číslo vydal Jiří Dienstbier, další dvě čísla se objevila po jeho zatčení. Časopis *Historické studie* vychází pod různými názvy již od roku 1978. Jeho vydavatelé nejsou známi.

Důležitou formou publikace jsou sborníky. Nejvýznamnější z nich byl sborník o T. G. Masarykovi. Měl 750 stran a obsahoval eseje a dokumenty a dokumenty týkající se prvního pre-

zidenta republiky. Dále byl vydán sborník k dvoustému výročí vydání tolerančního patentu císařem Josefem II. a dvě sbírky esejí o první republice. Ambiciózním projektem je vydání sebraných prací Jana Patočky, které mají mnoho svazků.

Náboženství a církev

Dalším příkladem nezávislé aktivity je obroda náboženské víry, která začala v době, kdy se Charta 77 vytvořila. V poslední době tuto činnost ovlivnilo i nezávislejší stanovisko církevní hierarchie. Mladí lidé se obracejí k náboženství, chodí do kostela a zúčastňují se bohoslužeb v bytech. Marxismus — leninismus a víra v komunismus již nikoho nepřitahují a mladí lidé hledají smysl života v náboženství a dokonce i v buddhismu a v nekonformní víře. Více než 500 kněžím bylo odebráno povolení provozovat náboženskou činnost. Mnozí přesto konají obřady v tzv. podzemní církvi, jsou často zatýkáni a vězněni pro "maření dozoru nad církvemi". Větší počet kněží a studentů teologie, i věřících katolíků a protestantů, podepsalo Chartu. Šíření katolických knih a časopisů začalo v poslední době i na Slovensku, kde však je tato činnost více utajena.

Oživení náboženství se v posledních dvou nebo třech letech odrazilo i ve změně ve vystupování kardinála Tomáška, který dne 30. června 1984 oslavil své 85. narozeniny. Mnoho let se vyhýbal veřejným prohlášením proti režimu a snažil se vyřešit problémy soukromým jednáním s úřady. Po zvolení kardinála Wojtyły za papeže a pod jeho osobním vlivem zaujal kardinál Tomášek nezávislé stanovisko a ztotožnil se víc s věřícími a národem. Nyní, když v neděli dopoledne doslouží mši v chrámu sv. Víta, prochází pomalu nádvořími Pražského hradu, dojde až k arcibiskupskému paláci a žehná věřícím. V symbolické konfrontaci státu a církve se pak kardinál Tomášek často objeví na balkóně paláce.

Tuto změnu patrně způsobil Vatikánský edikt z roku 1982, který zakázal kněžím politickou činnost. Kardinál Tomášek pak odsoudil katolické kněze, kteří se exponují v prorežimní organizaci *Pacem in terris*. Odsoudil i stejně prorežimní *Katolické noviny* a popřel jejich právo hovořit jménem katolíků. Později reagoval na osobní útok na papeže Jana Pavla II., který byl uveřejněn v týdeníku KSČ *Tribuna*. Prohlásil, že Jan Pavel II. je velkým humanistou, neúnavným obhájcem lidských práv a jedním z největších papežů všech dob. O autorovi článku v *Tribuně* se kardinál Tomášek vyjádřil, že svým článkem naprosto nepřispívá k uvolnění mezinárodního napětí, ale že naopak útočí na mezinárodní dohody o lidských právech.

KARDINAL TOMÁŠEK U ARCIBISKUPSKÉHO PALÁCE

Vrcholem aktivity kardinála Tomáška bylo jeho vystoupení na pražském mírovém shromáždění v létě roku 1983, kde prohlásil, že mír a lidská práva se od sebe nedají oddělit.

"Ten, kdo ohrožuje pravdu v zájmu propagandy, ohrožuje mír; ten, kdo nerespektuje spravedlnost pro všechny bez výjimky, ohrožuje mír; kdo ohrožuje základní lidské svobody, včetně svobody náboženské, ohrožuje mír..." "Mír ve velkém měřítku není možný, dokud nebude mír v měřítku malém. To znamená, že mír musí být především uvnitř každého jednotlivce a v každém společenství lidí."

Kardinálův vztah k Chartě 77 se změnil. Ačkoliv někteří katolíci, jako kupř. bývalý kněz Václav Malý, i laici jako Václav Benda a Radim Palouš, byli mluvčími Charty, kardinál Tomášek se původně k Chartě nechoval přátelsky a byl za to některými chartisty kritizován. Nedávno se tento vztah změnil a došlo k postupnému sblížení církve a Charty. Toto sblížení vyvrcholilo v petici, žádající návštěvu papeže v Československu. Pod kolující petici se podepsalo víc než 17.000 lidí, pravděpodobně s vědomím kardinála Tomáška a patrně i za pomoci chartistů. Kardinál pak pozval papeže Jana Pavla II. do Československa na oslavy 1100. výročí smrti sv. Metoděje. Papežova odpověď, ve které přijímá pozvání a výslovně děkuje tisícům věřících, kteří petici podepsali, obíhá v samizdatových opisech. Československé úřady návštěvu nepovolily.

Protestantské církve se zatím k těmto akcím nepřipojily. Jejich vyšší složky s Chartou 77 nesympatizují a ani nenabídlly morální podporu protestantům, kteří jsou za svou činnost v hnutí za lidská práva pronásledováni. Evangelický synod však již několikrát vyjádřil svůj názor na veřejné záležitosti. Tak kupř. protestoval proti zatčení a uvěznění protestantského chartisty Jana Litomiského. Synod také vydal rezoluci proti umístění raket jak na Západě, tak i na Východě.

K čemu tedy Charta?

Charta 77 zůstává, jak napsal Vilém Prečan, ostrůvkem občanské aktivity v moři většiny, která se přizpůsobila. Nezískala sice otevřenou podporu obyvatelstva ani nevytvořila hnutí srovnatelné s polskou Solidaritou. Nezávislé formy aktivity, popsané v tomto článku, jsou omezeny zatím na jednotlivce. Dělníci a zemědělci se ničeho nezúčastňují a Slováci se také prakticky k ničemu nezavazují. Velká maďarská menšina se chová podobně, i když je značně nespokojená. Miklos Duray, který podepsal Chartu a vydává dokumenty o Maďarech na Slovensku, je mezi Maďary také osamocen, i když má podporu Charty.

Josef Škvorecký

Básník Jaroslav Seifert, v parlandu pražských papalášů Případ Seifert

"Zase nějaký obskurní Východoevropan," rozhořčovali se snobi na newyorských cocktail parties, a narůžověli doni z Cambridgeské a Londýnské univerzity odsoudili dopisem redakci, uveřejněným 20. října 1984 v londýnských *Timesech*, rozhodnutí Švédské akademie. Je, podle nich, jen dalším důkazem, že "Nobelova cena se víc a víc stává odměnou za... opatrnickou průměrnost." První český laureát té ceny, soudí pánové Brušák, Short a Pynsent, píše "verše plné nechutné sebelitosti" a je mistrem "sentimentálních žvástů, jaké se očekávají od básníků neschopných věnovat se traktoristkám." Zmínka o traktoristkách je snad neochotné uznání básníkův odvahy, s níž po celý život odmítal psát na státem schválená témata a státem vynucovaným stylem; je to ovšem narážka dosti nejasná, která, doufám, není výsledkem stylistické neobratnosti pánů profesorů. Mohu je ujistit, že Jaroslav Seifert, i ve svém sebelitostivém vysokém věku, je velice dobře schopen věnovat se traktoristkám, zejména mladým a hezkým. Důkaz té schopnosti podal zcela nedávno fotoreportér novin *Svenska Dagbladet*, jenž vyfotografoval Mistra v jeho nemocničním pokoji v živé zábavě s pohlednou blondýnkou. Na rubu fotografie byla ta žena identifikována jako básníková "choť." Já však znám paní Seifertovou, a pokud se nedávno nepodrobila plastické operaci, není rozhodně tou ženskou na snímku. Podle mě je Seifertova návštěvnice jednou z velmi početných českých žen, které odjakživa Mistra a jeho poezii obdivovaly a využívaly Mistrova sklonu dávat přednost ženské společnosti před mužskou. Abych se vyjádřil bez obalu: Mistr, i ve svém velmi vysokém, téměř

velebém věku, stále ještě pěstuje *Frauentienst*.

...volnými dlaněmi,
které mi držela sestra na klíně
až u mé hlavy,
sevřel jsem pevně její stehno
...jako potápěč štíhlou amforu...

Tyto verše, plné — chcete-li — "nechutné sebelitosti", jsou z básně napsané kolem roku 1977, kdy autorovi bylo sedmdesát šest. Charakterizovat je jako "sentimentální žvást" není snad zcela přesné. Spíše bych řekl, že jsou to verše odvážně erotické, neboť, kromě jiného, sexualita pacienta na operačním stole je zřejmě silnější než anestéze. Báseň mi připadá jako pozoruhodné vyjádření poetické síly sexu, stejně pozoruhodné jako následující verše, napsané o půl století dřív:

Kdybch tě viděl nahou
na dně vany
s koleny v těsném semknutí
tvé tělo by se podobalo psaní
uprostřed s černou pečeti

***

Od roku 1969 je autor svrchu citovaných veršů obklopen paradoxy. Ve fejetonu napsaném u příležitosti udělení Nobelovy ceny vypráví Ludvík Vaculík následující příhodu: v roce 1981 se ocitl ve vězení ve společnosti dvou jiných zločinců: jeden byl "starší instalatér, jenž tu neholen a zachmuřen už druhý den vrtěl hlavou nad tím, že i přidržení vlastní manželky se počítá za znásilnění". Druhý byl "temperamentní mladík", jenž v opilsti vykradl trafikou. Když byli spisovatelé sdělili své smutné příběhy, instalatér se ho zeptal: "Vy jste tu proč?" "Podepsal jsem návrh, aby Jaroslav Seifert dostal Nobelovu cenu." Ticho — pak instalatér zvedl těžkou hlavu: "Seifert, ten básník?" Kývl jsem. Mládenec pomalým krokem... přešel celou, zastavil se a řekl:

"Tatínek kouřil z dýmky
vždy večer, než šel spát.
Vidím ho z měchuřinky
do dýmky tabák cpát...

tenhle Seifert?"

Řekl bych, že tohle se mnoha básníkům nestává.

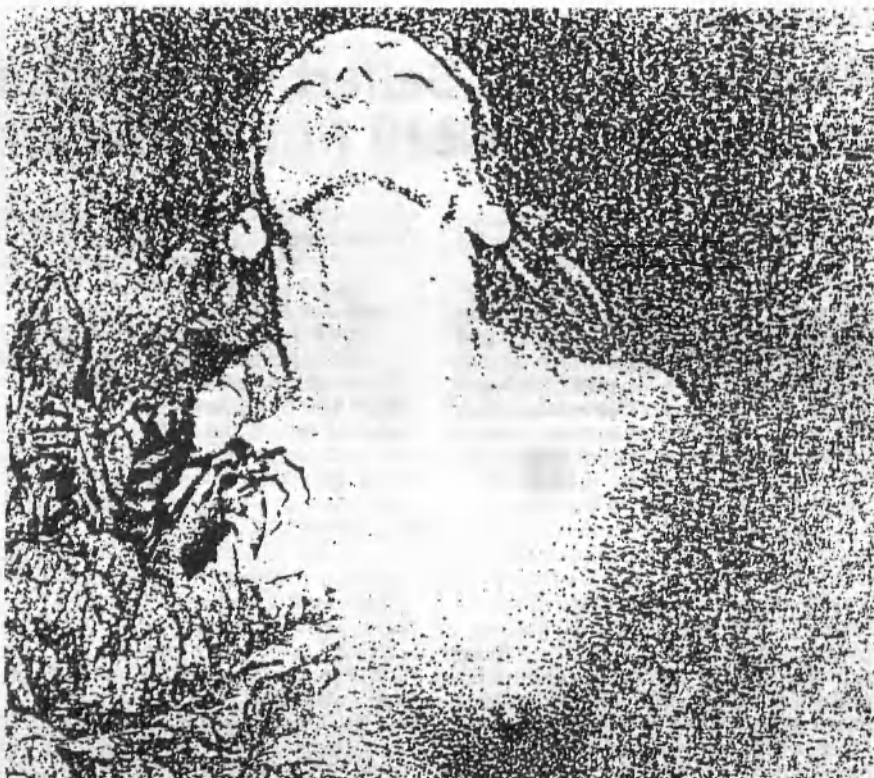
***

Dopis Švédské akademii, o němž se Vaculík zmiňuje, má svou vlastní historii. Spiklenci kolem Vaculíka jej hodlali odeslat do Švédska po dvou francouzských kurýrech, panu Thononovi a slečně Aniesové, ale cestou do Československa zadržela kurýry

(Výňatek z delší práce, která vyšla v časopise *Problems of Communism* začátkem roku 1985. Přeložil Stanislav Reiniš.)

□

a dávno
už jsem poznával, že květ plný vůně
a ženské tělo sálající nahotou
jsou dvě věci, nad které není nic
spanilejšího na tomto bídném světě.

pohraniční stráž a jejich auto důkladně prohledala. Bylo to speciální vozidlo s tajnou schránkou, v níž se do Československa dopravovaly různé zločinné materiály, jako knihy a dopisy přátelům. Strážní šli najisto: dostali tip od agenta jménem Hodic, jenž získal důvěru několika exilových organizací a výnosné místo v jednom z institutů rakouské socialistické vlády, a který se krátce před incidentem na hranicích zdekoval do Prahy. Oba Francouzi a nějakých třicet Čechů se octli v base. Po intenzivních výsleších se policii podařilo objevit v garáži Jiřiny Šiklové zločinné materiály připravené k odeslání, tj. dopis Švédské akademii a Seifertovy knihy, většinou ve vydáních Edice Petlice. Jiřina Šiklová putovala rovněž do basy, kde jí vyslyšel poručík Miroslav Uhlíř. Připustila, že knihy a dopisy byly určeny Švédské Akademii jakožto materiál, který měl podpořit kandidaturu Jaroslava Seiferta při rokování poroty Nobelovy ceny. Soudruh poručík zřejmě v životě neslyšel ani o Jaroslavě Seifertovi, ani o Nobelově ceně. Odešel z místnosti, a poradil se s učenějšími kolegy, vrátil se k zadrženému, aby ji informoval, že "i kdyby (Seifert) dostal tři ty ceny... to nic nemění na skutkové podstatě trestného činu."

Zapamatujme si to: navrhnout Jaroslava Seiferta na Nobelovu cenu bylo v Československu v roce 1981 činností naplňující "skutkovou podstatu trestného činu." Jiřina Šiklová byla proto, zcela v souhlasu s platnými zákony, obžalována "z pokusu vypašovat ze země texty protistátního charakteru" (tj. dopis Akademii a Seifertovy sbírky). K soudu, pokud vím, nedošlo, ale dodnes — rovněž pokud vím — nebyla obžaloba zrušena. Doporučovat laureáta Nobelovy ceny na Nobelovu cenu a šířit jeho knihy může v Československu *de iure* pořád ještě být trestným činem.

V roce 1977 to trestný čin byl i *de facto*: nebožtík Jiří Lederer dostal tři roky, mezi jiným za to, že vypašoval ze země paměti Prokopa Drtiny a rukopisnou sbírku Jaroslava Seiferta.

Brzo po zadržení Jiřiny Šiklové, Ludvíka Vaculíka a jiných, navštívil básníka v jeho bytě s. Jan Pilař,* šéfredaktor nakladatelství Čs. spisovatel, provázen dvěma pány. Ukázalo se, že pánové jsou vysocí policejní

* Koho zajímá protektorátní i jiná minulost tohoto soudruha, přečti si 11. podkapitulu páté kapitoly ("Hyde Park") mého románu *Mirákl*.

důstojníci, a výsledkem přátelské návštěvy byl Seifertův první srdeční záchvat. O tři roky později, v říjnu 1984, přišel týž s. Pilař opět na návštěvu — tentokrát bez doprovodu — aby jménem Svazu spisovatelů (jehož Seifert není členem) básníkovi oznámil, že dostal Nobelovu cenu. Prakticky v téže době zabavovala policie při domovních prohlídkách zcela běžně samizdatová a exilová vydání Seifertových děl, a materiály zabavené v garáži Jiřiny Šiklové drželo Ministerstvo vnitra stále jako usvědčující *corpus delicti*. A zatímco fyzické pilně shromažďovali Seifertovy knihy jako průkazný materiál pro případné obžaloby osob podezřelých z protistátní a protisocialistické činnosti, na trhu byla k dostání tři oficiální vydání básnickových děl. Všechna s cenzurními zásahy; všechna — bez cenzurních zásahů — vydaná leta předtím v Edici Petlici a v exilových nakladatelstvích. Paměti *Všechny krásy světa* vydalo např. společně Sixty-Eight Publishers v Torontu a Index v Kolíně nad Rýnem více než rok před tím, než kniha vyšla v Praze, poznamenána všemožnými "redakčními" úpravami. Vše naznačuje tomu, že četná exilová vydání Seifertových *nových*, "závadných" knih (v Praze se až do té doby občas vydávala *stará*, "nezávadná" díla), pašovaná do země a dychtivě přijímaná čtenáři, uváděla establishment do tak trapných rozpaků, že chtíc nechtíc povolil tisk několika málo titulů. Básníka tím establishment rovněž uvedl do trapných rozpaků: "Poslyšte," svěřil se Ludvíku Vaculíkovi, "chtějí mi vydat *Deštník z Piccadilly!* Není to blbý?" Zřejmě se necítil dobře, že měl být povýšen do společnosti státem schválených, zatímco většina jeho přátel je zakázána; že se měl objevit v nakladatelských katalogích po boku vládních psáčů, kteří na rozkaz shora, ale s výraznou vlastní iniciativou, vyloučili ze společenství českých spisovatelů Havla, Klímu, Kunderu, Vaculíka a několik set dalších.

Švédská akademie postavila už dvakrát předtím vládce sovětského impéria před trapné dilema: když dala cenu Pasternakovi a Solženicynovi. Sovětská vláda vyřešila problém jednoduše: švédské rozhodnutí prohlásila za politickou provokaci, oba laureáty odsoudila jako nepřátele lidu (a s příslovečně leninskou logikou zároveň také jako zrádce lidu), prvnímu zakázala opustit zemi, a druhého ze země deportovala. Pěkné, různé, stalinové řešení. Taky dost nudné. Československá vláda vybrusila z průšvihů mnohem zábavněji.

Když po vlnách Hlasu Ameriky, Svobodné Evropy, BBC, Deutsche Welle aj. svobodných stanic dopadla

bomba Nobelovy ceny na Prahu, oúřady nevěděly, co dělat. Několik dní se zřejmě na nejvyšších místech hořečně schůzovalo, zatímco noviny přinášely stejně formulovaná několikařádková faktická oznámení o Ceně, bez jakýchkoliv komentářů. Není divu: jak komentovat úspěch signatáře Charty 77? Jakýsi knihkupec nečekal na rozhodnutí stranovlády a dal do výkladní skříně Seifertovu fotografii. Policajti ji ze skříně promptně odstranili. Nakonec, po dlouhém čekání, se papalášstvo rozhodlo vzít tu zatracenou cenu na vědomí a v *Rudém právu* se 13. října objevil opatrný komentář, podle něhož Seifert, jako básník i jako občan, "není snadný, je dokonce kontroverzní, ale význam jeho práce pro naši poezii je nesporný." Aby skryli kouřovou clonou způsob, jakým s básníkem v uplynulém desetiletí zacházeli, *Rudé právo* přešlo potom k útoku. 19. října otisklo dopis čs. velvyslance v Paříži nadepsaný "Manipulátoři s Nobelovou cenou", v němž tento papaláš, rozelený tím, jak francouzský tisk psal o událostech, k nimž došlo v souvislosti s udělením ceny v Praze, obvinil francouzské novináře z "pokusu... zneužít jméno našeho básníka k pomlouvačným útokům na naši zem a učinit jeho jméno součástí psychologické války proti zemím socialismu." Není prý pravda, že by Jaroslav Seifert byl ve svém domově nějak šikanován, naopak je oceňován a před třemi lety mu dokonce k osmdesátinám blahopřál i prezident republiky Gustáv Husák.

***

A to je pravda. Jenomže ne celá pravda a nic než pravda. Když bylo Seifertovi osmdesát, dostal stovky dopisů od čtenářů z celého Československa. Mezi nimi také dvě stručné oficiální gratulace — je konec konců národní umělec — podepsané prezidentem a předsedou vlády. Protože gratulací přišlo tolik, básník nemohl odpovídat každému zvlášť a rozhodl se tedy, že v kulturních rubrikách denního tisku uveřejní tištěné poděkování. Ukázalo se však, že žádný časopis neměl na takový text místo. Básník se tedy pokusil uveřejnit poděkování jako placený inzerát; i inzertové rubriky byly však přeplněné. Seifert se ale neprestával pokoušet, zaschůzovalo se, a po čtrnácti dnech porad bylo konečně uděleno povolení k otištění. Brzy nato, bez ohlášení, navštívili básníka dva plukovníci tajné policie a snažili se ho přemluvit, aby navíc k otištěnému poděkování otiskl ještě jedno, kde by vyjádřil dík jmenovitě prezidentovi. Nemusí se prý ani namáhat formulováním takového díku; text mají s sebou, stačí podpis. Seifert argumentoval, že prezident je obsažen v otištěném poděkování, jež

bylo adresováno všem gratulantům. Komunismus však nikdy nebyl egalitářský a plukovníci trvali na extra díkuvzdání nejrovnějšímu mezi rovnými. Rozvinula se debata, v jejímž průběhu zatvrzelec zkolaboval a nakonec podepsal cosi, nač si později nemohl vzpomenout. Nato se mu prudce zhoršil zdravotní stav a musel jít do nemocnice s dalším srdečním záchvatem.

O těchto detailech ani velvyslanec ani *Rudé právo* nepsali.

***

V průběhu dalších dnů po rozhodnutí vzít cenu, kterou jim byl čert dlužen, na vědomí, vláda se velmi namáhala prezentovat básníka jak svým poddaným, tak Západu, jako svého člověka. Muž, jehož si zvolili, aby jej jménem promluvil, byl tzv. básník Ivan Skála. Bojovným tónem ohlásil v pražské televizi, že "Seiferta si vzít nedáme!" Třicet let předtím tyž Ivan Skála, v článku v partijním kulturním týdeníku *Tvorba*, bojovným tónem prokřel jedno ze Seifertových mistrovských děl, *Pisěň o Viktorce*, a prohlásil, že autor tohoto paskvilu "nemá právo užívat čestného titulu básník." V přibližně téže době tento halasný morální soudce komentoval také hromadnou popravu obžalovaných ze Slánského procesu slovy "psům psi smrt". Patnáct let poté vetoval vydání mého románu *Lvičce*, když byl dosazen na místo šéfredaktora Mladé fronty za vyhozeného Karla Šiktance, jenž román schválil k vydání. Uplynulo dalších patnáct let a Skála, krátce předtím, než reklamoval Seiferta pro svou kotěrii, vydal svůj překlad Whitmanových *Stébel trávy*. Whitmana by jistě potěšilo, že má za překladatele takového verzatilního všeumlělce. A nyní, když se v Praze hladina rozbouraná dopadem Nobelovy ceny uklidnila, rozhodla se stranovláda vydat Sebrané spisy národního umělce Jaroslava Seiferta v redakci — hádejte koho? Můžete dvakrát. Bude to buď Jan Pilař nebo Ivan Skála.

Ó, krásno dialektiky!

***

Sotva Jan Pilař opustil nemocniční pokoj, v němž oficiálně pogrataloval básníkovi k Ceně, usadili se před dveře pokoje dva fízlové v bílých lékařských pláštích a legitimovali čtenáře, kteří přicházeli za podobným účelem jako Pilař, ovšem nevyslání stranovládou. Ve Stockholmu, začátkem prosince, uspořádalo švédské nakladatelství Askelin a Haggelund, Seifertův švédský vydavatel, večírek v české restauraci Moldau na počest Seifertových dětí Jany a Jana, kteří přijeli převzít cenu za nemocného otce. Měli se tam při té příležitosti setkat s představiteli švédského tisku. Novináři však čekali marně. Ani Jana, ani

Jan se neobjevili. V restauraci se totiž schází česká společnost, a ta se v hojném počtu, včetně mě, na večírek rovněž dostavila. Vyšlo najevo, že čs. velvyslanec Seifertovy děti varoval, že půjdou-li na večírek, budou se muset "zodpovídat v Praze".

***

Samozřejmě, tyhle a jiné kotrmelce se daly čekat. Jaroslav Seifert se totiž už dávno stal protikladem všeho, co komunistická mytologie pokládá za svaté, ale jeho nesmírná popularita mezi českými čtenáři a nakonec i kmetský věk a neústupná odvaha z něho udělaly téměř nedotknutelného národního světce. Z velkých komunistických básníků narozených kolem počátku století, jako byli S. K. Neumann, Jiří Wolker, Vítězslav Nezval, Vladimír Holan, František Halas a Josef Hora, byl on jediný skutečný proletář; ostatní byli buržoazní narůžovělci a salónní bolševici. V střídavém pomnutí smyslu, jaké se mnoha idealistů zmocnilo po Říjnové revoluci, všichni se připojili k frakci sociálně demokratické strany, z níž se stala komunistická strana, a všichni, v různém množství, pilně produkovali "proletářskou poezii"; někdy s výsledky, jaké lze od takové činnosti očekávat, někdy s takovým zdarem, že vytvořili básně plné krásy, upřímnosti a trvalé ceny. Jenomže na rozdíl od vedoucí osobnosti skupiny S. K. Neumanna, jehož metoda poznávání Sovětského svazu byla ryze deduktivní a jenž po letech zcela rozhořčeně odsoudil knihu André Gaida jako nepravdivou, aniž se kdy namáhal jet do Sajuzu a přesvědčit se o věcech na vlastní oči, Jaroslav Seifert zvolil metodu induktivní, založenou na pozorování faktů, a už v roce 1925 cestoval do Sovětského svazu. Any nabyl naprosté jistoty, že ho zrak neklamal, navštívil Svaz ještě jednou. Pak dospěl k závěrům, jež nikdy nezměnil; *nemusel* je zménit, neboť události příštího půlstoletí jeho dlouhého života je jenom potvrdily.

V roce 1929 se moci nad stranou zmocnil Stalinův agent Klement Gottwald a "zbolševizoval" ji, tj. proměnil ji z relativně nezávislé marxistické organizace v totálně podřízenou filiálku Kremlu. Několik komunistických spisovatelů, říká se, že ze Seifertovy iniciativy, vydalo prohlášení proti té zlověstné proměně. Pět z nich se brzo nato dalo rovněž zbolševizovat, tj. odvolali a spojili v smrticím objeti Gottwaldově. Čtvrt století nato přestalo to smrtící objeti být pouhou metaforou, když Gottwald, tehdy už prezident, poslal na šibenici jedenáct svých celoživotních přátel a soudruhů, a následoval je k čertu ani ne rok nato, když, pouhých čtrnáct dní po Stalinovi, zesnul na "moskevskou chřípku".

Dva signatáři manifestu z roku 1929 však neodvolali a byli proto po zásluze ze strany vyloučeni: Josef Hora a Jaroslav Seifert. Oba vstoupili do jiných socialistických stran, Hora se stal národním socialistou a Seifert sociálním demokratem. Ideologicky byli "závadnější" národní socialisti. Jenže Hora nebyl proletář, kdežto Seifert byl. Stranou schválený osobní vývoj proletáře vedl člověka z myšlenkového zmatku sociáldemokratismu k osvícení komunismem. Že by vývoj proletáře mohl jít opačným směrem bylo neslýchané. Takže Seifert se stal chodící sbírkou nejtěžších hříchů: místo aby uvěřil zjevenému náboženství o sovětském Rusku a jeho revoluci, šel tam a podobou nevěřícímu Tomáši vložil prst do boku bolševické společnosti. Mnozí jiní to ovšem udělali taky, ale sotva se vrátili domů, přistoupili na hru o císařových nových šatech, což Seifert odmítl udělat. Místo toho, aby se omezil na diskuse o stranických záležitostech za zavřenými stranickými dveřmi, svedl šest soudruhů k veřejné diskusi; místo aby odvolal a obdržel rozřešení, trval na svém bludu. Nakonec vůbec přestal být komunistou, připojil se ke staré straně svého dělnického otce, sprátelil se s mnoha nekomunisty včetně katolíků a přidal se k obdivovatelům Tomáše Garrigue Masaryka, jiného proletářského odpadlíka, jenž ani nebyl socialistou, napsal *Otázku sociální*, jednu z vůbec prvních kritických analýz marxismu, myšlenku Československé republiky koncipoval pod vlivem dvou amerických profesorů historie ve Washingtonu, poslal české legie v Rusku do boje proti bolševikům a oženil se s Charlottou Garrigueovou z New Yorku, která byla Američanka!

Hrůzal

Kdyby se byl Seifert v průběhu příštích dvaceti let nestal milovaným knížetem českých básníků, jeho starý nepřítel Kléma Gottwald by ho byl možná přidal ke stovkám nešťastníků, jež po roce 1948 předal přepracovanému katovi. Jenže, abych užil klíše, které situaci dobře vystihuje, láska lidu básníka zaštitila, a řečeno prozaičtěji, Seifert měl dobré konexe v kulturní hierarchii partaje. Mezi jeho ochránci byli jeho staří kamarádi — František Halas a zejména Vítězslav Nezval. Tenhle požívačný a skvělý básník, který měl zřejmě na Gotwalda vliv, byl ochoten prostituovat se jako básník neuvěřitelným způsobem: dokázal třeba napsat paján na boube-latou a přiboudlou prezidentovu manželku, jako by byla kombinací Marilyn Monroe a Madame Curie. Ale staré přátele zřejmě nikdy nezradil. A tak Seifert přežil smrtonosná léta konce Stalinova života, stejně jako přežil snad ještě smrtonosnější roky nacismu.

A právě za téhle první okupace získal nejen popularitu, ale také lásku svých čtenářů. Kniha za knihou, plně lingvistických krás, přinášely zakodovaná poselství — zřejmá českému čtenáři, skrytá nacistické cenzuře. Básník v nich pozdvihoval na mysli publikum a plnil jeho srdce, možná poněkud sentimentální, ale v těch dobách tak potřebnou láskou k zemi a k jejímu starobylému a malebnému hlavnímu městu Praze. Krom toho se dopouštěl takových věcí, jako že pod vlastním jménem vydal knihu židovského přítele a pomáhal rodinám zatčených.

Tenhle "opatrnický a průměrný" básník byl prostě charakter.

***

Skálův útok na *Píseň o Viktorce* (1950) umlčel Seiferta bohudiky jen nakrátko. V roce 1953 natáhl bačkory Stalin, poslušně následován agentem Gottwaldem. Protože Sovětský svaz byl jejich vzor, strana nařídila Gottwalda vycpat a vystavit. Jenže čeští pohřebníci neměli zkušenosti s vycpáváním lidí, zakázku zvorali, mrtvola se zkazila, nejdřív ji nahradili paňácou v životní velikosti a později výstavu zavřeli. Po 20. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu zavanuly sladké vánky hereze i do Prahy a tak na Kongresu Svazu čs. spisovatelů v roce 1956 Seifert mohl přerušit vynucené mlčení. Učinil to, jak nejhlasitěji mohl. Obvinil kolegy mezi vládními pisálky, že dobrovolně drželi hubu, když policie zatýkala tisíce nevinných lidí, mezi nimi četné spisovatele. "Jestliže o pravdě mlčí obyčejný člověk, je to možná taktický manévř. Ale když mlčí básník, pak lže..." Poté žádal, aby se zakázání spisovatelé pozvali zpět do spisovatelské obce; aby případy básníků ve vězeních byly prezkoumány, a jestliže se shledá, že básníci byli nevinní, aby byli propuštěni na svobodu. Ačkoliv obecná nálada na Kongresu byla velmi kritická, Seifertova řeč způsobila, že kalich stranické trpělivosti přetekl a básníka napadl sám prezident, jenž nastoupil po mumii, Antonín Zápotocký. Jenže byly-li Seifertovy směle požadavky předčasné, Zápotockého argumenty byly zastaralé. Časy se změnily. Nějakou dobu se nestalo nic: básníci zůstali v koncentráku, ale Seiferta tam neposlali, a třebaže kyvadlo stranické linie létalo ještě nějaký čas sem a tam, nakonec básníky (a většinu politických vězňů) pustili na svobodu a Seiferta jmenovali národním umělcem. Jestliže slovo "národní" v tomto stalinském titulu znamená "národu obecně známý a národem milovaný", pak je, mezi několika tucty žijících nositelů tohoto titulu, Seifert jediný nefalšovaný artikel.

***

Poměry se zlepšily a vyvrcholily v krátké epizodě Dubčekovy utopie. Bohužel, v Seifertově soukromém životě se všechno zhoršovalo. Brzo po roce 1960 vážně onemocněl; byl možná obětí, kromě jiných věcí, také špatné diagnózy a zbytečné operace — alespoň zesnulý newyorský profesor a přítel mnoha českých umělců, MUDr. Brumlík, si to myslel. Sotva chodil a na přísný befél svých lékařů musel omezit spotřebu červeného vína. Přesto, kdykoliv jsem k němu přišel, ten starý hrůšník dokázal ignorovat doktorské rozkazy a vždycky se naplnil "mlékem starců", jak říkal svému oblíbenému nektaru. Nezdálo se, že by mu to škodilo; konec konců, diagnóza byla asi mylná. Ale to alkoholické mléko probouzelo někdy absurdní nápady. Jednou jsme ho navštívili se Zdeňkem Mahlerem, dramatikem a filmovým scénáristou (jeho jméno najdete např. i mezi kredity Formanova *Amadea*), tehdy kačičským členem strany, a naslouchali jsme Mistrovi vzpomínání na přátele a známé, z nichž některé partaj dala popraviti — jako Závíse Kalandru — jiné poslala na dlouhá léta do koncentráku — jako Jana Zahradníčka nebo Josefa Palivce — a jiné dohnala k sebevraždě — jako Konstantina Biebla. Náhle stařec obrátil krásnou tvář k Mahlerovi a hlas se mu zlomil: "Pane Mahler!" pravil zoufale. "Jak my si to zodpovíme, že jsme byli komunisti!" Bylo to samozřejmě směšné, neboť Seifert byl členem strany v dobách svého zeleného mládí, kdy se navíc dost obecně věřilo, že Leninovy masové vraždy jsou výmysl kapitalistické propagandy. Ale zároveň to bylo pro básníka charakteristické. Na rozdíl od mnohých, měl svědomí a bral je vážně, i když to přeháněl.

***

Vždycky jsem měl dojem, že Sovětský případ naší vlasti měl aspoň jeden dobrý následek: invalidního básníka doslova postavil na nohy. Urážka vojenské intervence zasáhla citlivé srdce básníkovy příliš hluboce. Zavolal taxíka, o holích vylezl po schodech, po nichž ho jednoho památného večera, tak výstižně zachyceného v Kunderově *Knize smíchu a zapomnění*, naplněného mlékem starců, museli snést přátelé-básníci, a dal se zvolit předsedou Svazu spisovatelů po Eduardu Goldstückerovi, jenž pod nárazem zuřivě antisemitských útoků ze země odjel. Příštích devět, nebo kolik měsíců zbývalo té organizaci, pevně čelil jak útokům, tak pokusům o získání ke kolaboraci ze strany Husákova režimu. Nakonec ovšem papalášci ztratili trpělivost a nařídili básníkovi, aby jménem členstva prohlásil, že Svaz podporuje oficiálně přijatou verzi Sovětského případu ("bratrská pomoc"). To Sei-

fert odmítl a vysvětloval, že Svaz, na rozdíl od Strany, je demokratická organizace a on nemůže nic prohlašovat jejím jménem, pokud se to nepředloží členstvu ke schválení. Pak dal o věci hlasovat. Svaz, téměř jednomyslně, odmítl orwelliánskou charakteristiku mezinárodního zločinu, a vzápětí jej papalášii rozpustili.

Seifert se stal plnoprávným členem podzemí. V roce 1977 podepsal Chartu 77, manifest, jež strana proklela výkřiky plnými středověkého diabolismu a proti jehož signatářům rozpoutala hon na čarodějnice. A opět láska čtenářů, a teď už také velebný věk, zachránily Seiferta před následky horšími než občasné obtěžování policií a Pilaři.

***

To také umožnilo Straně, když se definitivně rozhodla Seiferta si přivlastnit, přejít do útoku. Zatím vyvrcholil článkem v *Rudém právu* ze 14. prosince 1984, nazvaným farizejsky "A co fakta, pánové?". Podle něho, "nejeden nepoctivý novinář utrousil porci pelyňku, jen aby slavnostní akt ve Stockholmu nevyzněl pro Československo moc příznivě." Poté následuje výčet — redaktor Rudého práva se zřejmě domnívá, že bohatý, já bych řekl, že na národního umělce a nejpobulárnějšího žijícího básníka chudický — Seifertových básnických knih od "bratrské pomoci": *Polibek na cestu* (1972 - 5000 výtisků), *Maminka* (1975 - 5000 výtisků), *Vějíř Boženy Němcové* (1976 - 5000 výtisků), *Deštník z Piccadilly* (1979 - 5000 výtisků a druhé vydání ve stejné nákladu v roce 1981), *Morový sloup* (1981 - 10.000 výtisků). Nezasvěceným, jež článek oslovuje, se to může zdát hodně, ale stačí údaje porovnat třeba s tím, kolik sbírek za stejnou dobu vyšlo establišmentovým poskokům, jako jsou třeba Miroslav Florian, jemuž zesnulý Jan Zábrana z dobrých důvodů říkával "bílý vepř" (dle údajů knihy *175 autorů* vydal jenom v Čs. spisovateli — a to vydával on i dále jmenovaní, i v několika jiných nakladatelstvích — v letech 1971-1980 devět sbírek), dále gumoví muži Jan Pilař (jen v Čs. spisovateli pět sbírek) a Ivan Skála (jen v Čs. spisovateli sedm sbírek) nebo nestor kam-vitř-tam-pláštíníku Josef Rybák (sedm knih); básníci o to vydávanější, čím nečtenější a o to dekorovanější tituly a cenami, čím bezvýznamnější. Pak se nám těch pět knížek (z toho tři reedice starých "nezávadných" titulů) za šestnáct let objeví v novém světle, a pro Československo to skutečně "nevyní moc příznivě". A vezmete-li náklady? Pražských 5000 výtisků odpovídá zhruba exilovým 50 výtiskům, poměříme-li náklady počtem potenciálních čtenářů v Čechách a na Moravě, a v exilu. V tak mrňavém

FOTO SVENSKA DAGBLADET

nákladu se v exilu tisknou leda soukromě vydávané bibliofilie, které autor rozdává přátelům jako novoročenku. Ukázalo se, že náklad knihy *Ruce Venušiny* (Sixty-Eight Publishers, Corp.) — 1500 výtisků — byl odhadnut příliš nízko, a exiloví čtenáři jej rozebrali do dvou měsíců po vydání. V Praze by ten náklad odpovídal 150 tisícům výtisků.

Takto hypotetické statistiky nejsou samozřejmě zcela přesné. Jenomže článek v *Rudém právu* zamlčuje ještě něco. *Morový sloup*, jedna ze Seifertových sbírek, které napsal po sovětském přepadu, vyšla v pražském samizdatu k vánocům 1972, tedy devět let před oficiálním vydáním v Čs. spisovateli. Následovalo několik vydání v exilu, která všechna předchází oficiální vydání v Praze. Vydání paměti *Všechny krásy světa*, nabitnutých Čs. spisovateli, narazilo tam na rozhodný odpor jak Ivana Skály, tak Jana Pilaře, a bylo zamítnuto. Nato dal Seifert knihu k dispozici přátelům z Charty a ti ji vydali v edici *Česká expedice*, dokonce s fotografiemi a krásným frontispicem. Chtěli ji věnovat básníkovi k osmdesátinám, ale sklad vyšťarali policajti a většinu výtisků zabavili. Kniha pak vyšla v exilu, a teprve za víc než rok po tom, zcenzurovaná v Čs. spisovateli. Vlasta Chramostová vybrala z rukopisu paměti několik pasáží a předčítala je v soukromých bytech. Policie tyhle literární večírky označila za "nedovolené shromažďování", přepadala lidi v bytech, zjišťovala přítomné a oznamovala je referentům — nikoliv kulturním, ale kádrovým — jejich podniků.

Mohl bych pokračovat, ale jistě to stačí. Tak zacházel Husákův režim

s dílem prvního českého laureáta nejnvýznamnější světové literární ceny. *Tahle* fakta ovšem autor článku "A co fakta, pánové?" v *Rudém právu* neuvedl. Jeho článek je typická polopravda a polopravda je vždycky horší než lež. Lež je průhledná; polopravda může nezasvěcené zmást.

Nás ovšem nezmáte.

***

No dobrá. Tohle všechno dokazuje, že Seifert je básník výjimečně odvážný, politicky jasnozřivý, morálně bezúhonný, který komunistický režim dráždí víc než jiní básníci. Ale je to tak velký umělec, že si zasloužil udělení té velké ceny? Tak velký jako např. jiný laureát, Pablo Neruda, člověk, který ukradl poctivé české jméno, salónní bolševik a obdivovatel hlavního Gruzíncova kata Andreje Vyšinského (viz jeho paměti)?

Na Západě o tom někteří nezasvěcení pochybují; pro mne o tom pochyb není. Naneštěstí konečný důkaz je Seifertova poezie. Mnozí, a já mezi nimi, se však domnívají, že lyrickou poezií, zejména křesťalové průzračnou a zvukomalebnou, jakou Seifert většinou psal, je možno skutečně a plně ocenit, jen pokud je napsána kritikovou mateřštinou. Je-li pravda, že i překlad prózy, třebaš pořízený vynikajícím a citlivým tlumočnickem, je vždy zkráslením originálu, co může být potom překlad subtilně rýmovaný, hupebně lyrická poezie?

I relativně jednoduché věci jsou téměř nerozlušknutelný oříšek. Vezměme si třeba velebně dvojverší z jedné Seifertovy rané básně:

*Slyším to, co jini neslyší,
bosé nohy chodit po plyši.*

Je to dvojverší bohaté na afrikáty a sykavky, které evokují zvuk lehkých kroků na jemné tkanině. Pokusil jsem se kdysi o překlad, za nějž se hluboce omlouvám:

*I hear sounds that others
do not hear,*

Bare feet on plush tiptoeing near.

Zbýl jen dost ordinární rým, zcela jistě zkraslenina elegantního rýmování v originále, a — náhodná — ozvěna Andrewa Marwella; četl jsem tenkrát totiž Hemingwaye. Přirozené, lepší překladatel by to udělal líp, ale byl by s to být naprosto po právu i tomuhle jednoduchému popěvku? Bůhví. Je-li překlad subtilní lyrické poezie vůbec možný, musí překladatel užít metody psaní nové básně v cizím jazyku na téma vypůjčené z originálu; musí parafrázovat originál tak věrně, jak jen možno, aniž zkrasí texturu, idiomatiku, krásu toho druhého jazyka. Něco na způsob překladu *Rubaiyátu Omara Khayyáma* od Edwarda FitzGerala, nebo Mathesiových převodů staré čínské poezie.

Lidé, kteří se zabývají překladatelským řemeslem, vědí, že zkraslení originálu překladem může někdy originál vylepšit. Tvrdívá se, že Poe je lepší ve francouzském znění než v angličtině. Bohužel, Seifert svého Baudelaira zatím nenašel. A postačil by možná FitzGerald. Ale ani ten není na obzoru.

***

Jiná, nikoli lingvistická ale psychologická potíž je v tom, že mnohá hlavní Seifertova témata — Praha, česká historie a literatura — jsou napojena obrovským, avšak esoterickým bohatstvím asociativních významů, jež pro cizího čtenáře prostě neexistují. Vezměte si třeba *Píseň o Viktorce*. To je především hold památce nejmilovanější a také nejzajímavější české spisovatelky devatenáctého století Boženy (Betty, jak jí říkali přátelé) Němcové; té odvážné feministky v době, kdy to slovo v Čechách ještě neexistovalo, hrdé milenky několika mužů v dobách, kdy mít milence byla pro vdanou ženu v puritánské atmosféře vlastenecké Prahy sebevražda, a *last but not least*, proslulá krasavice, jež — a to by ocenil Poe — zemřela na tuberkulózu ve dvačtyřiceti letech. Většina vzdělaných Čechů, mužů i žen, chová vřelé, téměř milostné pocity k líbeznému, hluboce erotické osobnosti té ženy, která, sama mezi mnoha "přáteli", měla kuráž veřejně se přihlásit ke Karlu Havlíčkovi, když se vrátil z Brixenu — další sebevražda v husté profizlované Praze první, bachovské normalizace. Několik moderních básníků napsalo celé knihy věnované památce Betty Němcové; Seifert dvě. Hrdinka té druhé, Viktorca, je klasický "romantický rebel" z *Babičky*. Svedena a opuštěna vojá-

kem, Viktorca se zblázní, žije v divoké svobodě lesa a nakonec ji zabije blesk. Romantický nesmysl, ale, můj Bože, jaká je to mytopoeická postava! Seifert odvyprávěl ten příběh v naléhavých, baladických, nepřeložitelných čtyřverších, která zvučí křížujícími se českými asociacemi, spojujícími krajinu s literaturou devatenáctého století, historií s legendou, současné tragédie s tragédiemi minulými, líbezný obraz šílené dívky s líbezným obrazem její stvořitelky. Asociativní řetězce jsou nekonečné. Jenomže, většinou, pouze pro českého čtenáře.

To všechno platí i pro *Kamenný most*, pro *Světlem oděná*, pro ty lyrické poličky do tváře nacismu, plné historických ozvěn a zakódovaných významů. Jenže člověk musí znát české dějiny, aby slyšel ty ozvěny. nejen znát; musí ho dojímat. A aby ho česká historie dojímala, člověk asi musí být Čech.

***

Ale i přes všechny tyhle překážky, hodně z poetické síly těch básní přejíže i v překladu. Následující verše jsou charakteristikou Seifertova přítele Vladimíra Holana z básně napsané u příležitosti básníkovy smrti:

*V té zpropadené voliére Čech
rozhozoval své básně s pohrdáním
jako kusy krvavého masa.*

To napsal v letech sedmdesátých. V letech dvacátých, ovlivněn volně asociujícím surrealismem Apollinairovým, napsal:

*Akrobacie růží
z oblak
stoupá až ke hvězdám
které pije
poduška nudy
poesie.*

V padesátých letech tyhle verše plně "opatrnické sebelítosti":

*Jestliže tyran nepadne,
— i to se dědí,
je básník odsouzen k mlčení
a hranatá dlaň mříže
zacep mu drápy zpívající ústa.
Ale on křičí své verše mřížemi,
zatímco trhači knih
mají se rychle k dílu.*

V šedesátých letech z *Písně o Hendele*, věnované památce dívky, jež zemřela v Osvětimi:

*Maličká Hendele
někdy mi vypráví,
čemu se naučila ve školce:
Kukačko, kukačko, zakukej,
jak dlouho budu živa?
Hrdličko, zmlkni a už necukruj,
na těchto místech neosladiš nic,
a křídlem bezbranným tluč
na kámen,*

ať rabí vstává.

Už tak dlouho spí.

A ještě jedna, z *annu mirabilis* 1968:

*...chci již uvěřit, že přišel čas,
kdy bude možno říci vraždě
do tváře:*

Jsi vražda.

*Ničemnost, třeba s savřínem,
zas bude ničemností,
lež opět lži, jak bývala.*

*A pistole v ruce už neotevře
nevinné dveře.*

***

A další potíž. Něco ve většině Seifertových básní rozeznává strunu, kterou má intelektuál společnou s člověkem z ulice. Obávám se, že to něco většinou zmizelo ze západní poezie. Existují výjimky: možná Allen Ginsberg. Ale ten je produktem velice odlišné tradice, zpěvákem v tónině vzdálené tónině Seifertově — třebaže *Kvílení* je možná dobrým příkladem poezie, jež překladem ztrácí mnoho, protože je plná asociativních spojů, které cizí čtenář prostě nemůže mít. Ale většina poezie psané dnes v Americe — a nemýlím-li se, i jinde na Západě — zůstává, myslím, nečtena širokou čtenářskou obcí, s výjimkou univerzitních campusů. Nečtená poezie má tendenci vytvářet kódy, které jen málokterí dokáží zlomit; permutuje v předmět, jež umí ocenit pouze kabala zasvěcenců. Často je to velká a silná poezie; její síla však se sotva dokáže zmocnit imaginace muže z Main Street. Její zašifrovanost, spolu s tónem, který se zpravidla vyhýbá otevřené emocionálnosti, stává se v očích jejich několika málo čtenářů a poněkud většího počtu kritiků jedinou známkou velikosti. Umělec, jenž by — podobně jako Chaplin ve filmu — ve své poezii působil jak na intelektuály, tak na prosté čtenáře, se v dnešní Americe zdá být holou nemožností, s výjimkou okrajového žánru humorné poezie nonsensu.

Jenže Seifert je právě ten typ básníka, a profesor Lars Gyllensten ze Švédské Akademie měl pravdu, když v projevu uvádějícím Seifertovo dílo při ceremonii odevzdávání cen řekl, že Seifert zná "tajemství, jak oslovit ty, kteří mají literární vzdělání, tak ty, kteří přistupují k jeho dílu bez přílišného školení." Tato "chaplinovská" estetika není přitom náhoda, ale program. V eseji, kterou Seifert napsal na samém počátku své literární dráhy v roce 1922, nazvané "Nové proletářské umění", dožadoval se v souhlase s kánony literárního hnutí, k němuž se tehdy hlásil, poetismu, aby se zničily předěly mezi vysokým a nízkým uměním.

Jenomže čeští literárně vzdělaní čtenáři se poněkud liší od svých amerických protějšků. Historie, zkušenost, politické klima, tradice, všechny tyhle mocné faktory daly jejich sofistikaci jinou podobu. Seifertův půvab pro vzdělané i prosté české čtenáře

Dějiny kolaborace ve verších

MAJÁLES, PRAHA 1966

FOTOD. HAVRÁNEK

Zpráva ohromující, zpráva, jež zařese veškerou naši říši a vyvolá úžas v celém světě, dochází z bosenského hlavního města Sarajeva:

Následník trůnu, arcikníže František Ferdinand Este i vznešená choť Žofie, vévodkyně z Hohenbergu, stali se oběťmi úkladné vraždy, právě když jeli k slavnosti, uspořádané na radnici.

Dvě bytosti, určené dostoupiti nejvyšších stupňů v hodnostech lidských, dvě bytosti spojené svazkem nejnroucnější lásky, klesly náhle v náruč smrti ve dvou třech okamžicích — ve chvíli, kdy následník trůnu, zastupuje staříčkého panovníka, konal dílo míru, jímž získané dvě jižní země, bývalému tureckému jhu vyrvané, úže než dosud měly býti připoutány k dynastii a k říši, kterou byly osvobozeny...

(Národní Politika, 29.6.1914)

je možná u amerického obecenstva ztracen; sama přístupnost jeho básní se může stát překážkou, aby je dnešní americké čtenářstvo přijalo.

Ale na druhé straně, ne všechna Seifertovy poezie je "snadno přístupná", a jestliže najde svého FitzGerald, ztratí i jeho kvazipišňové verše příchuť otevřené emocionality, tak cizí anglicky mluvícímu západnímu člověku. V rukou takového překladatele zazáří možná krása *Viktorky* skrze tlusté vrstvy nepřístupných asociací a všene slzy slovanské citovosti do očí amerických studentů, aspoň v soukromí jejich kampusových dormitorií.

Překlad z anglického originálu, který ve zkrácené verzi vyšel v časopise The New Republic, 18. února 1985.

Svatopluk Čech

*Nuž, páže k paži, k boku bok
ať zví to širá země,
že bratři jsme, že sledá sok
v nás jedno svorné plémě.*

*Ó věřte, lepší vzejde čas
pro českoslávské bratry,
až zahřmi zas
vše v jeden hlas
od Šumavy až v Tatry!*

Anton Kudja:

14. III. 1939

*Povstaly srdcia, hrdinov rad.
Slovensko naše! Zdunela zem,
Slovensko naše, slovenský štát,
pre teba žit' i bojovať chcem!*

*Bolo dost' biedy, hrdzavel pluh,
krivdili cudzí, krivdil i brat.
Bolo dost' krivdy, zvíťazil duch.
Slovensko naše, slovenský štát!*

*Slovensko moje, tatranská zem
bozkávam Ťa dnes na tisíckrát,
pre teba žit' i bojovať chcem,
Slovensko moje, slovenský štát!*

(Mladý Slovák — noviny Hlinkovej mládeže, Bratislava 24. marca 1939)

Alois Vojkůvka

Svátek práce 1942

*Svátek práce, máj nových tváří,
jež nezatížil dávný stín.
Do továren nechť slunko září.
Že nenahlédne do hlubin.*

*Kladivo?... Srp?... Ach, jaký omyl
té doby plně nízkosti.
Pocitivý dělník pouta zlomil
a práce je mu radostí.*

(1.5.1942)

Ivan Gončár

Osnovatelé atentátu

*Prokleti bud' tež vrazi Britanie
Dlouho jste lidstvu bezostyšně lhali
Vás bolševicko židovská hrud' kryje
leč ortel nad sebou jste podepsali.*

*Vy, kteří osnujete atentáty
na bohatýry pořádku a práce,
musíte si svůj zločin odpykat
olovem, železem či na oprátce!*

(5.6.1942)

Ing. Jan Vrba

V tragické hodině

Staroměstské náměstí vidělo již mnoho historických událostí. Mnoho významných věcí pro český národ se událo mezi Staroměstskou radnicí a Týnským chrámem. Úterní manifestace (2.6.1942) patří k těm událostem, na které jsme my Češi hrdi, protože tu byla jasně a veřejně vytyčena nepřekročitelná dělící čára mezi skutečným českým národem a Anglii placenými zrádci, kteří neujdou zasloužené odplatě.

Všechna poctivá česká srdce jsou dnes naplněna upřímným hořem a želi tragického skonu zastupujícího říšského protektora. Jeho smrt je ztrátou pro Říši, avšak ne menší ztrátou také pro český národ, pro který mnoho dobrého vykonal a ještě mnoho dobrého vykonati chtěl. Z našich srdcí proto prýští jediná touha přispěti co největším vypětím sil k urychlení definitivního pádu Anglie, se kterou padnou současně také ty cynické figúrky emigrantů. To budiž jim odplatou za potupu, kterou způsobili naší domovině, naší krásné vlasti, kterou my milujeme, oni však nenávidí...

(Národní střed 5.6.1942)

autor B. F.

Únor 1948

*Po Staroměstském náměstí
šly dějiny*

*šlo vítězství
už neplatí co zastara
Nový čas na orloji bije
ať třeba sněží na raříje
naš Únor patří do jara*

Jan Pilař

Únor 1948

*Sněhová vločka rychle tála
na spáncích prudce bušících.
Tvář v papaše se usmívala.
Sněhová vločka něžná, malá
na davech v pražských ulicích.*

(...)

*Nepřítel člověk dvoji tváře
chtěl život změnit v ssutiny.
Na jeho zrádnou masku lháře
dopadla ruka proletáře.
Lid semknut bděl v ty hodiny.*

(...)

* Jak vime z literatury, písmena B.F. zde neznamena ani Blb fantastický, ani Bůvo! famózní, ale Básník Florian podle svého objevitele.

Takovou pádnou a tak prostou
odpověď zrádcům dal lid náš.
K nebi jim stromy neporostou.
Takovou pádnou a tak prostou
řečí je srazi v každý čas.

(Literární noviny 21.2.1953)

Pavel Kohout

Na tebe myslím, Gruzle

Na tebe myslím v této chvíli,
daleká sladká Gruzie.
Jak asi dnes tvůj Kazbek bílý,
zahalen v mlhách, smutný je.

(...)

Byl Gruzinec. Byl Džugašvili.
To vlast mu dala orlí let.
A proto si ho v této chvíli
ukládá v písniích celý svět

do kantilí a do kastanět.
A celá lidská rodina
hluboce se ti bude klanět
Gruzie, matko Stalina.

(8.3.1953, Literární noviny 14.3.53)

Lucie Jírotková

List matky

Vážená paní, paní Marto Gottwaldová
přijměte prosím, moje slova.
Brání se přitížit
Brání se poranit váš cit.
Touží Vás pohladit, potěšit.

(... atd.)

(Literární noviny 21.3.1953)

Jiří Fried

Za soudruhem Vyšinským

Co mohu víc než smeknout klobouk
a jako prostovlasá zem,
šedivá touto roční dobou,
chvilíčku postát na mrazel

Co mohu víc než ve vzpomínce
na slávu bojujících let
rovně jak zvuk v teskné přímce
k vám, drahý mrtvý, zaletět?

(...)

Dnes odešel jste za oponu.
Ta lítost! Jak vám nepřát klid!
Opuštěnému mikrofonu
však nelze, nelze dovolit,

aby se odmlčel! Ať z něho
tam v dálce pod metropolí
zní hlas soudruha Vyšinského,
byť po něm mluvil kdokoli!

(1954, otištěno v Bás. Almanachu
1955, SNKLHU, Praha 1955)

Vyšinskij Andrej Januarjevič, 1883 až
1954, sov. právník a diplomat, akad. AV
SSSR (1939). 1935-39 gen. prokurátor
SSSR; 1940-53 na vedoucích místech v
min. zahr. SSSR. Práce v otázkách teorie
státu a práva; některé z nich obsahovaly
chybné teze (přeceňování důkazů, vý-
znam příznání obžalovaného, úlohu přinu-
cení), jež v praxi vedly k vážnému porušo-
vání social. zákonnosti.

(Ilustrovaný encyklopedický slovník,
Academia Praha 1982)

nár. umělec Miroslav Florian

Štít

Rakety, tanky, houfnice
a ostroploutvé migy
nastupují teď k přehlídce.
Ne k módní, milá Twiggy.

Než řekl státník — vtipálek,
než zpusťoší půl glóbu,
dlouho se učil tenhle štěk,
po léta střádal zlobu.

Nemocné laská jitrocel
i sprcha někdy stačí.
Jen ocel platí na ocel,
na zuby vylkodlačí.

Osvětím ani Lidice
už nejsou pouhé terče...
Nastoupili jsme k přehlídce,
k té polní, slavný herče.

Obsazuje nás Bílý dům?
Nechceme do podnájmu.
Mír, což vám nejde na rozum,
je sféra našich zájmů.

Nechceme ničit vaši zem.
Obejdeme se bez And.
Budoucí matky pod srdcem
nosí ale náš desant

a roztržitě čekají
na první něžný úder.
Zámořský superlyšaji*
pokryli písky Flander.

Kdyby snad zkusili nás bit
ať z ponorek či shůry,
spálí se o varšavský štít
jak zpité noční múry.

(Československý voják, 14.9.1984)

* Pozn. Superlyšaj zámořský (Superache-
rontia atropos transatlanticus) je dosti
hrozná noční zvíře — zčásti hmyz a zčásti
antropoid, žije kdekoli za mořem a živi se
výhradně krví poctivých a pokrokových li-
di.

Tímto biologickým objevem navázal Mi-
roslav Florian na slavnou tradici českého
písemnictví — viz Netopýr vzdálený, Paču-
cha jelení dráždivá aj. Na rozdíl od svého
předchůdce však svůj objev miní vážně,
což jeho hodnotu ještě zvyšuje.

Jak se stal Škvorecký milionářem

S nastávajícím létem se nám v Ka-
nadě opět začaly rojit — babičky,
dědečkové — pochopitelně. Asi dle
starého přísloví "Když nemůže hora
k Mohamedovi, musí Mohamed k ho-
ře".

Jeden z "letošních" dědečků mne
kromě becherovkou napájel ještě ně-
čím jiným: zaručenými zprávami.

"A víte, že ten váš Škvorecký je mi-
lionář?" To hodil dědeček na stůl jako
hlášenou zelenou sedmu.

"Ale, ale, kdopak vám to povídal?"
zvídala jsem.

"No, povídali to v letadle." A zapil
to douškem kanadského piva.

První otázka, která mi vyvstala na
mysli, byla: Je to vůbec možné? Škvo-
recký je přece jen pouhopouhý pro-
fesor na univerzitě. A ti se k milioná-
řům nedobabrávají. Ale pozor, je také
spisovatel. Tedy — kolik knih vydal
na Západě? Česky? Anglicky? Kolik
je honorář za knihu? Ale vždyť on
Steinback, literární to hvězda tohoto
kontinentu, byl od toho miliónu za-
traceně daleko a vital dokonce i do-
slova pár stovek dolarů, které mu
mohlo nabídnout jedno českosloven-
ské nakladatelství za vydání jeho Tou-
lek s Charliem. Tak z tantiém Škvo-
recký taky zbohatnout nemohl. A co
takhle nakladatelství 68-Publishers?
Inu, tady může být zakopaný pes. Ta-
dy bude podstata nových pověstí
českých.

Získat informace o tom, jak vypadá
ekonomika malého českého naklada-
telství v Torontě, nebylo vůbec obtíž-
né. 68-Publishers sice přežívá, ale
systémem nula od nuly pošla.

Kdo má prospěch z této dezinforma-
ce vhozené do letadla plného čes-
kých rodičů a prarodičů? Odpověď je
evidentní: pražská vláda.

Věra Rollerová, Kanada

Samoobsluha

Mladý svět č.2/1985

...Do Škvoreckého ulice jsem jen nakoukl,
jestli tam náhodou nestojí s někým, kdo by mě
mohl zahlédnout při tom, k čemu jsem se chy-
stal," přiznává Josef J. 15. března a roztíná uzal
nepravděpodobných vysvětlení, do kterých se
zamotal.

Služba čtenářům

Lucku Novákovou hledá Martina
Marková z Altenmarktu.

Mirka Neumanna, snad z Toronta,
hledá Zdeněk Marek z Altenmarktu.
Ozvi se! Zn.: Markovi

Pozn. red. Západu

Prosíme, aby nikdo nepovažoval za
nedostatek uznání, když nebyl do to-
hoto krátkého výboru zařazen, a stej-
né tak i ať se nezlíbí ten, kdo do něj
zařazen byl, byť i od té doby radikálně
změnil způsob svého blbnutí nebo
dokonce zmoudřel. □

Ota Ulč

Znovunavštívení Jižní Afriky — I.

A pokus o aspoň částečné pocho-
pení.

Vynikající francouzský myslitel devatenáctého století Alexis de Tocqueville, aristokrat, snad markýz, napsal, že nejnebezpečnější doba nastane špatnému režimu tehdy, když se začne pokoušet o změnu k lepšímu.

Lze tento diagnostický úsudek aplikovat na jihoafrickou adresu? Řada tamějších činitelů odsoudila systém rasové separace a diskriminace — čili apartheid — jako jev historicky vysvětlitelný a pochopitelný, ale dnes již neudržitelný a nemravný. Jsme kamenováni za něco, co již dnes není, postěžoval si ministr financí Barend du Plessis. Dny mocenského monopolu bělochů skončily, oznámil ministr zahraničních věcí R. F. Botha, leč dodal, že k podstatným konstruktivním změnám nemůžeme dojít bez souhlasu těchto bělochů.

Jestliže se apartheid mění k lepšímu, proč o tom nevíme? Důvody jsou aspoň dva. Za prvé, v našem moderním věku jsou přece fakta nepopulární, ba přímo odpudivá. Nevhodné empirické důkazy se buď ignorují, nebo se vylouhují do ztracena v ideologické omáčce.

Za druhé, tomu, čemu my říkáme "měření dvojím metrem", se v pokrokových západních kruzích říká "morální relativismus". Když dva činí totéž, nečiní totéž. Čin, jehož výsledkem je mrtvola nebo kopec mrtvol, je buď zvrstvo, genocida, nebo pochopitelné, ba i chvályhodné konání — nebo je to nekonání: ticho po nejliberálnějších pěšinách. A nejpřísnější metr užívat na Jižní Afriku, jejímž zatracením nelze politicky prohloupit. To je takzvané "selective indignation" — jaksi výběrové rozhořčení. Lid Hutu, malý postavou, svrhl v africké Ruandé břemeno podřízenosti a pomstil se dříve vládnoucím spulobčanům Tutsi a doslova se jim vyrovnal. Uřízl jim nohy. Počet obětí se odhaduje na 400.000. Nářek obětí nikdo ve světě neslyšel.

Dumám: nejsou snad tyto postoje trochu rasově, rasisticky poznamenané? Byl jsem v roce 1971 v Keňi a Tanzánii, právě když vykopávali Indy. Akce byla tehdy asi tak ohleduplná jako československé řešení sudetské otázky. V roce 1983 vyhnala Nigérie během několika dní ze země dva milióny gastarbeiterů; polovinu z nich zpět do Ghany. Lze si vůbec představit takové procesí chudáků? My jsme

aspoň k vyhnání našich Němců poskytlí nákladní vlaky a dobytčáky. A reakce na africký exodus v pokrokových kruzích? Žádná. Jak ale obrovitě by bylo světové rozhořčení, kdyby, řekněme, Britové minili deportovat tisíc afrických rezidentů! Inu, zas ten nejednotný metr, předpoklad nestejných mravů a nemravů.

***

A teď se zeptejme sami sebe: co když vlada v Pretorii není zcela diabolická, neschopná změn? Co když svět situaci v Republic of South Africa nejen nerozumí, ale odmítá rozumět? Neohrozím si reputaci přípuštěním pochyb, vyrččením méně než zatracujícího slova?

Do Jižní Afriky jsem se podíval v r. 1977 a 1979. Tehdy jsem tam byl sám. V r. 1984 jsem si usmyslel tam zajet s rodinou — s euroasijskou manželkou Priscillou a taktéž nedostatečně bělostným čtrnáctiletým synátorem Otou juniorem.

"Vy jste se zbláznil! Kam to chcete lézt! S vaší rodinou!" Do apartheidu! Genocida! Profesorští kolegové se hrozili a někteří doporučovali, abych navštívil psychiatra.

Jenže nám právě šlo o to, okusit apartheid na vlastní kůži v zemi, kde mezirasové aliance jako ta naše jsou protizákonné. S ústrky má Priscilla zkušenost. V rodné Číně po ní děti házely kamení, protože nebyla dost žlutá. A jako mladistvou přistěhovalkyni ji párkrát v Americe vykopli — či spíš vykoply — z bělošských záchodů.

Inu uvidíme, uvidíme.

Začal jsem se rozhlížet, znovu jsem rozdmýčával korespondenci s pár Čechy, jež jsem kdysi v R.S.A. potkal, a posléze jsem objevil časopis s dokonalým názvem *Našinec*, "zcela nepravidelný občasník Čechů a Slováků v Jižní Africe".* Našinci mi dokonce poslali krásnou, barevnou, trojjazyčnou pozvánku na první reprezentační ples — first gala ball — eerste galabal, k tanci a poslechu hraje velký dechový orchestr jihoafrické armády pod taktovkou kapitána Vládi Drážníka a taneční orchestr téže armády za vedení Rudy Vtipila, hodnost neuvedena.

Vyplnil jsem žádost o vstupní vizum.

Grboorteland — v Československu,

* Článek o *Našinci* vyšel v červnu 1984 v *Západu*.

PRVNÍ
REPRESENTAČNÍ
PLES ČECHŮ
A SLOVÁKŮ
V JIŽNÍ AFRICE

EERSTE
GALABAL
VAN DIE TSJEGGIESE EN
SLOWAKIESE GEMEENSAPPE
VAN
SUID-AFRIKA

FIRST
GALA BALL
OF THE CZECH AND
SLOVAK COMMUNITIES
OF
SOUTH
AFRICA

dnes a již dlouho komunistickém, ouvej.

Beroep — berufem profesor, taky ouvej, ty rovněž neradi vpouštějí.

Waar toepaslik čili *where applicable* neboli *nehodici se škrtněte*.

Zbytečné strachování, tři viza udělena, brzy se vzneseme.

***

V den 1. září 1984, děti musí znovu do školy, mám dlouhodobou akademickou dovolenou. Přesně na fous před třinácti lety, 1. září 1971, jsme vlekli dítě kolem světa a z Nairobi místo v Columbu jsme přistáli v neplánovaném, satanský horkém, pakistánském Karáči. Tentokrát nás má South African Airways/Suid-Afrikaanse Lugdiens dovézt z Frankfurtu do Johannesburgu.

***

Za svitání za rovník, poté k břehu — je modrošedý, bez náznaku člověčí přítomnosti. Však taky je to Skeleton Coast, pobřeží kostlivců a stovek koster zrádnými vodami vyvržených plavidel. Teď se tu rozpadají v politicky sporné Namibii; míníme se tam

po souši doplazit. Namibijská poušť, prý nejstarší a nejsušší na světě, za ní Kalahari, tedy méně letitá, méně na troud, nicméně Kalahari, stát Botswana a brzo se už budeme snašet, přistávat.

Pod námi *Witwatersrand* — hřeben, předěl, horské pásmo bílé vody, nejbohatší pokladnice minerálů na světě.

V r. 1886 prospektor George Harrison zakopl o kámen a dal do pohybu velké zlatokopecké kutálení — prapůvodní rock-and-roll. Jméno ponouká k metafoře přitažené za dlouhé beatlesovské vlasy.

Na místě nálezu je dnes park a městem nálezu je Johannesburg, megalopolis s nazlátlými kopci hlušiny vedle mrakodrapů. Prý se teď některé haldy přesypají, poté co došlo k zmnohanásobené ceny zlata v sedmdesátých letech.

Přistáli jsme na minutku. Jaro tu teprve bude začínat a jsme na úrovni Sněžky. Jak nás bude mrazit při rasistické vstupní kontrole? Příjemné překvapení, orgánové neprojevili zájem o naši rodinnou pokožku, ba ani o obsah kufrů. V jednom jsem vezl rodinné obrazy pro kdysi pražského atomového fyzika, vědce; mohl jsem propašovat kila diverzantské literatury — Playboye, Rudá práva a tak.

V davu čekajících domorodců jsem postřehl muže téměř asketického vzezření: držel v ruce kopii *Našince*. Ano, toť Jiří Troják, tvůrce *Našince*. Mě ale nepoznal. Čekal cosi vysokého, štíhlého, krásného.

***

Přátelství se ukovávají z náhod. S Kamilem Gonem jsem se před lety skamarádil za rozbřesku v rezervaci jménem Hluhluwe, jež ale nutno vyslovit Šlušluji. Seznámil nás bílý nosorožec. Nebo přesněji: seznámil nás sdílený nezámek o bílé nosorožce.

Tehdy jsem se připojil k výpravě zvěředychtivých pátratelů. Museli jsme měkce našlapovat, dle příkazu zkušených stopařů jsme nesměli ani špitnout a nuda mě zasáhla téměř okamžitě. K překonání bolesti jsem se začal rozhlížet po rozptýlení a na konci štrůdlu jsem postřehl loudajícího se intelektuála, jenž dělal dojem, že říše zvířat mu rovněž může být ukradena. Představili jsme se: on lékař, jihoafrický přistěhovalec židovsko-baltického původu, jako dítě unikl následkům internacionální pomoci jak v Hitlerově, tak Stalinově provedení.

Ponoření do nezoologických témat, odpoutali jsme se od jitrní šoulačky a kamarádíme spolu dodnes. Jeho žena Sylvie pracuje u významné instituce zkoumající společenské a rasové problémy, nikoliv k přílišné potěše vlády v Pretorii.

Pod jejich johannesburskou stře-

chou jsme měli nyní bázi, do které jsme se vraceli. Svět není malý, ale je možné si ho zmenšit, zintimnit, učinit dosažitelným. Tohle je takový příklad docela úspěšného pokusu.

Jak se město za pět let změnilo?

Je méně zelené, parky zhnědly, veliké sucho postihuje nejen Etiopii.

Je výstavnější, větší, honosnější. Mrakodrap ve tvaru diamantu fotografuji z mnoha úhlů.

Je tohle budování kapitalismu a rasismu — nebo jeho obudování? U chodníku obědvají černoští zedníci, strava totožná: vecka suchého bílého drobcího se chleba, k tomu Fanta, barevná limonáda. Chudáci, hrozil se náš kluk — jenže dotyční si podle údajů UNESCO vydělají víc než chudáci zedníci v Moskvě. Dělnická aristokracie s limonádou na kontinentě podlamujícím se pod tíhou nezaměstnaných a nezaměstnatelných kádřů.

Vidíme málo mládeže ve školním věku. Bodejť. Jsou-li ve škole, jsou v ghettu Sowetu, nejsou-li, pak tady nemají co dělat — toť apartheid.

A jak spolu černoši mluví? Inu, nebělošsky. A poněvadž z národů jsou různých, mluví spolu různě.

A zda je dovedu rozlišit? Nedovedu, však si dodnes pletu Čiňany a Japonce.

Podávalo se nám objevit užitečný zdroj poučení — nové Africana Museum. Mladý černošský učenec tam do nás pumpoval údaje o kmenových charakteristikách. Velké díry v ušních boltcích — to jsou Zulové. Též mají pod čepicí nebo čepcem velké hlavy. Takovouto pokrývku vyžaduje tradice, ale modernisté se jí zříkají a chodí prostovlasí. Kmen Ndebele v severním Transvaalu a jižní Zimbabwe: vdané ženy mají zcela odrátovaný krk a lýtka. Ozdobu lze odstranit teprve po manželově smrti. Lid Sotho se balí do teplých pokrývek, lid Tswana je jazykově příbuzný, ale na pokrývku si nepotrpí. Lid Swazi a Zulu jsou jazykoví bratrance a do vlasů si vtírají červenou hlínu. V řečích kmenů Xhosa, Ponda a jiných je pověstný "clicking sound", tedy zvuk mlaskací, cvakací, kdy se musí jazykem uhnout velmi na stranu a mluvitelé pak zní, jako by si hodně šlapali na jazyk. Náš druh hlasového vybavení nic takového nesvede.

Když jsme vylezli zpátky na ulici, byli jsme opět zmateni. Hliněnou hlavu jsem všeho všudy potkal jen jednou, odrátované paničky asi pětkrát. Vyptával jsem se bělochů. I ti znali domorodých jazyků se dostatečně nevyznají. Městky život vždy rozmělnuje kmenovou identitu; v Praze zapuštěný Ludvík Vaculík už též nemá válaškou.

Je sedm pilířů apartheidu. Ted' chci jmenovat dva: *Mixed Marriages Act* a *Immorality Act*. První zakazuje mezirasová manželství, druhý zaka-

zuje mezirasová obcování. Dopustil jsem se oběho, dřív druhého než prvního, a s výsledným potomkem zločinu pochodujeme po johannesburských ulicích. Pěst na oko již nepříliš bdělé. Upřených pohledů sice stále dost, ale byl v nich spíš podiv a zvědavost, nikoli odpor a nepřátelství. Nejvíce pozornosti nám věnovaly černošky. Ty postřehly okamžitě, reagovaly, registrovaly, mezi sebou komentovaly.

Population Registration Act škatulkuje veškeré jihoafrické obyvatelstvo, čili — dle sčítání z r. 1980:

4.5 miliónů bělochů, 2.6 mišenců (Coloreds), 0.8 Indů, a 17 miliónů černochoů plus 5 miliónů v bantustanech, čili celkem 22 miliónů. Černoši třídění kmenově, běloši nikoliv, český přistěhovalec jako Burák.

Každá osoba někam patří, diagnóza uvedena v průkazu totožnosti. Jakou totožnost by asi přidělili našemu chapečkoví? Zájemci o rasové překlasičování si mohou zažádat u vládního úřadu.

V parku se mi líbil nápis "Neodnes- te odtud nic, než fotografické záběry, nenechte tu nic, než otisky svých bot."

Odnal jsem si příjemné dojmy. Zde, kam si před pár roky netroufla vkročit noha s tmavší pokožkou, se konala mezirasová miliskování, končetiny propleteny. Běloch se vleže dost jednoznačně zaobíral s neběloškou a proměňující se návštěvníky neposedla rasová nevěle, nikdo neběžel pro policajta. Jenže pár kroků vedle v restauraci seděli sami Europeans. Indové a černoši venku na lavičkách a na zemi. Dědictví segregace nebo záležitost ekonomická?

V ulicích jsem cítil méně mezirasového napětí, ale třeba se mi to jen zdálo. Určitě se mi ale nezdály změny snadno spatřitelné, veleviditelné. Ze střež taxiků zmizelo rozlišení *Blanke* a *Nie-blanke*. Zmizelo i z autobusů, leč v šupáčkových otlučených povozech společnosti *Patco* výlučně jezdí černoši.

"Poslední pudou veřejný hajzly!" vysvětlili mi informovaní Češi a domorodci staršího data nám informaci potvrzovali. "Copak bysme u nás reagovali jinak, mít tam většinu cikánů, posílali by nám prýkná a vůbec?"

Uskutečňovatelé apartheidu nikdy nehlásali rasovou superioritu — toliko rozličnost. My jsme jini, vy jste jini. My vám nebudeme ničit vaše národnosti a vy nám nebudete ničit tu naši. O to se postaráme.

Postarali se, aniž by splnili závazek: splnili půlku, totiž separaci. Nedodrželi slib *rovnosti* v separovaném vývoji. Držme se onoho ilustrativního veřejného záchodku. U vchodu do lepší části připevnili nápis *European Gentlemen*, u té druhé *Non-European Men*. Bílé jsou *Dámy*, nebílé jsou *Ženy*. Tyto nápisy již většinou, ale

nikoliv zcela, zmizely. "Hele," poradil jsem své manželce polodámě, položeně, "vytento se jim tady někde ve prostřed."

Zaslechli jsme kravál. Běloška přetáhla zaplacenou parkovací dobu a černý policista jí přišel nasolit pokutu. Zatímco vypisoval trestní cedulku, rasově háklivá motoristka protestovala a vřeštěla tak dlouho, dokud se nedostavil policista lepší pleti, aby ukončil kárný pokyn. Pak zaplatila bez odmluvy.

Vody vsutku nejsou zcela stojaté. Za našeho pobytu vešla v platnost novota o integraci vlaků — integraci neúplné, ale první krok je krok. Z nedávného průzkumu veřejného mínění se zjistilo, že procento bělochů nesusouhlasících s všerasovým, neokleštěným používáním mořských pláží kleslo z 51 na 13 procent. A příští rok prý vláda zruší nenáviděné průkazy rasové totožnosti.

Přátelé nás vzali do divadla — ne v předměstí, ale na hlavním osvětleném a snad i osvětleném boulevardu. Drama "Poppie" napsala burská autorka Elasa Joubert, režirovali Bur Marius Weyers a černocho Peter Sepuma. Vynikající výkon podala Nomsa Nene, maličké dynamické šidlo v roli Poppie, černošské Anny proletářky. Politický, protivládni to manifest. Hodně se dumalo a hádalo, jak dobré že je násilí při uskutečňování cílů. Mladá generace že radši násilí. Převážně bílé obecenstvo se revanžovalo bouřlivým potleskem.

Při odchodu jsem si nemohl odpustit otázku: "Jak to, že tohle vláda dovolí?"

"To přece vládu neohrožuje," pokrčili rameny přátelé.

Nemohl jsem to rovněž neporovnat s našim srdcem Evropy a snažil jsem se přátelům vysvětlit, jak že vypadá disidentství a jak by v Praze naložili s divadlem, jež by slavilo triumfy s hrou o dilematu, zda zlikvidovat vládnoucí pořádek s nožem či bez nože, ale zlikvidovat, to určitě.

Jeden den divadlo, druhý den výstava. Při odchodu z vernisáže zírám na dva muže. Černocho, vlasy spletené do copánků, na copánkách navlečené různobarevné kuličky, se objímal a hladil s bělochem. Nedělali dojem ani opilců, ani homosexuálů. Takže třeba není vše ztraceno.

Přátelé nás rovněž uvedli do společnosti revolucionářů. Podzemní párty se konala v nóbl vile a zahradních prostorách v nejpřestížnější čtvrti města. "Masy jsou irelevantní, bezvýznamné," vytrvale opakoval jeden z vůdců — šampaňské v jedné, kaviár v druhé ruce.

***

Začneme-li od Adama, ten náš bude téměř ještě pacholík. Narodil se totiž v roce 1948. V onom památném

VÁHAJÍCÍ PANÍ ULČOVA PŘED SEGREGOVANÝM ZÁCHODEM

roce, kdy se v Československu dostali k moci komunisté a nadělili národu marxismus-leninismus, v Jižní Africe se k moci — nikoliv pučem, ale ve volbách — dostali Burové. Ti zavedli neméně vědecký systém rasové separace, segregace, totálního odizolování rasových skupin — tedy apartheid.

Burové (Boers) čili Afrikaaners jsou sice běloši, ale nejsou Evropané. Je to jediný bílý kmen s kořeny v africkém kontinentu již po čtrnáct generací.

U Mysu dobré naděje se začali usazovat v sedmáctém století. Britský tlak je posléze nutil k pochodu do vnitrozemí. Za řekou Orange vznikl Oranžský svobodný stát a dál za řekou Vaal vznikla Transválská republika. Dva státy a budování jednoho národa, v izolaci, posléze i bez emigračního přílivu. Bez vlivu modernizačních myšlenek, ale se zachovanou mocí křesťanské víry v její nevládné kalvinistické podobě: predestinace, kádrové zařazení při zrodu, permanentní nebeská či dábelská nomenklatura. Cirkevní představitelé si z bible vyvsugerovali přesvědčení, že Burové jsou vyvolený kmen s posláním světla v onom všem okolí temnoty.

V izolaci též vznikl jejich vlastní jazyk — afrikaans —, pojítka tak milovaná, že mu vystavěli obrovitý pomník. A Bury též váže historická zkušenost — burská válka, britské hanebnosti, vynález koncentráků, lapání burských žen a dětí jako rukojmí, tyto novoty Albionu.

Přeskočme dvě světové války. Anglicky mluvící Jihoafričané kontrolují ekonomii a patří jim půda, kdežto Burům patří jen půda, na níž s černými čeledíny pracují, černochoům rozumi, mají je rádi jako jedince, ale boji

se jich jako rasy.* Burové nemají žádnou zámořskou zemi, nemají kam odjet a uschovat se před katastrofou. Se svou mateřtinou by se nedomluvíli ani v Holandsku. Doma roste černá záplava, hrozí ztráta identity, děsí brazilský precedent, kde se to smíchalo, rozmíchalo, rozměnilo k nepoznání.

A dostavila se historická příležitost, již rostoucí procento vítězů dnes lituje: triumf strany Nasionale v květnových volbách r. 1948, kdy potřeli rozhašteřenou a vesměs anglicky mluvící koalici Jana Smútse. Starý pán už byl příliš starý, zajímal se víc o zahraniční než domácí politické záležitosti a na jakési řešení černošské otázky si netroufl. Občas citoval výrok manželky, paní Smutsovové: "Pán Všemohoucí udělal velkou chybu, když stvořil bílou rasu."

Tedy rok 1948: U nás změny stalinšské, zákony o znárodnění a odnárodnění, o ochraně satelitní republiky. U nich změny rovněž nedemokratické, neosvětlené, jejich zákony na ochranu státu, národa, rasy.

Apartheid se zrodil s dvěma hlavami — jedna z nich beznadějně ohyzděná, druhá s šancí na úspěch, povedli se komplikovaná politická plastická operace.

Hlavou bez naděje je tzv. petty apartheid — malý, malicherný. Segregovat zmrzlinářství, prikazovat vstup do téhož obchodu rozdílnými dveřmi k témuž pultu. Nad touto hlavou se již tyčí osvětlený kat Mydlář a už už jí stíná.

Leč namydlení zůstávají proroci zá-

* Situace ne zcela nepodobná jako kdysi a třeba i dnes na americkém Jihu. Američané na Severu mají pro černocho jako abstraktní masu plná ústa abstraktní lásky, ale vedle konkrétního ztělesnění této lásky, reprezentanta viditelného, cititelného, si sednou neradi.

niku apartheidu fundamentálního — totiž tvorby bantustanů, států a pseudostátů, do nichž se menšina černochů stěhuje, se stěhována, a všichni bez ohledu bydliště tam mají přidělena občanství. Bantustany cestou navštívíme a povíme víc.

Vytasil se na mě krajan s alegorií: "Představte si, že jsme zpátky v Československu a většina jsou tam cikáni. Ti hodně primitivní, negramotní. Je jich pětkrát víc než nás a brzo jich bude desetkrát víc. Tak proč jim nepřidělit jejich území někde na východním Slovensku a oni ať si tam vládnou sami, jak chtějí. A my jim pomůžeme hospodářsky. To nevíte, kdo vynalezl bantustany?"

"Vím. Stalin je doporučoval černochům v Americe," řekl jsem.

"Tak vidíte."

"Jenže, poslyšte, dovolávat se Stalina jako autority..."

"Helejte, kdo se dovolává? Každou chvíli k nám sem lezou ignoramusové, hubu plnou humanismu, a já bych se jich rád zeptal: Mám právo mít černochy nerad? Já proti nim nic nemám, ale musím být nucen se s nimi bratřit? Já se s nimi bratřit nechci, nebudu, oni se mnou taky ne, my jsme jiní, oni jsou jiní a to přece, pane, není diskriminace!"

Obhájci apartheidu tvrdí, že přece nemíní diskriminovat, ale že uskutečňují vzájemně přijatelnou volbu. Každý přece rád pobude mezi svými — bílí s bílými, stejně jako černochi dávají přednost černochům a nikdo nepřetrumfne Indý v jejich etnocentrické soudržnosti.

Ano, pravda, jenže pravda s děrami ementálského syra. Zajisté si raději popovídám s osobou z Čech nežli z Čadu, nicméně bych dal přednost přítomnosti čadského pastevce před českým stranickým pracovníkem. Apartheid by mi takovou volbu nedovolil.

Jak již zdůrazněno, autoři zákonné nařízení separace nedodrželi slib rovnosti v separovaném vývoji. Když jsem tuto zemi navštívil poprvé, princip rovnosti v restauracích se uplatňoval tak, že běloši seděli uvnitř u prostřených stolů, kdežto neběloši stáli před vchodem ve frontě u okénka s nápisem *Take out* — koupit a jít polykat někde do škarpy.

Apartheid atrofuje z nejednoho důvodu. Menším důvodem je halas ze zahraničí. Bojkot sportovců skutečně pohnul Pretorií integrovat sporty (aniž to bylo Jižní Africe něco platné, bojkot na zahraničních kolbištích trvá).

Doma na apartheid začínají útočit i jeho někdejší podpůrci, a to i v církevních řadách: že jde o nekřesťanskou a nehodnou praxi. Ubývá interpretů bible zdůvodňujících nadvládu bílého kmene.

Těž se nabízí, ba vnučuje otázka: Jestliže je třeba tak drakonických

zákonů k udržení naší africké národnosti, stojí vůbec za to, aby tato národnost vydržela? Bud' má dost své vitality, nebo ji nemá. V tom případě, proč ji uměle držet při životě pendremem?

Apartheid je nedodržitelný, neprosaditelný, neuhlídatelný požadavek. V Johannesburgu žije několik miliard černochů, jimž tam zákon zakazuje žít. Nepraktičnost požadavku dosahuje výšin naprosté nesmyslnosti. Tohle jsem si uvědomil pod sloupy jednoho z vchodů na hlavní nádraží. Zcela nahoře u stropu, kde přece nikdo nehledá instrukce občanského chování, přežíval málo čitelný příkaz této rase vejít těmito metry, a oně rase hned vedle vejít jinými metry do téže haly.

Apartheid se prodražuje, k provádění je třeba velký byrokratický aparát. Představme si, že v Československu by kromě zavedeného třídění na straniky a nestraníky též uskutečnili apartheidní segregaci obyvatel pihovatých a nepihovatých, či blondýnů a brunetů. Co té registrační práce, navíc s menšinovými právy pro zrzavé a plešaté.

Philip Gon nás vzal na prohlídku lékařské laboratoře, kterou spoluvlastní: tři poschodí v mrakodrapu a 250 zaměstnanců pěti rasových kategorií. "Myslíš, že by architekt navrhl a my platili za pět druhů záchodů, převlékárny, společenských koutků?" nadhodil ptal.

Hlavním likvidátorem apartheidu jsou hospodářské potřeby země. Podíl černošského obyvatelstva jako konzumentů tržních produktů roste. Výroba a zejména spotřeba vyžadují interakci, kontakt — a apartheid kontakt notně omezuje, ba vylučuje. Banky kráčí v čele pokroku — slouží veškerému obyvatelstvu, takže z něho mají zisk. Matka pokroku — měna — zůstala v zemi jednotná.

Paternalistické vztahy na venkově mezi bílým farářem a černými čeledíny pokračují tak jako již před úředním zavedením apartheidu v r. 1948. Jinde je situace jiná a proměnlivá.

Sunday Times, 7. října 1984, na první straně veliký článek s barevnou fotografií kajicníka a jeho dcery. Seržant detektiv William James Morris sloužil deset let v mravnostním komandu, lupal účastníky mezirasových pohlavních styků — "Viděl jsem jak se před mýma očima muži zastřelili, ne jeden, pěkná řádka jich byla," přiznal a dodal, že je sorry. A jeho dcera se odstěhovala k milenci — míšenci.

Začíná pronikat nová fáze: kompenzace za bývalá příkoří poskytováním výhod, předností, zvláštních ohledů. Dát minci černému, ale nikoliv bílému žebřákoví.

V nemocnicích se neplatí podle poskytnuté služby, ale podle vyhodnocení platební schopnosti pacienta.

Komplikovaná srdeční operace, jež v USA stojí 100.000 dolarů, přijde v RSA na jeden rand čili polovinu jednoho dolaru. "Černošským pacientům dáváme extra léčiva domů do zásoby jen za předpokladu, že si je mohou s obtížemi zaplatit — to je norma, naprosta samozřejmost," řekl mi mladý lékař.

Too little, too late? Příliš málo a příliš pozdě? Jak to všechno dopadne?

Odpovězme starým studentským bonmotem: Nevíme, zda Homér kdy vůbec žil, ale zato víme naprosto určitě, že byl slepý. Nevíme, jak to v Jižní Africe dopadne, ale víme určitě, že výsledek nebude veselý.

Pobyt v Jižní Africe jsme započali třeskutě. Hned v pondělí 3. září, první pracovní den, jsme ve tři hodiny odpoledne odjeli z veřejného parkoviště na Harrison Street, ulici pojmenované po onom zlatokopovi, jehož nález započal lesk a slávu Johannesburgu. Během další hodiny vybuchla bomba či bomby přes ulici v číslu 77, v černochy neoblíbeném úřadě — totiž odbočce ministerstva vnitra. Střepe a součástky kancelářského zařízení poničily právě onu část druhého poschodí, odkud jsme odjeli.

Posléze jsme v krátkých intervalech zmeškávali nepříznivé povahy jak společenské, tak přírodní. Byli jsme poblíž ještě jedné johannesburgské exploze: mina sovětského původu pošramotila soudní budovu. Těž jsme se dostali do sousedství, avšak mimo dostřel, rasových rotyk v městech Queenstownu a Grahamstownu. Poté nás potkávalo již jen řádění živlů přírodních. Příležitostně se v textu dočkají zmínky. Zato občanská válka v Namibii na nás udělala převážně mírumilovný dojem.

Tedy, jako v detektivce: KDE, CO, KDO, PROČ? Otázky nestejné váhy. Nejsnadněji lze určit lokaci činů: vesměs v tzv. Vaal Triangle, trojúhelníku řeky Vaal v jihozápadním sousedství Johannesburgu — města Sebokeng, Evaton a Sharpeville.

co: ledacos. První náš víkend v zemi telefonují čeští přátelé, že některým předměstským trasám je radno se vyhnout. Černošská mládež hází po automobilech kamení. Těž Molotovovy cocktaily; jedna bělošská rodina právě uhořela.

Domů do Ameriky jsem si přivezl noviny z oněch dnů. To výbušné pondělí 3. září, víc než palcový titulek na první straně: *Sharpeville erupts*. Město vybuchlo, auta převrácena a v plamenech, domy a obchody napřed vyloupeny, pak též v plamenech, starosta města Sam Dlamini rozsekán na kusy u prahu svého domu.

4. září: Město Evaton v plamenech. Čtrnáct zabytých. Mnoho požárů i jinde.

5. září: *Looting spree in wake of violence*. Pod titulkem velká barevná

fotografie, budovy jak po bombardování, černoši odnáší uloupené pytle.

Je toto útok černochoů na bělochy?

Ovšemže není. Běloši v těchto oblastech přece nežijí, neexistují. I policie je nebělošská. Kdo tedy po kom jde? Inu tak, jako zpravidla jinde — zfrustrování po nezfrustrování, nemajetní po majetných, nezaměstnaní po zaměstnaných, mládež školní docházce se vyhýbající proti mládeži docházky dbalé.

Vláda tvrdí, že útok směřuje na nejlepší lidi a na nejlépe spravovaná a fungující města.

Nemám dost důkazů k potvrzení či popření — sbírám tedy střepy a snažím se z nich uspořádat obraz — a s ním mám potíže.

PROČ k výbuchu došlo? Katastrofy někdy udeří z čista jasna, ale v tomto případě nelze přehlédnout dvě veliké široké příčiny — ekonomickou (zhoršující se hospodářská situace, růst nezaměstnanosti, cen a činží) a politickou (nová ústava, dost pozdní pokus poskytnout trošku moci nebělochům).

Ústavní změna zrodila "trojparlament" — k bílé legislatuře tak přibyla jedna komora hnědá (pro míšence) a jedna indická. A žádná černošská. Mnozí černoští předáci vyslovili jednoznačné pohrůžky: účast tam je zrada na nás a my se budeme revanžovat.

Nabízí se paralela z ruské predrevoluční historie: zda Dumu bojkotovat nebo jí využít.

Některé politické strany míšenců a Indů přijaly vládní návrh na účasti. Nařčení z kolaborace odmítají a obhajují princip střevice ve dveřích, jež se pak podaří pootevřít, a nakonec pořádně otevřít pro všechny. Tedy lépe něco než ono nic, jež bojkot zaručuje.

Nicméně k volbám se dostavila jen třetina voličů. Několikrát jsme viděli na zdích výzvy *Don't vote in apartheid election*. Kampaň proti účasti na volbách vedla ke zrodu Jednotné demokratické fronty — United Democratic Front (UDF), organizace masové, mezirasové, dovolávající se změny mírovou cestou. Někteří její deklarace a počiny však příliš náklonnosti k pacifismu nepotvrzují. UDF například charakterizovala vládní pokus obnovit pořádek v hořících plundrovaných černošských městech jako "vyhlášení občanské války".

UDF je organizace legální. Legální jsou rovněž organizace AZAPO, AZASO, AZASM, COSAS a další, jejichž revolučním záměrem je zrod AZÁNIE — tak se bude jmenovat osvobozený jihoafrický subkontinent. (Považme, jak by tito radikálové dopadli, kdyby Pretorie uplatnila některé ruzyňské metody práce.)

Mimo zákon zůstává African National Congress (ANC) a jeho ještě revolučnější odnož Pan African Congress (PAC).

ZLATÉ VÝSLEDKY, JOHANNESBURG

"Sovětský svaz je náš přirozený spojenec," zapřisahali se delegáti ANC ve Východním Berlíně při příležitosti Marxových oslav. ANC a ilegální Komunistická strana Jižní Afriky intimně spolupracují. Hlavním distributorem financí a ostatní pomoci z Moskvy je komunist, běloch, bývalý johannesburský právník se zajímavým jménem Joe Slovo. Je též organizátorem občasných sabotáží a explozí. Jenže Pretorie se mu revanžovala. Jeho revoluční manželka totiž obdržela dopis, jenž při otevření vybuchl a Slovo rázem ovdověl.

KDO, která z organizací se natolik podílela na happeningu v trojúhelníku řeky Vaal, je zřejmě nezodpověditelná otázka. Nejvíc ničení a škody na místě způsobili mladí lidé. Jsem nakloněn názoru, že je nebylo třeba mnoho ponoukat. Přiložme notný podíl viny na práh apartheidu. Mladá generace, rasově rozškatuřkována, se vzájemně nezná, nemá příležitost a patrně už ani schopnost spolu komunikovat.

Problém nebezpečí dalších explozí je ovšem v městech. V Sowetu, největším černošském sídlišti, se mládež vzhlíží v příkladu amerických černochoů, v Černých pardálech, a uvažuje: jestliže tam si menšina vydupala tolik práv, ba i privilegií, proč my, většina, bychom tady nemohli mít všechno? Praxe bojkotu škol začala v Sowetu v r. 1976 a nyní již zasáhla celou zemi. A stačí stávkující menšina, aby pěstmi přesvědčila většinu neusednout rovněž na školní lavici.

Školy se nejen bojkotují, ale též zapalují, ničí se zařízení.

Vandalství tohoto druhu zasahuje i vysoké učení (například University of the Western Cape).

Státní výlohy na vzdělání jsou stamiliónové; nejvíc daní ovšem plati

běloši a ti se začínají ozývat. České slovo pro *backlash* nemáme, ale víme, co je to bumerang, negativní odezva. Vzdělání není věc práva, ale privilegium, je slyšet častěji a hlasitěji.

A zatím vyrůstá nová generace bojkotujících analfabetů. Tvorů ekonomicky nepoužitelných a nezaměstnatelných v moderním hospodářství.

(Pokračování příště)

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT. M6J 1E4

Tel.: 364-1787

Rusko a jeho traumata

Ota Ulř v Západu z února 1985 znovu rozebírá americko-sovtsk vztahy a stupkrskou mentalitu demokratických stt vůči Kremlu. Je skutečně pozoruhodn, jak dorevoluční prstup demokratických států k Rusku - že totiž je to zem neevropsk, kter se nedá p mezinárodních jednáních důvěřovat - byl odvt iluzí, jíž revoluce vyvolala. Bohužel revoluce zamotala hlavu zejména západní inteligenci, a ta, díky svému vlivu ve sdělovacích stredcch, brzy pověřila svůj názor na hlas lidu. I kdž během prvních dvaceti let sovětského pokusu s revolucí mohla být, a vlastn i byla, znm mnoh fakta o tom, jak se revoluce v Rusku provozuje, byla tato pravda zamlčována, potlačována a ignorována. Později II. svtov válka a postaven SSSR na straně spojenců na dlouh léta jako by vyretuřovaly i hřchy revoluce. Sovtsk svaz byl spojenec, náhle byl evropskou zem, součástí nařeho světa. A to nejen pro zem Západu. Abychom byli spravedliv - i Čeři dlouho trpěli touto iluzí. Nemnm ppomnat historick omyly, jako bylo Kollárovo rusofilství, ale co třeba prorusk nálada po válce, kter vyústila ve velkou podporu pro komunistickou stranu sovětského typu v prvních poválečných svobodných volbách?

Zsadn omyl vřech těchto proruských náladě je v tom, že Rusko je pokládáno za stát evropského typu, jehož anomálie jsou jen odchylky, kter v historick perspektivě budou odstraněny.

Jenže toto pojetí je založeno na nprostm omylu a paradoxn blíže pravdě jsou ti, kdo mluví o historických traumatech Ruska. Při podrobn analýze si vřak uvědomíme, že tato traumata nejen nejsou důvodem, aby se s Ruskem jednalo v rukavicích, ale naopak jsou pro Západ velmi zvžnm varováním.

O jak traumata jde? Rusko uř po sedm set let řije pod následkem obrovského řoku, na kter vřak Západ zapomněl a vůbec si jej neuvědomuje. Do roku 1237 se Rusko vyvíjelo obdobn jako ostatní evropsk zem, pjalo křestanstv a mlo zajmav a na svou dobu pokrokov sociln systém obřcin. V roce 1237 se vřak něco stalo. Rusko se dostalo do podrui mongolských Tatarů a tato okupace se zvlřtnm způsobem odliřovala od vřech předchozích i budoucích okupačních systémů tím, že Tataři pvedli k nprost dokonalosti systém ovládání domorodého obyvatele, aniř by museli být z vřech okolnosti sami fyzicky ptomon. Kromě tlaku, jazykových vlivů a mřen domorodého obyvatele s Tataři - obvyklými to tragédiemi vřech okupací - Tataři

dali Rusku systém, kde pomocí permanentního strachu, zrady a řpehovn vřech proti vřem bylo ovládání na straně jedné a ponížení na straně druhé naprost.

Mongolřt Tataři prořili svůj historick vzestup i pd, avřak jejich systém v Rusku zůstal. Marazmus společnosti, vzjemn krutost, vdom, že nezradř-l, budeř zrazen, a z toho vřeho vyplývajúci nprost neucta k jedinců a pocit, že nic nemá smysl - to bylo a je skutečnm ruskm traumatem, kterého si ovřem byla tradičně vědoma pouze zk vrstvička evropsky vychovan inteligence, jeř bez výjimky pocházela z řad vysok řlechty. Rusk inteligence chápala, že od pchodu Tatarů uř Rusko nepř do Evropy, jeř tradice vyrostla ze zdrojů řeckého individualismu a že vřechno to, čím 'rusk' kultura obohtila kulturu světovou, bylo vytvořeno nepočetnou skupinou vysok řlechty, kter byla vychována v Evropě a kter mluvila německy, francouzsky a anglicky (historicky v tomto pořad dřive, než se vůbec naučila Rusky, a kter na Západě pobývala buďto pravideln, nebo permanentn. Tato sociln vrstva neměla nic společného nejen s ruskm lidem, jenř zůstal negramotn, barbarsk, ponžen i ponřovan, ale ani s drobnou řlechtou, kter, bez ohledu na jakousi sociln zajiřtenost, řila životem stejného nepořádku a krutosti jako rusk lid.

Českému a slovenskému člověku je takovto rozvrstven společnosti zcela nepochopiteln. Ruřt skladatel nebyli syny sldk a řezníků, jako tomu bylo u nás, a ruřt spisovatel nepocházeli z rodin zámeckých stlb, neboť tyto řřidy v Rusku nikdy neexistovaly. Nebyli tu svobodn řemeslníci a dětem slouh se nedostalo vůbec řádného vzdělání. Je to svět, kter si neumíme představit. V tomto směru jsme na tom stejn jako nař anglosařt spoluobčan. Ani v jejich, ani v nař tradici není nic, co by nám dokázalo pblřit systém, ve kterm Rusko existuje uř více než 700 let.

Jedin, kdo si uvědomovali hrůzu celého problému, byli ruřt vzdlnci. Car Petr Velik chtěl Rusku 'prosekat okno do Evropy' tím, že na bahnech Nvy a na kostech nevolníků postavil Petrohrad. Architekturu vytvořili italřt stavitel a msto bylo vřdy pokládáno za neskutečn, lkv a řiln (ppomeňme si jen Puřkinova Měděného jezdce, Petěrburg Andreje Bílého, či petrohradsk díla Dostojevského).

Také rusk filozofie se téměř výhradně zabývala tragédií ruského národa - onm 'tatarstvm', mongolstvm, zahrzylm do řivota vřeho a

vřech. Nejvřt rusk filozof Solovjev mluví naprost explicitn a s velkou hrůzou o stavu Ruska po tatarskm dědictví.

Přes Rusko se přehnal marxismus-leninismus a rusk mentalita jej vřtřebala a přetvořila k obrazu svému, tak jako kdysi zplodila monřtrzn pravoslaví poté, co se přes rann křestanstv přehnal 'mongolismus'.

Proto ptomon rusk skutečnost není řádnou anomálií, kter dočasn propadl jeden evropsk národ. Rusko řilo mimo Evropu po sedm set let. Jeho evropanství je iluzí. Jeho 'trauma' je v něm vrostl ař do morku kostí, ař uř jsou si toho jednotliv vrstvy národy vědomy, či nikoliv. Historie se nedá oddiskutovat, ani překlenout ignoranc a naivitou.

Západ, a vůbec svobodn svět, si bude muset uvědomit, že pro sv bezpečí a vůbec pro svoji dalř existenci bude ignorování rusk mentalitu fatln. O TOM je varování Andrej Sa-charova. Protože ani pd současn komunistick tyranie rusk problém nevyřeř. Rusko by bylo třeba navrátit do Evropy - to se snad bude moci stát pomalu a s obtřemi ař teprve poté, kdy se současn rusk řiře rozpadne. Zatím vřak západnímu světu prospěje, kdž při jednání s Ruskem zapomene na Tolstého a Čajkovského a ppomene si mongolsk Tataři a jejich stále řiv dědictví. □

Vroči na objednávku SSSR-ČSSR

Zem a lid, 1. srpna 1980

O Kyjevu se ví, že př mezi nejstarř slovan-sk sdla. Nazyv se "tisciletm", "matkou ruských mřt" apod. Ale spolehliv údaje o vzniku Kyjeva dosud známy nebyly. Kronikář Nestor psal, že msto zalořil ukrajinsk kněze Kyj. K určení jeho stáří se spojili historici s archeology. Mnoho poznatků přinesl i výzkum při stavbě kyjevského metra. Cenn byly zejména vykopávky na Starokyjevsk hoře z konce 5. stol. Kněze Kyj řil určit na zatku 6. stol. A tak bylo nakonec rozhodnuto, že vroči 1500 let zalořeni Kyjeva se bude oslavovat v r. 1982. Současniky Kyjeva, metropole řiře vchodoslovansk, byla strediska Velk Moravy, řiře západních Slovan. Ale ta zanikla. Pro Prahu by mohli nař archeologové a historici stanovit nkter blzk rok, v němž by se ppomnlo 1100 nebo 1200 let jejího vzniku (Lev Hradec, Pařsk hrad).

Vybral: V. Hufler

Kdy vznikla Praha?

Zem a lid, 1. srpna 1980

...Dořlo k tomu velmi pravdpodobn roku 884 nebo 885. V nejbliřřch letech tedy uplyne od zalořeni Prahy 1100 let.

Dr. Duřan Třeřtk, CSc.
stav řeskoslovenskch a
světových dřin

Přes Železná vrata

Zařadili jsme se za několik málo čekajících vozidel u Železných vrat na rumunské straně Dunaje. Bylo horké srpnové odpoledne a naše stará dobrá Oktávie, kterou jsme předtím na parkovišti pořádně nabylskali, působila tady svým zjevem málem exoticky. Také proto, že jsme ovalnou cedulku s písmeny ČS nahradili vlnavečkou málo známého ministátu Hutt River v západní Austrálii.

Tento kuriózní státní útvar vznikl v roce 1970. Když jsem si v roce 1976 napsal o propagační materiály a byl jsem brzy nato jeho panovníkem knížetem Leonardem I. jmenován čestným konzulem (Honorary Consul) v ČSSR, jen matně jsem tušil, že tato diplomatická funkce bude přičtena "těmi nahore", kteří sledují každý krok podezřelého občana, k mým předešlým hříchům. Podle těchto neustále bdělých mužů jich zřejmě nebylo málo. Ale rozhodně dost na kulturního pracovníka, který už předtím odmítl vstoupit do strany s odůvodněním nedostatku času k účasti na náročných schůzích pro zaneprázdnění literární činností. Neprospěly mi ani přednášky o Kypru (navštívil jsem ho v r. 1973), ve kterých jsem hovořil o přírodě a historických památkách, zatímco "oni" chtěli slyšet něco úplně jiného — o neexistujících žebrácích a hladovějících dětech, o kterých tak rádo píše Rudé právo. Zaregistrovali pečlivě, že odebirám časopis Spektrum, vydávaný v češtině Americkým velvyslanectvím v Praze a propagující vědu a techniku Spojených států. A navíc k velké hrůze zjistili, že jsem si vypůjčil z kulturního oddělení téže ambasády film o přistání astronautů na Měsíci a promítl ho mládeži v Jihlavě, kde jsem působil. Taková černá ovce nesmí přece zamořovat naši kulturu! A tak po pečlivě zinscenovaném "monstrprocesu" jsem byl vyloučen ze "Socialistické akademie" a bylo mi dovoleno (asi po 15 hodinách výslechů, při nichž jsem byl označen také za agenta "imperialistické feudální velmoci" — tou měl být státeček Hutt River s asi 500 obyvateli) "na vlastní žádost" odejít z kulturního střediska, kde jsem pracoval, abych se pak lépe uplatnil jako průvodčí na dráze a později vrátný v malém hotelu. "Velký bratr nahore" však na mě nezapomněl. Záhadně se ztrácela korespondence a pro Spektrum, které se ztrácelo samozřejmě také, jsem si dojížděl. Pasové oddělení vytrvale ignorovalo mé žádosti o jakékoliv cesty na Západ a do Jugoslávie (ale také protesty brněnské pobočky Svazu českých spisovatelů, jehož jsem byl čle-

nem prostřednictvím Literárního klubu SČS) a doporučovalo manželce, ať jezdí sama. Reportáže ze zahraničí pro noviny a časopisy? Ať píšou SSSR a jiných vhodných zemích! Abych snad nebyl úplně rozmazlen, odebral mi nenápadný a zdvořilý muž v civilu cestovní pas — prý na dva dny k opravení bydliště. Už jsem ho neviděl.

Začal jsem si připadat jako pan K. v Kafkově "Procesu". Kolem našeho domu a v chodbách u bytu se začali potloukat "nenápadní" pánové, stížnosti prezidentovi republiky na zabavování korespondence a odebrání pasu a generálnímu prokurátorovi ČSSR na porušování zákonů a ústavy se vracely s poznámkami, že tyto orgány nejsou kompetentní zasahovat. V té době Státní bezpečnost, zřejmě už do nepříčetnosti rozezlená na neposlušného občana, který si dovoluje dokonce si stěžovat, sáhla k tvrdším metodám. Československý rozhlas v Brně, pro který jsem dlouhá léta pracoval, dostal zákaz vysílat mé fejetony, básně a povídky, nesměl jsem veřejně vystupovat. Na jihlavské ulici mě málem přejel neznámý rychlý vůz, který náhle zabočil až k chodníku... Nikdo mne nechtěl zaměstnat, honoráře z novin a rozhlasu byly po zákazu publikování minimální. Došlo i k nepokrytým výhrůžkám — budu uvězněn za "urážky veřejných činitelů a pobuřování", manželka přijde o zaměstnání, mohu být i zlikvidován. Tomu všemu, jak hovořil příjemný mladík z StB, se však mohu vyhnout, pokud bych byl ochoten spolupracovat — udávat sousedy, přátele z Charly 77 či kolegy publicisty a spisovatele. Jak si v takové chvíli nevzpomenout na Mefistu! A tak jsem si jako tonoucí na stéblo vzpomněl na malý australský Hutt River, se kterým jsem "ztratil spojení" už před čtyřmi lety. Provizorně vyrobené "diplomatické pasy" opatřené razítky, které jsem sám sestavil z písmenkové tiskárničky za 20 Kčs a pro věrohodnost opatřil pečeti, jsme ukryli hluboko v kufru Oktávie — a rychle vyjeli do Rumunska.

Teď jsem tedy podal nedbale oba pasy usmívajícímu se rumunskému důstojníkovi. Za chvíli je přinesl zpět a zasalutoval. "Šťastnou cestu, pane!" popřál anglicky a pokynul, aby zvedli závoru. Šlápl jsem na plyn. Oktávka

přejížděla Dunaj po hrázi přehrady. Přejeli jsme pomyslnou "železnou oponu" a cítili se lehce a svobodně, smáli jsme se a křičeli radostí. To jsme ještě netušili, že jugoslávská pohraniční policie nás bude žádat, abychom se vrátili zpět. Že se v zoufalství a vzteku nad jejich neústupnou nechápvavostí (pravou či předstíranou?) rozjedeme vpřed, do vnitrozemí. Že budou za námi střílet a my se pak v devadesátikilometrové rychlosti v zatáčce několikrát převrátíme do pole, abychom pak skončili (jako zázrakem nezranění) znovu na celnici, připoutaní k ústřednímu topení. A potom ve vězení v Negotinu, se dvěma krátkými procházkami denně a obavami z vydání, zatímco bodří Jugoslávci s obrázky Tita na zdích dvířkách skříní nás budou střídavě vyslýchat a chlácholit nás svým obvyklým "nema problema". A že budou nuceni zapírat naši přítomnost v zemi, aby zabránili žádostem Československa, dychtícímu po nuceném návratu svých občanů.

Ne to všechno jsme v té chvíli, kdy jsme přejížděli "Železná vrata", ještě netušili. Ale jedno jsme věděli: jsme na svobodě, unikli jsme jim. A to je důležité, to se počítá. Už nebudeme "vaporizováni" — ani my, ani naše děti. Jsme svobodní. □

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte
krajanskou
RESTAURACI METRO
164 Victoria Street North.
Kitchener, Ontario. Tel.: 743-2720.

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu

VALENTIN MOLPECERES. LL. L. (MONTREAL)
HYNEK ZIKOVSKY. B. C. L. (McGILL). JUDR. (PRAGUE)

MOLPECERES, ZIKOVSKY

AVOCATS ATTORNEYS AT LAW ABOGADOS. PRAVNICI

225, Notre-Dame Ouest, suite 230
Montréal, Québec, Canada H2Y 1T4

Tel.: (514) 282-8050
Télex: 055-61271

Na cestách...

Vzpomínka na české poutníky a cestovatele

Jsmo národ poutníků. Odjakživa. Rádi o cestách našich lidí čteme: to Jiráskovo "Z Čech až na konec světa" není jen název knihy: to je program, touha, sen, symbol - symbol života nepromarněného, dobře prožitého.

Mám pocit, že nás, Čechy, fascinuje kontrast: Pepík a krokodýli na Zambézi, Leoš Pajkrť ze Žižkova pod Popokatepetlem, Růženka Zemánková na Madagaskaru. Je to tím, že je nás tak málo a svět tak velký. Je to také tím, že na cesty bud' to nesmíme, anebo musíme: kdybychom mohli jezdit jak chceme, kdy chceme, kam chceme - co by mělo za cenu o tom psát? Či dokonce o tom číst!

Je to stále v nás. Dnes již sice spíše do Bulharska na pláž či do Francie s plným autem domácích konzerv, anebo do Soči. Jsme ochotní ploužit se pomalu po pravé straně mezinárodních dálnic, obědvát v příkopech, spát v opuštěných stodolách či "ve voze" někde v houští.

Byli jsme a budem - na cestách...

***

K cestování patřily a patří (i když dnes již méně) cestopisy. Poselstvo Albrechta Kostky z Postupí bylo popsáno jeho panošem Jaroslavem již za panování Jiřího z Poděbrad. Václav Šašek z Bířkova sepsal cestopis o poselství Lva z Rožmitálu z téže doby - podklad pro Jiráskovu knihu. Jen v roce 1491 odcházejí bratr Lukáš do Turecka a Řecka, Mareš Kokovec do Ruska, Kašpar z Marky do Turecka, Martin Kabátník do Damašku, Jeruzaléma a Egypta.

Martin Kabátník, tkadlec z Litomyšle, napsal knižku "Cesta z Czech do Geruzalema a Egipta Martina Kabátníka z Lýtomyssle". Nil mu tak učaroval, že napsal, že "pramení v zahradě Eeden". Podobně vedl poutníky do Jeruzaléma Jan Hasištejnský z Lobkovic ("Putování k Božímu hrobu"). Oldřich Prefát v Vlkánova ("Cesta do Palestiny") a Kryštof Harant z Polžic ("Cesta z království českého do Benátek a Egypta") byli též autory cestopisů. To ještě Kolumbus neobjevil Ameriku.

Do Ameriky odchází výprava deseti Moravských bratří z roku 1734. (Již předtím kolem roku 1644 působí v Americe první Čech: Augustine Herrman z Prahy a o pár let později i jeho krajan, Fredryck Flypse.) Bratři zakládají americkou osadu Bethlehem roku 1741.

Již dříve cestuje Baltazar Hostounský na Litvu a Jiří David ze Zdic působí v Rusku (r. 1960 vydává první rus-

kou mluvnici pro cizince). Václav Prudký a Jakub Římař jsou prvními Evropany v Habeši a rovníkové Africe. Šimon Borohradský z Polné pracuje v Mexiku, František Boryně z Lhoty v Paraguaji, Karel Příbyl v indickém Goa. Karel Slaviček z Jimramova je věhlasným matematikem v Číně a zhotovuje první plán města Pekingu.

Matěj Štách z Moravy (narozen 1711) strávil přes 40 let na misích v pustinách Grónska. Český jezuita Samuel Fritz strávil 37 let na Amazonce, překročil i Andy a pěšky prošel tisíc mil džungle. Zemřel roku 1725.

Mnozí cestovatelé byli spisovateli, ale někteří spisovatelé byli také cestovateli. Počínaje Komenským, vzpomeňme K. Havlíčka, B. Němcové, J. Nerudy, J. V. Sládka, Karla Čapka a dalších. Někteří cestovatelé byli zase badatelé: Vojta Náprstek, Aleš Hrdlička, B. Hrozný, František Lexa, manželé Průškoví a jiní. Antonín Fiala vedl polární expedici Zieglerovu, předcházaje tak polární badatele Běhounka, Vojtěcha a další.

Jan Welzl, "Eskimo Welzl", ze Zábřehu na Moravě, cestoval přes třicet let po Arktických ostrovech. Emil Holub byl dvakrát v jižní Africe a napsal o svých cestách rozsáhlá, dodnes vydávaná díla. Jan Havlasa procestoval v podstatě celý svět a napsal desítky knih. A co zlatokop a hledač diamantů Čeněk Pacit? Anebo velmi populární cestovatelé-spisovatelé E. St. Vráz, J. Kořenský či A. V. Frič?

Ti byli všichni před osmačtyřicátým, Hanzelkou a Zikmundem, jejich bílým tatraplánem a radiovou znelkou "Yerba buena".

Ono toho bylo vůbec více před H&Z než po. Jen tak namátkou:

B. J. Procházka a J. Kubias, v seriovém kabrioletu Škoda-Rapid, uskutečňují cestu kolem světa za 97 dní již v roce 1936. Trasa vedla přes Leninograd, Moskvu, Bombay, Singapur, Hong-Kong, San Francisco, New York, Cherbourg, Paříž a zpátky do Prahy: 28 tisíc kilometrů! Autobiilem kolem světa ve světovém rekordu! (San Francisco-New York ujeli za 100 hodin a 55 minut).

Již dříve, r. 1934, organizuje dr. Zbislav Peters cestu z Prahy do Kalkaty (čtyři vozy Škoda-Popular, osm členů posádky, 16 tisíc kilometrů) přes Turecko, Irán, Afghanistan a Belundžistan.

A první Čechoslovák přes Saharu? Ing. Hanuš, v seriovém osobním automobilu Škoda 633, z Alžiru do Gao a Timbuktu a podle řeky Niger až do Dakaru.

Frank a Eva Elstnerovi, manželský

pár za volantem Škoda-Popular, startují ve stříbrném voze 24. února 1935, vůbec nejmenším z celé řady Škoda, napříč Amerikou: New York, Texas, Mexiko, až po sopky Popokatepetl a Orizaba - a zpátky, přes San Francisco do New Yorku a přes Španělsko do Prahy. To bylo 25 tisíc kilometrů při denním průměru 530 km. Muž a žena v nejmenším litrovém automobilu na světě. Po válce jezdil Elstner ještě přes Saharu (to již se synem) - do r. 1948.

Další manželská dvojice, manželé Škulínovi, projíždějí r. 1936 Afriku ze západního pobřeží přes Čadské jezero až na Madagaskar se seriovým Rapidem.

To jen tak namátkou, jen tak co jsme všechno zapomněli.

A po H&Z? Nevím. Snad jen Zdena a Josef Vágnerovi, kteří v letech 1967 až 1970 dovezli z výprav do Ugandy a Keni do ČSSR 71 žiraf, 25 zeber, 30 antilop, 8 pštrosů, atd. - snad první Češi, kteří sami schytali a dovezli domů vzácnou zvěř v takovém měřítku.

***

My, Češi, tedy zůstaneme na cestách.

Vždy budou jedinci, kteří budou cestovat za nás a pak nám o tom napíší. A my tak budeme na cestách, i když vlastně budeme sedět doma. Konec nastane až už nám nedovolí ani ty knihy či až je sami přestaneme číst. Protože pak už je nebude také nikdo psát. A kdo pak, ptám se, vzbudí v klucích a holkách tu českou touhu po cestách? To pak už ani cestovatelé nebudou, ani poutníci.

Myslím, že zatím se není čeho bát.

□

Pozvání k návštěvě — — doporučení

Před krátkým časem jsme informovali o novém formuláři, který byl čs. úřady požadován k vyplnění těmi, kteří zvali své příbuzné do Kanady na návštěvu.

Formulář byl v řadě zemí předmětem kritiky ze strany místních vlád čs. úřadům, zejména pokud se týká některých důležitých informací uvedených ve formuláři.

Podle podledních zpráv bylo potvrzeno, že čs. úřady upustily od formuláře. Bude tedy postupováno podle starého způsobu, to je pozváním ověřeným pouze notářem. Toto malé "vítězství" bylo výsledkem rychlé reakce na formulář exilových organizací a místních vlád. Znovu to potvrzuje, že problémy se nevyřeší samy, ale že je na ně nutno reagovat informované a rychle.

Příkaz ředitele

Obsah:

1. Styk s cizími státními příslušníky
2. Písemný styk se zahraničím
3. Zahraniční cesty
4. Návštěva cizích státních příslušníků v G1Ú ČSAV

1. Styk s cizími státními příslušníky
Na základě zákona č. 102/1971/Sb. o ochraně státního tajemství a Pokynů generálního sekretáře ČSAV w. 8 z r. 1972 a z usnesení prezidia ČSAV z r. 1972 ukládám všem zaměstnancům G1Ú:

a) Nenavazovat styky se zahraničními organizacemi nebo jednotlivci - včetně vyplňování dotazníků pro zahraniční organizace - bez souhlasu ředitele ústavu a s vědomím pracovníka ZO-ZÚ ústavu. Stykem s cizinci se rozumí jakýkoliv služební i soukromý styk na území ČSSR nebo i v zahraničí, a to nejen osobní, ale i styk výměnou písemných a jiných materiálů, případně vyplňování dotazníků pro zahraniční organizace, jednotlivce apod. Pro styk otevřenou poštou do zahraničí (separátní otisky apod.) platí ustanovení bodu 6, části 2.

Dojde-li k navázání soukromého styku s organizací cizího státu nebo s cizincem a nebylo-li možné předem si vyžádat souhlas, je nutno tento styk ohlásit dodatečně.

b) Při styku s příslušníky NS (včetně emigrantů) při služebních i soukromých cestách musí být podána zpráva do pěti dnů po návratu pracovníků ZO-ZÚ, která musí obsahovat:

1) Stručnou informaci o jednání (s kým bylo jednáno, kdy, kde, o čem, kdo dal souhlas).

2) Zda a v čem došlo k vybočení nad stanovený rámec.

3) Podrobnější údaje, pokud jednání bylo zaměřeno na politické, hospodářské nebo jiné zájmy o ČSSR, nebo byl-li projevem zájem o ochraňované údaje z oblastí výzkumu v ČSAV.

Předkládání těchto zpráv není třeba ze služebního nebo soukromého styku se státními příslušníky a organizacemi zemi RVHP a při soukromých výjezdech do zemi RVHP.

4) Dodatečně se nehlásí styk s cizincem, k němuž došlo nahodile a jehož obsah rozhovoru z hlediska státního, hospodářského a služebního tajemství je nezávadný.

V případech, kdy je předem známo jednání s cizím státním příslušníkem, musí být předem pro toto setkání provedena řádná příprava a schválena ředitelem ústavu.

c) Informovat pracovníky ZO-ZÚ o emigraci nebo vystěhování blízkých příbuzných (bratr, otec, švagr apod.) do NS.

2. Písemný styk se zahraničím

a) O manipulaci a styku s materiály tvořící součást státního, hospodářského nebo služebního tajemství platí směrnice Federálního ministerstva vnitřní ze dne 23. 12. 1971.

b) Způsob evidence služební pošty se zahraničím.

Podle spisového řádu pracovišť ČSAV, směrnice prezidia ČSAV č. 5/72 ze dne 12.10.1972 a v duchu směrnice generálního sekretáře ČSAV č. 8/72 nařizují s okamžitou platností tento způsob evidence služební pošty pro zahraničí:

1) Veškeré dopisy pro zahraničí smí být odesílány jen přes sekretariát ředitele, sekretariát vědeckého tajemníka a pracoviště odd.

2) Odesílatelé odevzdávají dopisy do zahraničí v nezalepené obálce. Je-li dopis napsán v některém z běžných světových jazyků (ruština, angličtina, němčina, francouzština), vloží odesílatel do obálky s originálem ještě jednu podepsanou kopii. V případě, že je originál napsán v jiném jazyce, je nutno přiložit český překlad, rovněž podepsaný odesílatelem.

3) Odesílané dopisy jsou před odevzdáním odesílatelskému středisku kontrolovány odpovědným pracovníkem, který na kopii stvrzuje svým podpisem, že obsah dopisu je nezávadný z hlediska ochrany služebního, státního a hospodářského tajemství i z hlediska politického a přejímá za tuto skutečnost plnou zodpovědnost.

4) Jako odpovědné pracovníky jmenují vedoucí úseků, týká-li se obsah dopisu vědecké problematiky nepřesahující rámec úseku. Obsahuje-li dopis informace celoustavního charakteru, je

odpovědným pracovníkem ředitel ústavu, případně jeho zástupce (v rozsahu kompetence, dané organizačním řádem) a vědecký tajemník. Poštu vedoucích úseků a vědeckého tajemníka eviduje pouze ředitel nebo jeho zástupce.

5) Výše uvedená pracoviště, přes něž se smí posílat pošta do zahraničí, zakládají kopie dopisů a odeslané dopisy evidují v knize pošty dosavadním způsobem. Pracovník označí dopis svou iniciálou a svým pořadovým číslem, podle kterého zakládá své kopie. Odesílací středisko označí centrálně zakládanou kopii pořadovým číslem protokolu odesílané pošty.

6) Otevřená pošta do zahraničí (t.j. žádosti o separáty na předtištěných žádankách, separáty, tiskoviny z veřejného trhu) se eviduje dosavadním způsobem v knize odesílané pošty a není kontrolováno odpovědným pracovníkem. Kontrolu v tomto případě provádí pracovník pověřený evidencí pošty na zmíněných pracovištích.

7) Došlá pošta se eviduje dosavadním způsobem v knize pošty podle spisového řádu pracovišť ČSAV (směrnice prezidia ČSAV 5/72 ze dne 12.10.1972). Podle těchto směrnice budou zásilky otevírány, evidovány a parafovány odpovědným pracovníkem. Pokud je soukromá zásilka ve vztahu k činnosti pracoviště, je adresát povinen o tomto obsahu informovat odpovědného pracovníka a nechat zásilku zapsat do knihy došlé pošty, kde jí odpovědný pracovník parafove.

8) Ústavní poštou nelze zasílat žádné soukromé dopisy, pohlednice, přání apod. Přitom se za soukromý dopis nepovažuje dopis, jehož obsah se týká vědeckých záležitostí a na konci je připojena zdravotní věta (např. přání zdraví adresátovi, jeho rodině, prosba o předání pozdravu dalším osobám apod.) Takové dopisy lze odesílat služební poštou.

9) Dopisy ze zahraničí adresované cizincům, kteří mají oficiálně povolen dlouhodobý pobyt v ústavu, se doručují přímo bez evidence. Cizinci pracující v ústavu nemohou ke své potřebě používat služební poštu.

c) K žádosti o firemní literaturu a separáty platí povinnost zasílat je prostřednictvím sekretariátu ředitele a vědeckého tajemníka.

d) Vývoz různých písemností - např. dia obrázku, vzorků, filmů a pomůcek je možný pouze se souhlasem ředitele ústavu a pracovníka ZO-ZÚ. Každý pracovník musí mít řádný doklad o vývozu uvedených materiálů podepsaný ředitelem a pracovníkem ZO-ZÚ.

e) K podávání informací cizím státním příslušníkům a publikování různých prací v tuzemsku i v zahraničí je třeba schválení ředitele ústavu; u publikací je třeba současně předložit doporučení vedoucího úseku.

f) Každý nově navázaný soukromý písemný styk musí být schválen ředitelem ústavu a obdobně nahlášen do 14-ti dnů ode dne uskutečnění pracovníky ZO-ZÚ.

3. Zahraniční cesty

Pro přípravu a realizace zahraničních služebních cest platí pokyny ČSAV pro přípravu a provádění styků se zahraničím z r. 1971, str. 18 o provádění a kontrole zahraničních styků. Z těchto pokynů vyplývají povinnosti pro všechny pracovníky, a to:

a) před odjezdem do zahraničí - odevzdat vojenský doklad (vojenskou knížku, průkaz brance, průkaz nevojáka);

- u důstojníků v záloze do 50-ti let musí být souhlas vojenské správy k výjezdu;

- dostavit se k pohovoru k zástupci ředitele nejpozději do 2 dnů před odjezdem, jedná-li se o cestu trvající do 3 měsíců. Pokud se jedná o cestu delší než 3 měsíce pobytu v zahraničí, školení provádí ČSAV-zahr. odbor ve spolupráci s odborem ochrany;

- potvrdit v sekretariátu ředitele, že pracovník byl poučen a že mu byly dány pokyny pro zahraniční cestu.

b) po návratu ze zahraničí - odeslat do 10-ti dnů po skončení služební cesty "hlášení o vykonané cestě" a "cestovní zprávu" podle pokynů generálního sekretáře ČSAV čj. 24-315/9/73 ze dne 12.1.1973 a předat ji. Zvláštní část cestovní zprávy uvádějící osobní poznatky předložit pracovníkovi ZO-ZÚ do 5-ti dnů;

- do 14-ti dnů po ukončení zahraniční cesty předložit vyúčtování cesty - viz Pokyny pro přípravu a provádění zahraničních styků z r. 1971, str. 18;

- ihned po skončení zahraniční služební cesty

(nejpozději následujícího dne) odevzdat veškeré zbylé devizové prostředky zahraničnímu odboru ČSAV spolu s cestovním pasem - do 2 dnů si vyzvednout vojenský doklad.

4. Návštěvy cizích státních příslušníků v ČSAV
Na základě nařízení vlády ČSSR č. 148/71 Sb. ze dne 2.12.1971 o ochraně hospodářského a služebního tajemství stanovím podle §9 tyto podmínky pro vstup cizích státních příslušníků do ČSAV.

a) Povolení plánovaných návštěv na pracoviště musí být předem projednáno a schváleno ČSAV a ředitelem ústavu nebo jeho zástupcem. Týká se všech návštěv. Pracovníkovi ZO-ZÚ oznámit návštěvu nejpozději den předem.

b) U návštěvy z NS musí být určen pracovník, který bude hosta po ústavu doprovázet a zodpovídá za dodržení dojednaného programu. Program jednání a předpokládaný pobyt návštěvníka z NS v ústavu předá doprovázející pracovník řediteli ústavu nebo jeho zástupci 2 dny předem. Po skončení návštěvy předloží doprovázející pracovník do 5 dnů zprávu pracovníkovi ZO-ZÚ o tom, zda uložená opatření byla dodržena (opatření na ochranu státního, hospodářského a služebního tajemství).

Záznam o odborném jednání předá doprovázející pracovník do 7 dnů po skončení návštěvy řediteli ústavu nebo jeho zástupci (ve 3 vyhotoveních).

U návštěv ze zemi RVHP se postupuje jak je uvedeno v bodě 4b), avšak pracovník ZO-ZÚ nevyžaduje při těchto návštěvách zprávu o pohybu a programu návštěvy, ani zprávu o dodržení státního, hospodářského a služebního tajemství, pokud by zjevně nedošlo k porušení zákona č. 102/71 Sb.

Ukládám všem vedoucím pracovníkům ústavu, aby dodržovali tento příkaz a poučili své podřízené v duchu uvedených zásad a kontrolovali jeho plnění.

Porušení tohoto příkazu kterýmkoliv pracovníkem ústavu bude posuzováno jako závažné porušení pracovní kázně a může být důvodem k disciplinárnímu řízení podle Zákoníku práce.

ředitel

Zpracoval: ZO-ZÚ

ČESKOSLOVENSKÁ
SOCIALISTICKÁ
REPUBLIKA

OSVĚDČENÍ O PŮVODU KONĚ

Kádrování v Československu bylo rozšířeno na živočišnou oblast. Zavedení tzv. "Osvědčení o původu koně" má ulehčit výběr vhodných hřebců a klisen pro zvláštní úkoly. Naproti tomu bylo upuštěno od kádrování volů. "Osvědčení o původu vola" prý nepřinese nové poznatky, neboť všichni volové jsou stejného původu.

JH

Aristokrat klavíru

Rozhovor s Mistrem Rudolfem Firkušným

Rudolf Firkušný patří po dlouhou dobu k nejznamenitějším světovým klavíristům a hudebním osobnostem. Jeho talent nezadržitelně postupoval od počátků "zázračného" hudebně nadaného čtyřletého dítěte, přes hudební školení a přátelství s Leošem Janáčkem až do dnešní doby, kdy je prvotřídním klavíristou, uznávaným profesorem newyorské Juilliard School a rozhodčím nejprestižnějších mezinárodních klavírních soutěží jako je Queen Elisabeth v Bruselu, Van Cliburn, Arthur Rubinstein, Leeds atd. Mistr Rudolf Firkušný hrál se všemi předními světovými orchestry, např. New York Philharmonic, Philadelphia Orchestra, Boston Symphony, Chicago Symphony, Cleveland Orchestra, Pittsburgh Symphony, Los Angeles Philharmonic, Izrael Philharmonic, BBC Symphony, L'Orchestra de Paris, Vienna Symphony atd. Spolupracoval s významnými současnými dirigenty, mj. Claudio Abbado, Leonard Bernstein, Antal Dorati, Carlo Maria Giulini, Bernard Haitink, Rafael Kubelik, Erich Leinsdorf, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Eugene Ormandy, Andre Previn, Georg Solti aj. Jeho klavírní interpretace je zaznamenávána na mnoha deskách RCA, Decca, DGG, Columbia, Vox a Candide.

Mistr Rudolf Firkušný žije s manželkou Taťánou, dcerou Veronikou a synem Igorem na newyorském Manhattanu, kde s ním pro interview s časopisem Západ hovořil zesnulý spolupracovník časopisu Západ a znalec hudby Jaromír Zástěra. Konečná podoba interview po odchodu Jaromíra Zástěry byla dokončena hlavně díky paní Taťáně Firkušné.

Zástěra: Mistře, kdo z Vaší rodiny rozhodl o tom, čím budete?

Firkušný: Vlastně nikdo. Můj otec zemřel, když mi byly tři roky. Doma bylo piano, ale nikdo na něj nehrál; až já jsem si začal jedním prstem vytukávat písničky. A tak to začalo. Když jsme se přestěhovali do Brna, prosil jsem o hodiny klavíru. Maminka nemohla dlouho nikoho najít, byl jsem příliš malý, nechodil jsem ještě ani do mateřské školky. Měl jsem dobrou paměť, co jsem kde slyšel, mohl jsem si zahrát a také jsem hodně improvizoval. Po Brně se začalo povídat o zvláštním dítěti, které si místo s hračkami hraje na klavír a mamince někdo doporučil, aby mne zavedla k Janáčkoví. Ten, jak známo, nebyl přítelem zázračných dětí, ale uvolil se mne přezkoušet a usoudil, že mám talent. Našel mi učitelku klavíru, slečnu Tučkovou, která v tu dobu učila na varhanní škole a později na brněnské konzervatoři. Když přišel do Brna prof. Kurz, který už byl proslavený jako znamenitý pedagog, bylo mým velkým přáním, abych se stal jeho žákem. Na radu Leoše Janáčka jsem šel nejdříve k paní Kurzové, která měla stejnou vyučovací metodu, ale podle Janáčkovy soudu trochu víc trpělivosti s někým tak malým jako já. Stal jsem se tedy žákem její, ale Kurz od začátku na naši práci dohlížel. Když mi bylo asi sedm let, vstoupil jsem na konzervatoř a když jsem ji dokončil, přešel jsem na mistrovskou školu k prof. Kurzovi. Vedle toho jsem ovšem také studoval na reálném gymnáziu, protože to byla Janáčkovy podmínka. Jako poslední studijní štače byla moje práce se Schnablem, který byl původně v Berlíně, ale po nástupu Hitlera opustil Německo, a tak jsem musel za ním na Lago di Como do Itálie. Stýkal jsem se s ním později také v New Yorku, kam jsme se oba za války dostali.

OSAKA INTERNATIONAL FESTIVAL

Z: *Mistře, Váš bratr byl hudební vědec. Souviselo jeho rozhodnutí studovat hudbu s Vaší kariérou?*

F: Pouze do jisté míry. Můj bratr Leoš měl k hudbě vždy blízký vztah. Hrál velice pěkně jako amatér na cello, s přáteli jsme hrávali komorní hudbu. Bratra ale hlavně upoutal zjev Leoše Janáčka. Jelikož jsme žili ve svízelných finančních poměrech, nemohl dál na vysokou školu, protože musel začít vydělávat. Jinak to z existenčních důvodů nešlo. Hrozně ho to mrzelo. Zjistil však, že by mohl ve volném čase studovat na filozofické fakultě hudební vědu a estetiku u prof. Halferta. Přihlásil se, byl přijat a studoval při zaměstnání, udělal doktorát a potom začal publikovat. Specializoval se na Janáčka, napsal o něm několik velmi zajímavých studií, které se do dneška citují v Janáčkových monografiích.

Z: *A pokud jde o Vaši manželku, jaký je její vztah k hudbě?*

F: Taťána pochází z hudbymilovné rodiny. Jako dítě hrála na klavír (říká, že moc špatně) a vyrůstala v prostředí, kde vážná hudba byla součástí života. Sama mnoho let působila v Brně v národopisném souboru jako tanečnice a zpěvačka. Nemá důkladné teoretické hudební vzdělání, ale zato zdravý posluchačský talent, což je pro mne důležité. Na rozdíl ode mne je vlastně spíš "Augenmensch", a tak se moc dobře doplňujeme. V Československu nesměla studovat, a tak až v New Yorku, coby matka dvou dětí a plně zaměstnaná manželka — náš potulný život je skutečně po praktické stránce hodně komplikovaný — vystudovala dějiny umění na New York University. Při graduaci dostala zvláštní odměnu za umístění "in the highest bracket of scholastic preferment". Děti i já jsme na to moc pyšní.

Z: *Kdo z učitelů, které jste jmenoval, měl na Vás největší vliv?*

F: Hudebně řečeno, samozřejmě Janáček, protože to byla velká osobnost, která mi úžasně imponovala. Miloval jsem ho jako člověka i jako skladatele. Janáček byl vlastně první, kdo mne uvedl do světa hudby a udělal ze mne muzikanta. Pak prof. Kurz, paní Kurzová — ti zase měli velký vliv na moje pianistické začátky.

Z: *Janáček Vás zřejmě chtěl vést ve směru skladatelském. Komponujete také někdy?*

F: Komponoval jsem, samozřejmě, ale Janáček se u mne zajímal hlavně o všeobecnou hudební výchovu a teorii, ovšem dělal to svým velmi neortodoxním způsobem. Ale tak on dělal vlastně všechno. Když jsem byl starší, doporučil mi, abych vstoupil na konzervatoř jako komponista a naučil se řemeslo, jak se říká, od píky, to znamená: harmonii, kontrapunkt, formy, čtení partitur, což už jsem všechno do jisté míry znal, ale aby to bylo podle pravidel. Kompoziční od-

dělení na mistrovské škole v Praze jsem absolvoval svým klavírním koncertem. Ale to už jsem začal hodně cestovat, studoval jsem nový repertoár a času bylo pořád méně a méně. Tak se kompozice stala pouze koníčkem.

Z: *Co mi ještě můžete říct o svém přátelství s Leošem Janáčkem?*

F: K Janáčkovým jsem chodil pravidelně na hodiny. Hrávali jsme spolu čtyřručně nebo on hrál mně a já jemu, často jsme také dělali korektury klavírních výtahů jeho oper, např. "Káti Kabanové", kterou právě dostal z Univerzální edice. Janáček mne zval na premiéry svých oper do vlastní lóže, takže jsem je skoro všechny slyšel v jeho přítomnosti. Na Štědrý den mi vždy posílal vánoční cukroví a k tomu některou svoji skladbu s osobním věnováním. Náš vztah byl opravdu velmi krásný, jak už někdy může být vztah mezi stárnoucím mužem a malým klukem. Bral mne vážně, jednal se mnou jako se sobě rovným a dokonce mi vždycky vykal. Naposled jsem Janáčkovy hrál nedlouho předtím, než zemřel. S kamarádem Peškou jsme na konzervatoři připravovali jeho Houslovou sonátu a chtěli jsme slyšet jeho posudek. A to bylo naposled, co jsem s Janáčkem mluvil, někdy v červnu 1928. V létě Janáček odjel z Brna a pak v srpnu přišla tragická zpráva, že zemřel. Z Janáčkovy později vydané korespondence jsem se dozvěděl, že žádal hudební organizaci v Písku, aby mne pozvali s prof. Kudláčkem (profesor konzervatoře a koncertní mistr brněnského divadla) k provedení právě této houslové sonáty. V dopise Janáček poznamenal, že když mi zaplatí cestu vlakem 3. třídy, jistě to rád udělám. K tomu koncertu pak už ovšem nedošlo.

Z: *Vaše nahrávka kompletního Janáčkovy klavírního díla pro DGG byla významná cenou a deska je rozembrána. Svědčí to o Janáčkově popularitě nebo o popularitě Firkušného interpretace?*

F: Hlavně o popularitě Janáčkově. Dnes začíná být opravdu velmi populární nejen v Evropě, ale i tady. Lidé si začínají uvědomovat jeho velikost, jeho ojedinělou genialitu. Proto velká část hudebně orientované publika se dnes zajímá o všechno, co Janáček napsal. Bohužel, jeho klavírní dílo je dost malé, nepočetné, a to je velká škoda. Máme jen několik klavírních cyklů, pak Concertino a Capriccio (ty jsem nahrál na DGG desce s Rafaelem Kubelíkem a Bavorským rozhlasovým orchestrem), a tím to vlastně končí. Snad ještě "Zápisník zmizelého", což je sice písňový cyklus, ale piano tam má hlavní roli. Co se týče zmíněné desky, byla nedávno znovu vydána a dnes je dosažitelná téměř na celém světě, kromě snad Československa.

Z: *Kolik Vám bylo let, když jste začal koncertovat v cizině?*

F: První zahraniční koncert jsem hrál ve 14 letech. Ve Vídni, protože moji učitelé chtěli vědět, jaká bude reakce publika a kritiky. Moje další vystoupení v cizině bylo o rok později v Berlíně, z téhož důvodu, a třetí v Paříži. Musím však podotknout, že jsem jako dítě nebyl nikdy vykořisťován. Hrál jsem všude jako žák brněnské konzervatoře. Protože koncerty měly odezvu, angažovala mne také pravidelně Česká filharmonie. V Praze jsem vystupoval od svých deseti let. Moje první oficiální turné v zahraničí bylo v Itálii a to už mi bylo asi 22 let.

Z: *Za jakých okolností jste odešel do zahraničí natrvalo?*

F: Stalo se tak vlastně šťastnou shodou okolností. Po 15. březnu 1939 jsem měl ještě angažmá ve Francii a kvůli tomu jsem zažádal o povolení cesty, které jsem kupodivu dostal. Pak ale přišlo velké dilema, co dělat, mám-li se vrátit domů a být eventuálně umlčen, anebo zůstat v cizině a snažit se přispívat k propagaci Československa venku. Doma totiž na mne byl kladen nátlak, abych jel na turné do Německa, což jsem odmítl, a proto jsem se už z Francie nevrátil.

Z: *Jaké jste měl začátky v cizině?*

F: V Paříži jsem nebyl neznámý. Měl jsem tam také hodně přátel jak francouzských, tak českých. V prvním roce války, kdy se na frontě nic nedělo, jsme organizovali propagační koncerty, jezdili po francouzských městech, pořádali přednášky, já jsem hrál. Snažili jsme se seznámit francouzské obecenstvo s naší kulturou. Ale po pádu Francie byla situace těžší. Zpátky jsem nemohl a dostat se ze země bylo komplikované, protože jsem potřeboval visa de sortie. Pomocí francouzských přátel jsem je konečně dostal, ale tu zase dělali potíže Španělé, kteří už měli s Němci dohodu a vraceli muže vojenského věku z hranic. Nakonec jsem byl takřka propašován přes maličký hraniční přechod. Ve Španělsku ovšem byla pro mne horká půda a musel jsem do Portugalska. Odtud jsem se spojil s Londýnem a žádal další instrukce. Bylo mi přikázáno, abych jel do Ameriky, kde se počítalo s mou propagační prací. Pomocí několika koncertů jsem si vydělal na cestu a šťastně se dostal do New Yorku. V Americe nebyly začátky lehké — první manager mi řekl: "We need another pianist like a hole in the head." Ale po prvním koncertě v New Yorku, který měl velmi dobrý ohlas, jsem začal dostávat angažmá. Dalším velkým skokem kupředu bylo moje první turné v Jižní Americe, které mělo neobyčejný úspěch.

Z: *Jak jste se stal stipendistou prezidenta Masaryka a jaký byl Váš vztah k němu?*

F: Masaryk o mně slyšel, když jsem byl ještě malý, při své oficiální návštěvě Brna. Myslí, že to byl Janáček, kdo mi řekl, abych pro něj napsal malou skladbu. Měla typický název — "Tatičku starý náš". Poslal jsem mu ji, ale zda ji kdy opravdu slyšel, nevím. Profesorka Kurzová se snažila zainteresovat patřičné oficiální kruhy při mém koncertě v Praze a také se tehdy spojila s kanceláří prezidenta republiky. Tak se moje jméno asi k Masarykovi dostalo. Když mi bylo čtrnáct let, byl jsem s maminkou pozván na vánoce do Lán. Tam jsem poznal prezidenta Masaryka osobně. TGM, jako předtím Janáček, trval na tom, že musím mít vedle hudebního také středoškolské vzdělání a, znaje finanční poměry mé rodiny, rozhodl se, že mne bude podporovat, abych mohl studium dokončit, což se také stalo. Od tohoto prvního setkání jsem vídal pana prezidenta dost často. Byl jsem u něj v Topolčiankách zároveň s Jarmilou Novotnou (kterou jsem tajně miloval), jezdil jsem k němu také na Hrad. Když jsem odmatoval, zeptal se mne, jaké jsou moje další plány. Toužil jsem se tehdy dostat do ciziny, hlavně do Paříže a případně také do Německa — to bylo ještě předhitlerovské Německo. Prezident Masaryk řekl, že teď, když jsem splnil jeho podmínku a odmatoval, pošle mne do Paříže i do Německa na své útraty. Dostal jsem pak speciální stipendium na rok do Francie, abych se naučil francouzsky, rozhlédl se po Paříži a světe a hlavně žil nějakou dobu mimo domov.

Z: *Jaký byl vztah prezidenta Masaryka k hudbě a jaké skladby jste mu hrával?*

F: TGM sám vždy přiznával, že hudbě příliš nerozumí, ale měl ji rád. Jeho manželka, kterou jsem, bohužel, už neznal, byla výborná pianistka a napsala několik zajímavých prací o českých hudebních dílech, např. o Smetanové II. kvartetu. Myslím, že jejím vztahem k hudbě byl Masaryk velmi ovlivněn. Měl samozřejmě rád národní písně. Z klasiků, kromě českých, měl pravděpodobně nejhlubší vztah k Beethovenovi. Jeho oblíbenou sonátou byla *Appassionata*, tu jsem mu také několikrát hrál.

Z: *K oblíbeným písním prezidenta Masaryka prý patřily "Ach, synku, synku" a "Teče voda, teče". Hrával jste je také někdy?*

F: Na "Teče voda, teče" jsem složil ještě jako dítě fantazii, kterou jsem často hrával na koncertech. Pochopitelně, když jsem měl první příležitost hrát pro TGM, zahrál jsem mu ji. Později jsem se ale dozvěděl, že vlastně měl raději "Ach, synku, synku", to ale neprozradil, aby mu to zase všude nehráli. Masaryka jsem viděl naposled v létě 1937 v Lánech. Byl tehdy už v pojízdné židli. V místnosti byl jen on, dcera Alice a já. Když jsem se ho

zeptal, co bych mu měl zahrát, řekl: "Tož tu *Appassionatu!*" Masaryk zůstal pro mne vzorem vzácného, moudrého a ušlechtilého člověka. Nikdy na něj nezapomenu. A také jsem mu zavázán velkým díkem — bez jeho finanční pomoci bych byl těžko mohl dostudovat.

Z: *Mistře, jaké máte vzpomínky na Vítězslava Nováka, Josefa Suka a J. B. Foerstra?*

F: Na jednom ze svých prvních koncertů v Praze jsem hrál Novákovu sonatinu "Pohádka" a od té doby se o mne Novák vždy zajímal a chodil na mé koncerty. Nikdy jsem u něj nestudoval, ale náš vztah byl hezký, myslím, že mne měl rád. Když jsem při absolutoriu konzervatoře hrál svůj klavírní koncert, přišel Novák a pak jsme měli zajímavou, dlouhou rozmluvu. Novákův dobrý poměr ke mně byl do jisté míry překvapující, protože on a Janáček se nikdy neměli moc rádi.

Z: *A co Suk a Foerster ve Vašem životě?*

F: U Suka jsem v Praze studoval, takže jsem ho znal mnohem blíže. Moje studium u něj nebylo sice dlouhé, ale přesto to byla zajímavá a krásná spolupráce. Foerstra jsem znal osobně, hrál jsem jeho skladby, ale blízký vztah mezi námi nebyl.

Z: *Čím se liší Novák a Janáček, podle Vašeho názoru, v přístupu k folklóru ve své vlastní tvorbě?*

F: Novák je daleko vyumělkovanější ve své koncepci národních písní. Co napsal, je velmi krásné a některé klavírní doprovody jsou moc zajímavé, ale je to vlastně už velká stylizace. Janáček se snažil zůstat mnohem blíže folklóru; i v klavírních doprovodech se pokoušel zachytit podstatu lidového projevu. Ovšem žádný skladatel, ani Janáček, ani například Bartók, se nemůže samozřejmě úplně oprostit od své hudební individuality, a proto každý nutně přidá něco ze sebe. Čistý folklór existuje, pokud vůbec ještě, opravdu jen mezi hudebně neškoleným lidem a každá úprava je už umělá. Nebyť ovšem Novák a Janáček, byl by folklór u nás zůstal ještě dlouho popelkou. Každý se snažil být světový a západnický, jazz měl daleko větší odezvu a na místní lidovou tvorbu se mnozí divili trochu spatra.

Z: *Mistře, za svého pobytu v Americe jste se úzce spřátelil s Bohuslavem Martinů. Soudě podle "Otvírání studánky", jeho vztah k domovu musel být hluboký a čistý, že?*

F: Martinů jsem poznal už v třicátých letech v Paříži. Blízkými přáteli jsme se stali až za války. Když se Martinů dostal do Ameriky, bydleli jsme v New Yorku blízko sebe a stýkali jsme se téměř každý den. Martinů byl skoro jako můj bratr, byt' byl o hodně starší. Ano, jeho vztah k domovu byl velmi čistý a hluboký. Strašně toužil po vlasti, a protože prožil celý život v cizi-

ně, čekal pořád na příležitost, aby se mohl vrátit domů, což se mu bohužel nepodařilo. "Otvírání studánky" je jedno z nejcitovějších děl. Je v něm nesmírná touha po vlasti, láska k domovu. Já mám na "Studánky" ještě osobní vzpomínku. Navštívil jsem Bohuslava v Římě, kde byl dočasně činný na Americké univerzitě a právě tehdy mu někdo poslal gramofonovou nahrávku "Otvírání studánky". Bohuš desku přinesl, hráli jsme si ji a on se rozplakal. To bylo poprvé, kdy jsem ho viděl plakat. Bylo to také naše poslední setkání; brzy na to zemřel.

Z: *A jaké byly Vaše vztahy s K. B. Jirákem, když působil jako profesor kompozice na Rooseveltově univerzitě v Chicagu?*

F: Jiráka jsem znal ještě z Prahy jako profesora konzervatoře a později jako ředitele rozhlasu a šéfa *Radiojournalu*. Hrával jsem jeho skladby již v Československu, potom v Chicagu. Kdykoliv jsem přijel, scházeli jsme se. Náš vztah byl dobrý a přátelský. Myslím, že Jirák byl v Chicagu spokojen. Jeho práce, zejména pedagogická, měla velké úspěchy a měl tam také velké jméno a postavení.

Z: *Přichází mi na mysl také osud Jaroslava Ježka. Stýkal jste se s ním za války v New Yorku, než v roce 1943 zemřel?*

F: Také Ježka jsem znal již v Praze. A samozřejmě, jako všichni mladí, jsem obdivoval jeho písničky *Osvobozeného divadla*. Věděl jsem ovšem, že kromě práce v tomto žánru je Ježek také velmi nadaný komponista vážné hudby. Tím, že se v Praze proslavil hlavně jako autor populárních písní, byla jeho ostatní práce poněkud přehlížena. Kamarádil jsme se skladatelem Pavlem Bořkovcem, který patřil do skupiny Ježek, Holzknecht, atd., takže jsem byl vždy o jeho práci informován. V Americe ztratila jeho jazzová kariéra pole působnosti a věnoval se proto víc muzice vážné, chceli to tak nazvat. V New Yorku jsem ho vídal často, daleko častěji než v Praze. Také jsem chtěl hrát jeho *Sonátu*, kterou tehdy dokončil — je velmi krásná. *Sonáta* byla přijata do programu festivalu moderní hudby (už nevím, kde), ale z neznámých důvodů k provedení nedošlo. Ježka to moc mrzelo. Viděl jsem Ježka nedlouho před jeho smrtí a také jsem byl na jeho pohřbu. Jeho odchod byl tragicky předčasný. Jsem si jist, že by byl ještě napsal díla velké hodnoty.

Z: *Mistře, za své dlouholeté umělecké činnosti jste poznal řadu orchestrů a dirigentů. S kým se Vám nejlépe hrálo?*

F: Pokud jsem byl v Československu, byla to samozřejmě Česká filharmonie a Václav Talich, se kterým jsem často hrával, Erich Kleiber, Rafael Kubelík, pochopitelně... hrál jsem se všemi známými dirigenty a s každým velkým dirigentem, ať to byl Bruno

Walter, Otto Klemperer, Fritz Busch, Koussevitzky, Stokowski, Beecham, Ormandy... to může jít donekonečna. Hrát s dirigenty tohoto kalibru je vždy velký zážitek, protože každý má něco svého, něco speciálního, co inspiruje. Později byl můj zamilovaný dirigent George Szell, často a pravidelně jsem s ním hrával nejen v Clevelandu a New Yorku s jeho orchestrem, ale také v Evropě s jinými orchestry.

Z: *Při Vašich zkušenostech s americkými a evropskými orchestry, jak lze charakterizovat jejich vlastnosti, případně rozdíly?*

F: Evropské orchestry mají to něco, čemu se říká tradice. V Americe vznikly orchestry později než v Evropě, ačkoliv některé jsou velmi staré — tak např. Newyorská filharmonie je po Vídeňské nejstarší orchestr. V Americe začaly orchestry klást větší důraz na technickou dokonalost a zvukovou kulturu. A protože sem přišli evropští dirigenti, přinesli samozřejmě evropskou tradici s sebou. Postupem času se americké orchestry vypracovaly na vynikající úroveň, některé jsou do jisté míry i lepší než jisté orchestry evropské. Ovšem, pak zase slyšíte Vídeňskou filharmonii hrát Mozarta, Beethovena či Schuberta svým stylem, který je unikátní. Česká filharmonie umí totéž se Smetanou, Dvořákem atd. Ale že jsou tu orchestry znamenité, to se musí Americe nechat! I některé ty menší, méně známé, jsou překvapivě dobré.

Z: *Jistě také sledujete koncerty československých orchestrů a sólistů v cizině. Myslíte, že repertoár, s kterým přicházejí, je dobrý?*

F: To si musí rozhodnout oni sami. Každé těleso či sólista se přirozeně snaží vybrat pro zahraniční zájezd skladby, o jejichž úspěchu není pochyb. Řekl bych, že by měli také někdy přivést díla, která jsou v cizině méně známá. A něco ze současné československé tvorby.

Z: *Co Vy máte osobně rád z moderní hudby a co byste řekl o svém vztahu k hudební avantgardě současné doby?*

F: Velmi zajímavé zjevy jsou Boulez, Stockhausen, Henze, v Americe např. Sessions, Glass; velmi významný je Penderecki, Lutoslawski v Polsku, a pak ovšem celá řada dalších skladatelů různých národností. Současná hudba mne nesmírně zajímá, rád ji poslouchám, jsem pro to, aby se hrála, protože pokrok musí kupředu. Přiznám se ale, že často už tomu nerozumím. Jako výkonný umělec končím tím, co bylo za mých mladých let moderní, t.j. Stravinski, Schönberg, Prokofjev, Bartók. Stále doufám, že se jednou dostanu k důkladnému studiu dnešní moderny, ale zatím na to nebyl čas.

Z: *Do jaké míry je kritika důležitá pro výkonného umělce?*

F: Kritika je důležitá hlavně na začát-

RUDOLF FIRKUŠNÝ S MANŽELKOU, DCEROU VERONIKOU A SYNEM IGOREM — AMALFI, LÉTO 1984

ku kariéry, protože je to vlastně jediná možnost, jak získat ocenění schopnosti a talentu "černé na bílém". Později, když si umělec vytvoří určitou pozici, pověst, a hlavně když má za sebou publikum, stává se kritika méně důležitá. Každá seriózní kritika z pera povolání je ale vlastně zajímavá. Samozřejmě, z čistě lidského hlediska je příjemnější čist kritiku dobrou než špatnou. Někdy se ale musí akceptovat i ta špatná. A to nejdůležitější: kdo kritiku píše. Kritici, k nimž máte respekt, kteří mají kvalifikace ve svém oboru — ti se mají číst, i když s nimi člověk třeba nesouhlasí. A pak zase jsou ti, které nemůžete brát vážně. Nedávno se mi stala v jednom menším americkém městě následující příhoda: hrál jsem recitál a nakonec dva přídavky. Kritička místních novin přišla po koncertě do šatny a oznámila mi, že první přídavek poznala, že to bylo "Na krásném modrém Dunaji". A přitom to byl Chopinův valčík, a to jeden z nejznámějších.

Z: *Co pokládají koncertní pianisté za prubířský kámen ve světové klavírní literatuře?*

F: Přejde na to... Já bych řekl, že mezi nejtěžší díla patří pořád ještě Beethoven; jak jeho koncerty, tak sonáty; Chopin, Mozart — ten je vůbec jeden z nejtěžších skladatelů pro reprodukci — záleží na tom, k čemu člověk inklinuje. Někteří pianisté mají raději romantismus — Schumann, Brahms, jiní zase modernu, impresionisty — Debussyho, Ravela, někteří dávají přednost ruské moderně — Prokofjev, Rachmaninov, Skrjabin. Přejde na to, jakým směrem je umělec orientován.

Z: *Já měl na mysli spíš technickou náročnost.*

F: Všechno je těžké. Vždy říkám, že

jsem ještě nenašel skladbu, která by byla takzvané lehká. A nejtěžší jsou často věci, které se těžké nezdají. Někdy ta na pohled jednoduchá díla jsou daleko těžší než některé tzv. "ohňostroje", při nichž jsou ruce plné kláves a naopak, kde všech deset prstů je zaměstnáno, ale zdaleka ne tak exponovaně jako třeba v nějaké jednoduché Mozartově melodii. To je všechno relativní. Když spustíte prst na klávesu, tak už to se stává těžké.

Z: *To snad také trochu souvisí s individualitou, jež se projevuje v interpretačním stylu každého umělce. Co mi k tomu můžete říct?*

F: Každý si časem vyvine svůj interpretační styl. Jinak by totiž bylo nemožné, aby vystupovalo tolik instrumentalistů, kdyby jejich výkony byly sebedokonalejší a sebekrásnější, ale stejné. A proto jsou zajímavé interpretační styly: např. ruští pianisté a umělci mají naprosto jiný styl než interpreti francouzští nebo němečtí. My, Češi, jsme jaksí takové šťastné medium. Jsme uprostřed Evropy a měli jsme vliv germánské kultury, po I. světové válce zase velký vliv francouzský, takže jsme nebyli odkázáni jen na místní proudy.

Z: *Jak lze charakterizovat Váš vlastní interpretační styl?*

F: To já nevím, to Vám nemohu říci. Já se snažím "dělat muziku", jak se česky říká, a být věrným sluhou velkých děl, které mám čest interpretovat... a být dobrým muzikantem.

Z: *Jaké místo zaujímá podle Vás hudba v lidském životě?*

F: Každý člověk, na kterého hudba působí, je bohatší o novou dimenzi. Já si život bez hudby neumím ani představit; je prostě součástí podstaty mého bytí. Jak už to řekl Nietzsche — bez hudby by byl život omylem.

Rozhovor s Alexandrem Hammidem

Každý student pražské FAMU, známé filmové školy, měl kdysi možnost vidět klasická díla domácího i zahraničního filmu. Když na FAMU učival Elmar Klos, promítal svým posluchačům prvního ročníku desítky málo známých českých filmů z meziválečného období. Naprostá většina těch začínajících filmových jelímanů pak zírala na překrásné filmy natočené jim zcela neznámým mužem, kameramanem Alexandrem Hackenschmiedem. Hackenschmied byl mistrem obrazu; byl to filmový básník. I ty nejobyčejnější reklamní filmy byly natočeny se smyslem pro obrazovou poezii. Jeho cestopisy z Indie r. 1937 patří dodnes k nejkrásnějším dokumentárním filmům. Bohužel ta nejnovější generace filmových studentů o něm už nic neví. Jeho filmy jsou zavřeny v trezoru. Jméno jednoho z nejlepších čs. filmařů je neznámé, protože tak rozhodli soudruzi z vládnoucí strany. Alexander Hammid (jméno si zkrátil v USA) totiž od konce třicátých let žije v Americe.

A. Hammid je jedním z prvních českých filmařů, kteří kdy získali Oscara. V New Yorku ho koncem loňského roku interviewoval Václav Táborský.

Západ: Povězte nám svůj stručný životopis.

A. Hammid: Narodil jsem se r. 1907 v Linci, tak trochu náhodou. V Praze jsem pak začal studovat architekturu. Měl jsem rád malířství a výtvarné umění. Ale nejvíc mě chytla moderní fotografie, lidí jako Man Ray. Začal jsem to zkoušet sám. Ale to už jsem chodil za školu, abych se mohl několikrát týdně dívat na filmy.

Z: Jak jste se dostal k filmu a k Baťovi do Zlína?

AH: V Praze jsem se seznámil s Ladislavem Koldou. Ten točil s Karlem Plickou film "Země pívá". Já jsem ten film stříhal. Tehdy funkce kameramana a střihače patřily dohromady. A tak, když Kolda získal nějakou konexi s Baťou, který chtěl rozšířit své malé oddělení reklamních filmů, Baťa ho požádal, aby se toho ujal. Já jsem s Koldou pak jel do Ameriky nakoupit zařízení a vcelku to okouknout. Pak se začaly stavět ateliéry a my jsme začali točit už během konstrukce. V roce 1937 se Baťa rozhodl jet kolem světa a vzal mě s sebou. Jenže on se zastavil jeden den tady, druhý den táhle, a já tedy nemohl nic pořádného natočit. Vysvětlil jsem mu to, když jsme byli v Kalkutě, a on to uznal. Dal mi nějaké peníze a já v Indii zůstal asi dva měsíce. Přivezl jsem ten materiál zpátky a filmy pak sestříhal Elmar Klos.

Z: Co jste dělal vy?

AH: V roce 1938 se se mnou spojil americký producent Herbert Kline, který tušil, že se bude něco dít. Pro toho jsem natočil dokumentární film *Krize*. Bylo to o česko-německém problému; točili jsme v Sudetech. (Pozn.: Dlouhé pasáže z filmu *Crisis* byly použity americkým režisérem Frankem Caprou ve druhém dílu jeho válečného dokumentárního seriálu *Zač jsme bojovali*.) Film jsem propašoval ven a dodělávali jsme ho v Paříži. Pak jsme dělali podobný film v Londýně — to se jmenovalo *Lights out in Europe*. Mezitím bylo Československo obsazeno. Já jsem si do té doby pořád myslel, že se vrátím. Ale v prosinci 1939 jsme odjeli do Ameriky a já už tady zůstal.

Z: Jaké filmy jste točil v USA?

ALEXANDER HAMMID

AH: Kline dohodnul se spisovatelem Johnem Steinbeckem film, který jsme pak točili v Mexiku. To byla *Zapomenutá vesnice*. Pak jsem za války natočil několik filmů pro Office of War Information. Byly to mj. filmy *Toscanni* a *Library of Congress*.

Z: Ve filmové historii jste také zaznamenán jako spoluautor několika avantgardních filmů.

AH: V Hollywoodu jsem se oženil s Mayou Deren. Manželství trvalo jen asi šest let, ale ona měla výborné nápady, a tak jsem pro ni během té doby jako kameraman natočil několik filmů. Jeden z nich se jmenuje *Meshes in the Afternoon*.

Z: Co jste dělal po přestěhování do New Yorku?

AH: Napřed jsem freelancoval, čili byl jsem na volné noze. Pak jsem dělal několik let pro Spojené národy; tam měli velkou filmovou jednotku. Pak jsem se spojil s Francisem Thompsonem; to byl filmař podobného stylu jako já. Dostal zakázku udělat film pro světovou výstavu v New Yorku 1964-65. Film se jmenoval *To Be Alive*. Bylo to na tři plátna. Za to jsme pak oba dostali Oscara. Ten film měl velký úspěch, takže jsme pak dělali podobný projekt pro světovou výstavu 1967 v Montrealu. Byl to film pro společnost Canadian Pacific, *We Are*

Young. Byl to asi půlhodinový film o Kanadě na šest pláten.

Z: A co děláte v poslední době?

AH: Pořád pracuju pro Thompsona. V poslední době už jen jako střihač; kameru jsem přestal dělat před několika lety. Točíme hlavně velké projekty pro výstavy a veletrhy. Používáme kanadského systému IMAX (pozn.: největší filmový formát na světě. Původní filmové okénko je dvakrát větší než na 70mm filmu). Dělal jsem film pro světovou výstavu v San Antoniu. Tady v New Yorku pořád běží dva filmy, které můžete vidět v American Museum of Natural History. Jmenují se *To Fly* a *Living Planet*.

Z: Jak trávíte volný čas?

AH: Chodím do divadla, na výstavy. Mám taky chalupu na severu, v pohorí Catskills, poblíž městečka Hancock. Jezdím tam autobusem; tady v New Yorku nemá smysl mít vůz. Ale tam do hor jezdím jedině v létě, když je dlouhý weekend.

Z: A kdy půjdete do penze?

Zdá se, že p. Hammid otázku nechápe nebo na ni nechce odpovědět. Usmívá se se spokojeností člověka, pro kterého je práce vášní i koníčkem. A s energií člověka asi o 40 let mladšího než jeho neuvěřitelných 77 let.

□

Miloš Suchma

Jak bojovat proti rušičkám

Časopis Západ uveřejnil v únorovém č. 1/82 článek Aleše Březiny *Zahraniční rozhlasová vysílání do Československa*, ve kterém byl uveden přehled všech rozhlasových stanic a vysílacích pásem, která vysílají do Československa.

Není pochyb o tom, že zahraniční rozhlasová vysílání značně přispívají k informovanosti a orientaci čs. posluchačů o skutečném a nezkresleném dění ve světě a v Československu. Je ale také pravda, že proto rušení rozhlasových stanic, zejména Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky, je velice intenzivní především ve velkých městech.

Chtěli bychom upozornit na některá řešení, která mohou zkvalitnit příjem zahraničního rozhlasového vysílání a zároveň snížit účinnost účelového rušení.

Ochrana proti rušení námořní a letecké komunikace

Rušení rádiových vln sovětskými a východoevropskými rušičkami je porušením mezinárodních rozhlasových a bezpečnostních směrnic a úmluv, protože ruší nejen rozhlasová vysílání, ale i námořní a leteckou komunikaci, kde jsou v sázce životy. Rušení proto bylo předmětem stížností u Mezinárodní komunikační unie a odpovědných sovětských autorit. Protože tyto snahy se setkaly s nepochopením, současná technická opatření směřují k překonání rušení.

Existují dva hlavní druhy rušení. Námořní a leteckou komunikaci a někde také rozhlas na středních vlnách ruší sovětský radar, který vysílá impulsy s opakovaným kmitočtem 10 až 16 Hz. Toto rušení se obvykle nazývá "datlování" (podle anglického woodpecker, čili datel). Druhé, tzv. "účelové" rušení (purpose jamming) má za účel znemožnit příjem určité rozhlasové stanice, jak je to známo čs. posluchačům zahraničního rozhlasu.

Jsou tři možnosti, jak bojovat proti "datlování".

1. Nejjednodušší je tzv. omezovač impulsů, který omezí ("odřízne") rušící signál na stejnou úroveň jako je signál přijímaný.

2. Účinnější je tzv. "vymazávač" rušících impulsů, který na zlomek vteřiny přeruší příjem ve vysokofrekvenční části přijímače. Obvykle nelze tyto "díry" v příjmu vůbec postřehnout, avšak i když jsou slyšitelné, ruší méně než hlasité impulsy.

3. Nevýhodou těchto dvou metod je, že jsou účinné jen tehdy, když je rušící impuls silnější než přijímaný signál. Proto bylo vyvinuto zařízení, které ve zlomku vteřiny vytvoří protisignál vhodné velikosti, který potlačí rušící signál (impuls) bez ohledu na jeho velikost.

Jako první, který uplatnil třetí metodu, byl přístroj americké firmy Advanced Electronic Applications, příznačně nazvaný "moskevský tlumič" (Moscow muffler). Nevýhoda tohoto tlumiče je, že posluchač musí manuálně sesynchronizovat tlumič s rušičkou, jestliže se signály rušičky odkloní od nastavení tlumiče.

V roce 1983 britská firma Datong Electronics Ltd. (adresa: Spence Mills, Mill Lane, Bramley, Leeds LS13 3HE, England, tel.: 0532 552-461; v USA: Gilfer Shortwave, Park Ridge, NJ 07656, USA, tel.: 201 391-7887) vyvinula přístroj DATONG SRB2 (UK £ 86.25, nebo US\$ 169.95 včetně 120 V AC adaptoru a spojovacích anténních kabelů), který je v současné době nejlepší na trhu, protože pracuje automaticky.

Toto zařízení používá tzv. adaptivní filtr, který automaticky vytvoří signál se stejným opakovacím kmitočtem, šířkou a velikostí jako je rušivý impuls, ale s opačnou polaritou (znaménkem); tento signál se v přístroji odečte od rušivého signálu a rušivý signál "vymaže" bez toho, že by ovlivnil žádaný přijímací signál. Výrobce tvrdí, že přístroj je účinný i proti mnohonásobným rušivým signálům, které se však vyskytují zřídka, protože radary jiných zemí "datlování" nezpůsobují.

Účelové rušení

Zlepšit příjem zahraničního rozhlasového vysílání za intenzivního (účelového) rušení lze těmito dostupnými prostředky:

1. Vyjet autem z velkého města na chatu, chalupu, tam, kam pozemní vlna rušičky s malým dosahem již nedosáhne. Kvalita příjmu je závislá na kvalitě technického vybavení posluchače a vzdálenosti od čs. rušiček. Prvním předpokladem je vlastnictví kvalitního krátkovlnného přijímače. Vedle řady velmi kvalitních japonských, amerických, německých a jiných přístrojů je třeba upozornit na v Československu dostupný sovětský krátkovlnný přijímač VEF 206. Kvalita příjmu je však závislá na štěstí posluchače nalézt nejméně rušenou vlnovou délku.

2. Přijímat na pásmech, které ne-

jsou rušeny, či na kterých je rušení neobyčejně obtížné a neúčinné. Tedy na 11 a 13 m, kdy každá železobetonová budova (panelák) mezi anténou, rušičkou a přijímačem představuje stínění proti přízemní vlně. Stínění je tím účinnější, čím je překážka větší proti vlnové délce. Ovšem málo nyníjších tranzistorových přijímačů má toto pásmo. Důvod byl původně mezní kmitočty tranzistorů, dnes je to hlavně nízká kvalita součástí, které se v běžných přijímačích používají. Pomoc je postavit si buď konvertor, jaký doporučuje Svobodná Evropa (viz popis KONY 84), nebo nechat takové konvertory (výrobní cena asi \$ 1, prodejní asi \$ 2.50) vyrobit a dávat je návštěvníkům ze západního Německa a Rakouska, kteří navštěvují Prahu a Bratislavu.

3. Postavit si na chatě slušnou anténu (ve větším městě je to z "bezpečnostních" důvodů obtížné a zakázané) a použít předzesilovač či anténní ladící soupravu. Tím se zvýší podstatně citlivost a dosah přijímače, takže možno přijímat i signál jinak velmi slabý a tedy většinou nerušený. Tato anténa může být směrová.

4. Zhotovit malou laděnou rámovou anténu, dokonce ve formě tištěného spoje, ale je velmi těžko ji připojit bez předzesilovače na existující přijímače, které nemají symetrický vstup. Taková anténa umí velmi účinně rozlišit mezi přízemní a "nebeskou" vlnou hlavně na pásmech pod 25 m. Pro běžného radioamatéra by nebylo obtížné takovou anténu s předzesilovačem či případně konvertorem vyrobit. S tištěnou rámovou anténou takové zařízení na baterie by nemuselo stát více než \$ 5.

Případně by bylo možno přátelům do Československa poslat průhlednou matici (negativ) v přirozené velikosti, který by výrobu tištěné antény správných rozměrů usnadnil. Takové negativy pro tištěné spoje jsou běžnou součástí různých amatérských stavebnic.

Konvertor KONY 84

Před nějakou dobou Svobodná Evropa vysílala do Československa návod k amatérskému konvertoru KONY 84, jehož písemný popis konstrukce a nákres zde uvádíme.

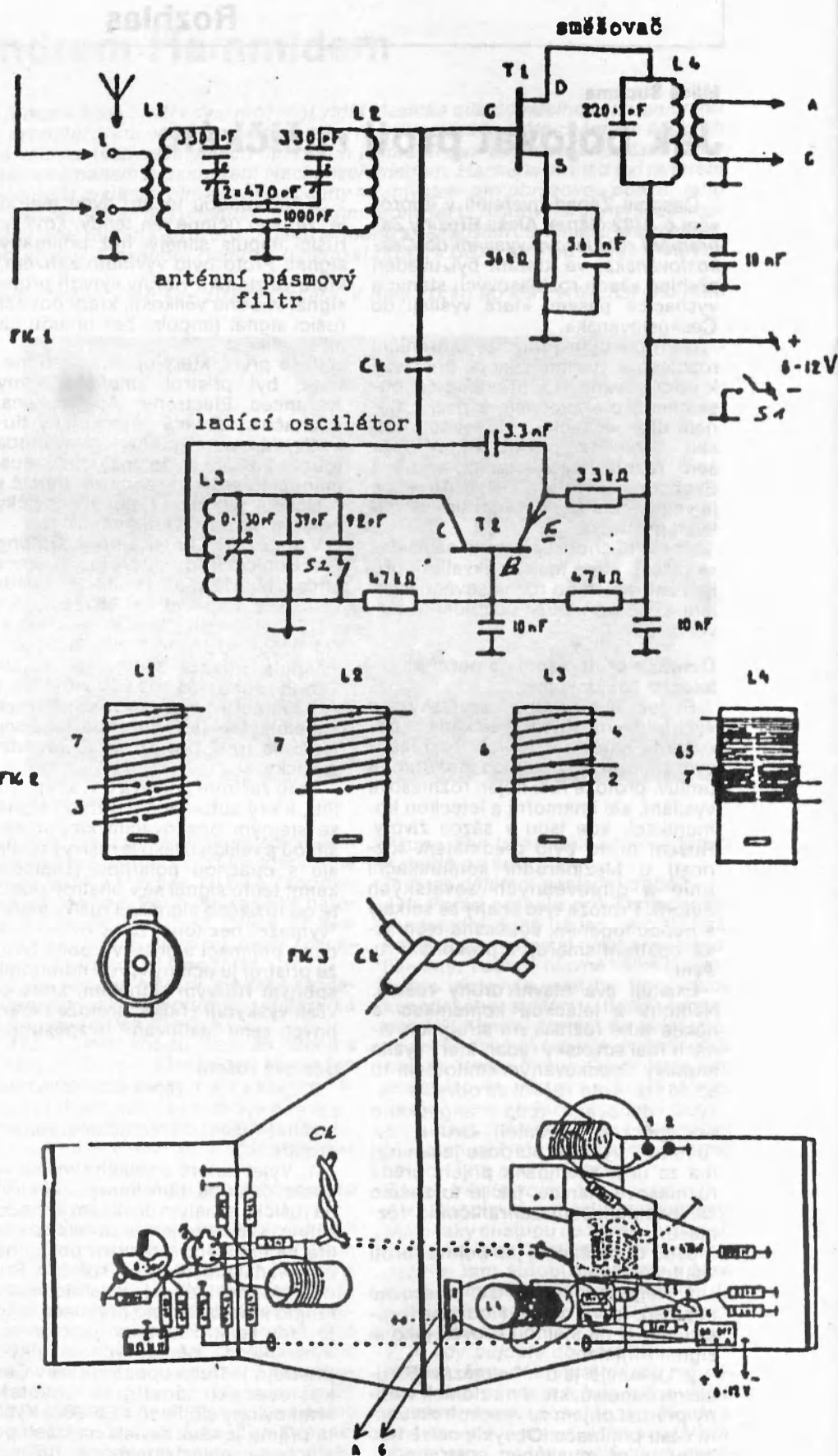
KONY 84 je jednoduchý měnič frekvence. Umožňuje na radiopřijímači naladěném na frekvenci 1600kHz (187,5 m) poslech krátkovlnných pásem 11, 13, 16, 19 m. Byl zkonstruován proto, že běžné přijímače tato pásma buď nemají, nebo jsou záměrně výrobcem rozladěné a KONY 84, připojený na běžný aparát, poskytuje následující možnosti a výhody: pevně naladěný radiopřijímač dostává transponovaný signál, který je doladován

pouze konvertorem. Obrazně lze říci, že disponoval-li přijímač pásmem 13 m v délce stupnice 1 cm, nyní máte k dispozici vlastně polovinu celé škály. Přístroj byl vyzkoušen za různých extrémních podmínek a výsledky byly vždy více než uspokojivé. Přístroj je poněkud komplikovanější než krystalka, a proto by se úplní začátečníci měli obrátit na své zkušenější kolegy, kteří jim jistě pomohou.

KONY 84 potřebuje anténu a v extrémních podmínkách i uzemnění. Anténu tvoří 8,5 m obyčejného drátu. Uzemnění je přípoj na vodovodní nebo plynové potrubí, eventuelně na ústřední topení. Z KONYho vede také výstup anténa-uzemnění, tím dostává náš přijímač signál. U přijímačů, které mají vstupy anténa-zem je to jednoduché. Většina moderních celotranzistorových přijímačů však tyto zdířky nemá. V tom případě stačí omotat aparát několika metry obyčejného drátu a jeho konce připojit na vývody anténa-zem KONYho. Tato cívka kolem vestavěné feritové antény vytvoří dostatečnou indukci k dodání signálu. Přístroj byl vyzkoušen i na autorádiu. Anténa byla prostě vstrčena z okna a výstupy konvertoru připojeny na auto-anténu a na jakoukoliv vodivou součást spojenou s kotrrou vozu.

Po připojení k přijímači naladěnému na 1600kHz nastavíme oba ladící kondenzátory, anténního filtru a ladícího oscilátoru, na nejmenší kapacitu. Dvojitý kondenzátor pootočíme neaptrně doprava a zkusíme ladícím kondenzátorem oscilátoru v celém jeho rozsahu naladit stanici. Jestliže se nám první pokus nepodařil, opět pootočíme dvojitým kondenzátorem trochu doprava a snažíme se doladovat kondenzátorem ladícího oscilátoru. Dosáhneme-li žádané stanice a dobrého příjmu, uděláme si na připravené škále značku. Zde je nutno upozornit na jednu důležitou podrobnost. Ve schématu jsou dva přepínače. Přepínač S1 napájí KONYho proudem. Přepínač S2 je voličem vlnové délky. V poloze zapnuto přijímá v pásmech 16 a 19 m, v poloze vypnuto 11 a 13 m. I to bude nutno na hotovém přístroji označit.

S použitými součástkami by neměl být problém. Všechny jsou označeny na schématu. Jediný problém by mohl nastat u tranzistorů a u dvou kondenzátorů atypického charakteru. Tranzistor T1 je typu FET a v našem případě bylo použito buď amerického 2-N-4416 nebo německého BF-245, E-300 nebo J-300. Tranzistor T2 je buď západoněmecký AF 106, AF 134 nebo československé GF 505, GF 507, GF 514. Ladící kondenzátor oscilátoru má převod 5 ku 1 do pomala. Kondenzátor na schématu označovaný indexem Ck si vyrobíme sami tím, že stočíme běžný spojovací drát délky asi dvou a půl centimetru. Dále

SCHEMA KONY 84

kondenzátor o kapacitě 92 pF nejdeme v žádné prodejné. Je nutno paralelně spojit dva kondenzátory o hodnotách 82 plus 10 pF.

Nyní k cívkám. Všechny jsou vinuty na dutých jádrech o průměru 16 mm a délce asi 35 mm. Kromě cívky L4 jsou všechny vinuty drátem o průměru 0,7 mm. Jedině cívka L4 je vinuta v primárním vinutí 65ti závitů drátu 0,7 a na něm, v sekundárním vinutí, drátem o průměru 0,3. Pochopitelně, že při vinutí zajistíme závitů proti posuvu a u cívky L4 primární i sekundární vinutí mezi sebou odizolujeme.

Mechanické provedení stavby KONYho by nemělo být žádným problémem. Konvertor je vestavěn do skříňky sletované z materiálu, který v ČSSR nese označení KUPREXTIT nebo KUPREXKART. Důležité na stavbě je, aby anténní filtr a dva další orgány, tj. směšovač a ladící oscilátor byly od sebe další Kuprextitovou stěnou odděleny. Tím se zamezí nežádoucím vazbám. Další důležitá připomínka je, že vývody z KONYho anténa-země jsou provedeny stíněným kabelem. Dvojitý kondenzátor anténního filtru, ladící kondenzátor 2x470 pF, musí být odizolován od zemnicí vodivé vrstvy.

Rozmístění vstupů a výstupů ponecháme fantazii a nápaditosti každého radioamatéra, kterému snad nemusíme zdůrazňovat, čím kratší vedení, tím lepší. Zařízení KONY 84 bylo v laboratorních podmínkách vestavěno do skříňky 20x11x10 cm, ale věříme, že je možno KONYho postavit i elegantněji.

KONY 84 není komplikované zařízení a věříme, že s jeho pomocí dosáhne každý optimálního příjmu.

Výhledově — přímé vysílací satelity

Přímé vysílací satelity (Direct Broadcast Satellites — DBS), ať již americké amatérské satelity AMSAT-OSCAR nebo sovětské satelity RADIO potvrdily, že i s jednoduchými přijímači, anténami a vysílači s vyzářeným výkonem méně než 1 kW je možno navázat účinnou komunikaci na frekvencích 29.4 MHz a 145.9 MHz. Obě frekvence jsou blízké rozsahům stanoveným pro vysílače. Obě tato pásma jsou velmi blízko kmitočtovým pásmům vyhrazeným pro rozhlas.

Pro vysílání ze satelitů lze použít pouze kmitočty nad 20 MHz, protože satelit musí být umístěn nad ionosférou, která nižší kmitočty pohlcuje. Tedy pro amplitudové modulovaný (am) rozhlas by byla vhodná rozhlasová pásma 13 m (21.5 až 21.75 MHz) a 11 m (25.6 až 26.1 MHz).

Pro kmitočtově modulovaný a televizní signál jsou určena tato pásma: 34 až 73 MHz, 75.4 až 108 MHz, 174 až 216 MHz a 470 až 890 MHz. Pro rozhlas s frekvenční modulací (fm) by bylo asi nejvhodnější pásmo 54 až 74 MHz, protože na tomto pásmu vysílají vý-

Výtka sestře

Už titul povídky Evy Límanové v říjnovém čísle Západu nabodl můj "sensus fidei" - Anatomie dědičného hřichu. A první věta - "Bůh seděl na kanapi ve spodkách a něco četl" na mne dýchl pamfletistickou atmosférou smogu, na který jsme zvyklí v protináboženských článcích Tribuny, Nové myslí či sovětské Nauky i religiji. Už jsem chtěl otráveně obrátit stranu, neměl jsem totiž chuť kazit si večer, kdy se rád procházím po luzích a hájích rodné řeči, když mě zarazila myšlenka - Vždyť je to tvá sestra! První dojem je přece jen strašně málo pro úsudek, natož pak pro příkré odsouzení. I četl jsem, i když meluzina těch slov vršila ve mně nové a nové závěse smutku.

Uvědomuji si, že nad dvěma výrazy bude autorka přinejmenším kroutit hlavou. Proč ji nazývám sestrou, když přece nejsem z rodiny, a odkud ten smutek. Neví, ani v nejmenším, jak to souvisí s její povídkou, a přece... Kdyby to byla literární fikce, že s ní chci hovořit jako se sestrou, mohla by se cítit polichocena, anebo také dotčena s dodatkem nedůtklivého: Co si to dovoluje. Ona je to však holá pravda. Protože Bůh, kterého ona nezná nebo nechce znát, neboť jinak si lze těžko vysvětlit její pamfletistické šlehy na jeho adresu, je našim společným Otcem, je autorka mou sestrou. Když se denně modlím - Otče náš, jenž jsi na nebesích... v tom zájmenu "nás" je zahrnuta i Eva Límanová. A snažím-li se plnit hlavní přikázání vyjádřené Ježíšovými slovy: "Miluj Hospodina Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázá-

chodoevropské fm vysílače, a proto jsou přijímače a antény pro toto pásmo běžné na trhu. Antény jsou relativně malé a rušení fm signálu je velmi obtížné.

Doufejme tedy, že především rozhlasové stanice Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky se brzy zasadí o použití přímého vysílání pomocí satelitů. Západní Čechy a jižní Morava mají všechny televizní antény obráceny na "špatnou" stranu. Vlnové délky a televizní norma Československa a Západu jsou odlišné a vícenormové přijímače nelze pro obyčejného občana koupit. Tedy všichni ti, co poslouchají Západ, musí mít amatérsky vyrobené konvertory. Bylo by možno podstatně zmenšit možnost rušení, kdyby se např. na vhodném místě postavila silná FM stanice, která by vysílala na stejném FM pásmu jaké si zvolily východoevropské země — je jiné než v západní Evropě. Zá-

ni. Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe." (Mt 22, 37-39) - pak mi nemůže být autorka oné povídky lhostejná, nýbrž se musím snažit dát jí to nejlepší, co mám. Tak totiž obyčejně opisují druhé přikázání, mám-li je vysvětlit.

A ten smutek? Tak chytré a nadané hlavičce nemusím mnoho napovídat. Už asi tuší, proč mi zhořkl koktejl její utržené fantazie. Znam dobře, jak dovedou s člověkem zamávat její výbuchy a jak vábí její dobrodružnou chuť zvláště neznámé oblasti. Při cestě do neznámé krajiny si člověk prostuduje mapy, posbírání zkušeností těch, kteří se tam už odvážili. A o fantazii ví snad každý člověk, natož pak spisovatelka, jak lehce sklouzává či zavádí do hájemství zla, kde bují výsměch, podvádění, lež a záštitná snaha zraňovat, ponižovat a urážet.

Při čtení rouhavých výrazů chápu daleko víc prozíravost starozákonního předpisu, který zakazoval členům vyvolené národa vyslovovat jméno, které sdělil Mojžíš porobeným Židům v Egyptě, když se ho ptali, jak se jmenuje Bůh Abrahámu, Bůh Isákův a Bůh Jakobův, totiž jméno Jahve, Ten, který jest. Proto je opisovali výrazy: Nejvyšší, Svrchovaný, Velebný, Adonai, Pán, Vševládný atd. Jak bych si přál, aby váš jemnocit byl proniknut oním svrchovaným poznáním, jaké nachází svůj výraz v hymnu stvoření nebo aspoň aby bezbřehou svévolí vaší fantazie zadrželo druhé Boží přikázání - Nevezmeš Boží jméno nadarmo! Při vaší sečtělosti je napováženo, že jste se nesetkala s Pavlovým pronikavě rozlišujícím: "Animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei." (1 Kor 2, 14) Celý výrok pak zní v češtině: "Ovšem člověk jen s přirozenými schopnostmi se brání přijmout

padní Němci staví vysílače, které budou používat pro TV sovětskou barevnou normu, kterou bylo nuceno si zvolit východní Německo. Např. anténa pro střední vlny, která září 90% své energie pod určitým úhlem k nebi, je v Západním Berlíně a je určena očividně pouze pro noční vysílání do východního Německa, kde je možno signál přijímat běžnými tranzistorovými přijímači s feritovou anténou namířenou k "nebi", čímž se podstatně sníží vliv pozemní rušivé vlny.

Redakce uvítá rady z řad čtenářů, kteří by nás mohli upozornit na další nápady a zejména konkrétní technická řešení (pokud možno z čs. součástek nebo obvodů již mimo Československo zhotovené), které umožní lepší rozhlasový příjem pro posluchače v Československu. Časopis Západ rád takové náměty, doporučení a řešení uveřejní. □

ty pravdy, které pocházejí od Božího Ducha. Zdají se mu hloupé a nemůže do nich poznáním vniknout, protože ty věci se dají posoudit jen s pomocí Ducha." Asi by vás to vyhodilo ze zaježděných kolejí vaší samolibé tvůrčí bujarosti, kdybyste zaslechla Pavlovo varování na adresu Galat'ánů: "Nemylte se, Bůh se nedá vysmívat. Co kdo zasel, to také sklídí. Kdo totiž zasévá do svého těla, z těla sklídí věčnou záhubu, kdo však zasévá do ducha, z ducha sklídí věčný život." (Gal 6, 7-8)

Nemohu předpokládat, že by se tak ostrovtipná autorka okamžitě nebránila. Jistě by vytáhla argument, že je nevěřící, že tedy všechny ty citáty bere jen jako literaturu, ne však jako životní zásady, a vůbec ne už jako hranice či směrnice pro svou tvorbu. - Ano, každý člověk má plnou svobodu přijmout Boží pravdu nebo jí odmítnout, přijmout Boha, který je Lásky, nebo se od něho odvrátit a putovat celým životem k protilehlému pólu, kde zůstane člověk sám se svou frustrací, prázdnotou a marností svých snah. I když plně respektuji volbu své sestry, přece jen se neubráním úzkosti, když musím přihlížet, jak svobodně volí odmítnutí, ono "ne" vmetené do tváře dobrotivého Otce na nebesích. Není divu, že pak sahám ke všem prostředkům, které se mi zdají vhodné, abych ji vyburcoval. Vybavuji si celý rozhovor Ježíše s pochybujícími intelektuálními Nikodémem a s naléhavostí, jaké jen jsem schopen, kladu jí na srdce slova: "Bůh přece poslal svého Syna na svět ne proto, aby svět odsoudil (v tom světě jste zahrnuta i vy, paní Evo), nýbrž aby svět byl skrze něj spasen. Kdo v něho věří, není souzen; kdo v něho nevěří už je odsouzen..." (Jan 3, 17-18)

Dovedu si představit, kolik tvůrčí námahy padlo za oběť této povídky od prvního nápadu, přes koncepci, náčrt, vypracování, pilování, až do konečné podoby, a i kdyby byla psána lehce, jako jedním dechem, kolik tvůrčího vypětí stojí jednotlivé obrazy, příklady, rozhovory, kolik potu si vyžádá nadýchnutá nenucenost vyprávění, a přece to vše vrší další "ne" na již tak strmé závěje odmítnutí, kterým se autorka sama odsuzuje. Je možné, že budu marně bušit na dveře její ochoty naslouchat těmto důvodům, že se na téhle vlně setkám s její hluchotou, kterou vysvětluje výše uvedený Pavlův výrok, pak aspoň budu apelovat na její smysl pro spravedlnost. Jak by jí bylo, kdybych zesměšňoval osobu, která je jí nade vše drahá, kterou miluje z celého srdce? Netrpěla by, kdybych se šermířsky hájil, že v rámci literární svobody si to mohu dovolit? Nepovažovala by to za křivdu, kdybych chladnokrevně prohlásil, že mi při psaní ani nenapadlo někoho záměrně snižovat, že se mi jen můj nápad náramně zamlouval?

Úplně bych jásal, kdyby nad svou povídkou dokázala recitovat, třeba jen v duchu, se mnou hymnus na stvoření, kde se František obrací na své sestry: Ať tě chválí, můj Pane, naše sestra luna a hvězdy, stvořila je na nebi jasné, vzácné a pěkné...ať tě chválí, můj Pane, sestra voda, která je velmi užitečná, pokorná, vzácná a čistá...ať tě chválí, můj Pane, naše sestra, matka země, která nás živí a slouží nám a rodí rozličné plody s pestrými květy a travu...ať tě chválí, můj Pane, naše sestra tělesná smrt, neboť žádný člověk ji nemůže uniknout. Běda těm, které nalezne v těžkých hříších. Blaze těm, které najde spojeny s tvou nejsvětější vůlí, neboť druhá smrt jim neškodí. Chvalte mého Pána, děkujte mu a dobrořečte! Služte mu s velkou pokorou!

Josef Kolářek, Řím

Odpověď sestry

Vážený příteli, bratře,

Bůh je myšlenka, dobro a neustálý proces. Proto si nemůže obléci spodky, ba ani noční košili. Bůh nemá lidské vlastnosti, protože není člověk. Nebude sedět nad mou povídkou a malicherně ji rozebírat. Naopak, i kdyby k tomu došlo, jistě by hned pochopil, o čem je.

Teď se teprve dostávám k tomu, abych to též vysvětlila Vám. Moje povídka je metafora (ještě jsem nemusela nikdy vysvětlovat "co jsem tím myslela", tak mi promiňte, že se toho zbavím jak nejrychleji to bude možné)... Dám Vám klíč, který Vám pomůže domyslet si zbytek. Bůh v mé povídce totiž vůbec není Bůh, ale manžel, kterého žena až do této chvíle za Boha považuje, (toto Vás zase splete), prostě zbožňuje - O tom to je! Potom žena udělá hřích - důvody jsou tam - stejné, jako udělal Adam s Evou a jako oni, i když to předem věděla, se vyžene ze svého ráje a radost odejde z jejího života. Nastane údobí velké viny, tatam je nevinnost. Zní to divně, když se to řekne takhle, úplně obyčejně - daleko líp se mi to líbí v oné povídce. Odjakživa si kumštýři brali za základ svých prací Bibli a Starý zákon. To jen dokazuje, že se člověk vyrovnává s něčím, co je v něm hluboce zakořeněno a ne s tím, co ho nezajímá, že vede diskusi.

Co se týče našich příbuzenských vztahů, ani nad nimi nekrotím hlavou, jak jste předčasně usoudil, ba naopak. Oslovuji Vás "bratře" abych se Vám přizpůsobila, i když, dle mého náboženství, jste mi ještě bližší, dle něj jsme všichni jedno velké tělo, spojené nádoby, siamská dvojčata. Bohužel, termín jsme na to ještě nevymysleli. To by ale byl začátek jiné a delší debaty, ve které bych Vám musela vysvětlit, kde vlastně, jako oveč-

ka Boží, stojím. Vy to máte jistě lehčí již v tom, že jste přesvědčen o své pravdě, zatímco já si myslím, že žádnou nemám a i nyní, když Vám píši, pochybuji o tom, má-li to nějakou cenu, protože myšlenka je v neustálém procesu a nelze ji přesně zachytit, zatímco napsané slovo se nemění, a proto tento dopis již zdaleka nebude vyjadřovat to, co si budu myslet, až jej budete číst. Přes všechny mé pochybnosti o tom, zda se mohu přesně vyjádřit, jsem považovala za nutné vám napsat, bránit se, a zároveň Vám poděkovat za Váš zájem o lidské duše, které snad utrpí čtením mé povídky a snad i za mou - čtu to mezi řádky - zbloudilou duši. I když nemohu samozřejmě souhlasit s určitými body Vašeho dopisu, musím přiznat, že mi jeho čtení dalo jakési potěšení, i když je pro mne těžké zjistit a vyjádřit proč. Také se nezlobím, že jste o mne učinil závěry, které jsou absolutně nesprávné. Je pro mne velice lichotivé, že jste se rozhodl mě zachránit a je to vlastně poprvé, kdy někdo udělal kázání jenom pro mne. Děkuji. Modlete se za mne, bratře, i dále, potřebuji to, i když z jiných důvodů, než si myslíte Vy.

Vaše Eva Límanová

Služba čtenářům

Vysokoškolačka (MS - Computer Science) 24/162 s kulturními zájmy hledá k vážnému seznámení charakterního vzdělaného partnera podobných zájmů, nekuřáka, který dává přednost starším morálním principům před "novou morálkou". Zn.: Kalifornie, Silicon Valley.

Antonín Bartuněk

Colour TV
Hi-Fi
Sales, Service
144 Kennedy Rd. S.
Brampton, Ont. L6W 3G4
(416) 453-8817

HITACHI

JVC

Prodej Sales

Audio — Video — Service

Ota Ulč

Pozvání na socialistickou diplomatickou recepci

Úryvek z románu *Špatně načasovaný běželec*, který vyjde v novém ročníku v 68 Publishers

Paní Renáta měla jen čtvrthodinové zpoždění. Taxík zatím odtíkal pětníky. Přišla ve stříbřitém, šlojíř kolem ramen. Na kabátek bylo v tuto noční dobu pozdě. Máme už přece konec května. V Praze měsíc lásky, tady ve Washingtonu advent vlhkých tropických veder. Krk si obvázála několikanásobným řetězcem perel. Asi byly pravé. Částečně pokrývaly nefalšované pěšinky hrdelních vrásek. Perličky do brázd. Komenda si vzpomněl na sázení brambor kdysi na brigádě. V uších nesla zlato, hlava čerstvě odbarvená. Šminky, šmouhy z drahých kosmetických domů. Vyparáděná, přepráděná, vbrzku již pelichající pugét. Ale bere mě na socialistickou diplomatickou recepci tady v hlavním městě všeho kapitalismu, a to je důležité.

"To jsem ráda, žes nemusel dlouho čekat," a našpulila se k polibku.

Přitulila se k němu. Automaticky se jí podíval do výstřihu. Nadra v luxurním francouzském balení vypadala perfektně. Bože, kolik asi saladonů je za všechna ta léta hnětl!

Spustila s novinkami: A jestli prý ví, jak to dopadlo s rodiči Evy Moravové. Komenda v pověření jinými úkoly zcela zapomněl na křečujícího dědečka.

"Babičku strčili do blázince. Představ si, Slávečku," Renátka se naklonila a poskytla ještě dokonalejší pohled na obliny, "dědečkovi se z tý paranoie kvůli policajtům vrátilo mužství. Je mu skorem osmdesát a najednou má zpátky potenci - velikou!"

Pravoslavovi se před očima na okamžik mihl Renátčin monacký vysušený stařešina.

"Začal babičku obtěžovat, ta už to nerada, pronásledoval ji, jí to vlezlo do hlavy a začala trojčit. Odvezli ji do blázince ve Virginii - a ona jim utekla. Představ si. Ve Virginii a chytli ji až někde v Kentucky v Mississippí, na sobě měla jen noční košili. Jak se tam dostala, Bůh ví. Anglicky přeci neumí."

"Třeba neuměla taky plavat," znamenal průvodce se soutředěním na taxametru: 19.60 dolarů.

"A víš co ten tvůj kamarád Kryštof se slečnou z Prahy?" brebentila dál Jimenezka. "Představ si, on jí sehnal amerického manžela, na oko. Že ona sem legálně vyjede..."

"To jsem nevěděl - byl bych mu poslal telegram, gratulaci ke svatbě jeho nevěsty."

Taxík už odtíkal dvacet pět. "Doktor Jemňoň se ti bude líbit." "Prokurátor - už se moc těším."

"On už přece není. Za ty Plastic People ho povýšili do diplomatických služby. Na jedné straně to je asi komunist, musí u nich - to u nich určitě bude, ale na druhé straně, on ti mi zařizuje -" a paní Renáta vyšpírala své nejnovější tajemství: kupuje vilu v Bubenči. Jde o regulérní koupi jako třeba ve Španělsku. Místo letoviska na Costa Brava štěbetavá zbohatlice bude mít dvě permanentní adresy: Bubeneč, Praha a Georgetown, Washington. V Praze se seznámila s mladými kumštýři a teď jim zařizuje kontakty s kapitalistickými výstavními síněmi. A právě přes výtvarníky se seznámila s doktorem Jemňoňem.

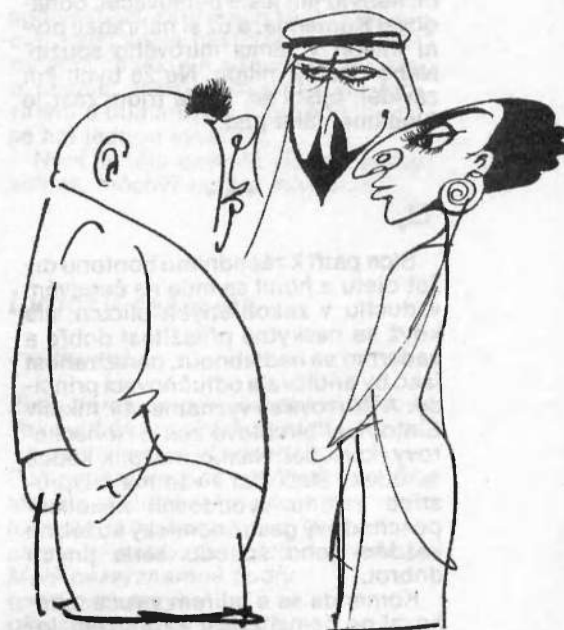
"To víš, zadarmo to od něj nechci. Má kontakt na jednoho ministra - je taky člen ÚV KSČ - pro toho jsem něco deponovala ve Švýcarech. Ovšem, chce to diskretnost," drmolila baronka a na taxametru tančila čísla skočnou. Kdyby náš taxikář měl vedlejší zaměstnání jako mají jeho kolegové v Praze, to by se asi osud Jemňoňovi a jeho kompicům pěkně zdrsnil!

"Ale, Renátko, komuniste vyvlastnili jednu, proč by nevyvlastnili znova? Ministr vám zaručí, že vám stát na barák nesáhne - ale může vám dát záruku, že bude zejtra ministrovat? Třeba jak se to prve stalo s ministrem vnitra. Jmenoval se Barák."

"Miláčku, ty se na to díváš moc černě. S takovým uvažováním, to by se pak s nima vůbec nedalo jednat," pokračovala ho Jimenezka.

Konečně dojeli k osvětlenému vchodu velvyslanectví na Massachusetts Avenue číslo 1717 za 31.20 dolarů - se zpropitým 35 dolarů. Výdaj nestačil Komendovi příliš ovlivnit náladu. Byl tuze vzrušen. S dvoujazyčnou pozvánkou v ruce krácel, poprvé po úprku, k výstřednímu socialistickému území DDR mimo dosah americké jurisdikce. Venku se loudali dva washingtonští policajti, uvnitř už bude VOPO, dédérácká pohraniční stráž.

Za těžkými vraty, s prvním lokem vzduchu prvního německého dělníko-rolnického státu, předložili pozvánky pánům v civilu. Nečekal sluhu v operetní livreji, ale takhle si rudý Sicherheitdients rovněž nepředstával. Místo hranatých rohovníků nebo blond hezounů s modrými očima tročku do šediva, s nálesem kvalitní

KRESBA: CTIRAD SMOLÍK

ocele, tihle obejdové vypadali jako zaměstnanci lunaparků. A navíc měli zlaté zuby jako sovětské letušky.

Odevzdal pozvánky a Jimenezka odevzdala šlojíř dalšímu zpravodajci v šatně.

Postavili se do řady, aby potřásli rukou hostitelské dvojici. Šéf mise vypadal jako plešatý Jan Drda a paní manželka se rovněž podobala Janu Drdovi s drdolem. Měla na sobě róbu s malými zkomolenými kvítky, snad made in Bangladesh, s připomínkou střihu z raně třicátých let. Zdálo se, že dáma váhá, zda stisknout ruku s vervou zasloužilé dojičky nebo se pokusit o feudální pukrle.

Dostavilo se už aspoň padesát hostů: všudypřítomné Indky v sári a s červenou tečkou na čele, mrňaví Vietnamci či Laosané, něco z Konga, a tamhle ti dva dvoumetroví hoši s bramborovou vizáží, to bude nejspíš Sibiř, Zabajkalí, Semipalatinsk.

"Hele, známí," ukázala Renáta prstem. V koutě stál docent Květoň Hydrant s vikingskou ženuškou po boku. Patrně i zde měřil vinu Západu na ekonomickém utrpení světa.

Komenda byl alergický nejenom na Hydranty. S nevolí též reagoval na přítomnou, vesměs dlouhovlasou mládež - mládence ve smokingu se sametovými klopami, fižičky, pod

ohryzky motýly velikosti gigantické babočky a po boku smuteční vrby s vlasy rozdělenými přesně na dvě půlky, jakoby jim porost rozřal kat Mydlář. Vždyť hlava není zadnice - proč si aspoň jedna slečna pěšinku nepopošoupe? Kde se tady tyhle typy berou, jak se sem dostanou, kdo je zve?

Přitočil se k nim. Jeden vlasatec - impresário, a ten vedle dovážel gramofonové desky. Mogulové, mogulíci, nebylo jim ještě pětadvacet, odhadoval Komenda, a už si nahrabali první milión v rámci mírového soužití. Nebo desátý milión. Ne že bych jim záviděl, ujistil se, jenže třídní zášť je fundamentální pud.

***

Sice patří k západnímu bontonu držet dietu a honit se míle na čerstvém vzduchu v zakouřených ulicích, ale když se naskytne příležitost dobře a zadarmo se nadlábnout, nenažranost jako by anulovala odtučňovací principy. A Prusové se vyznamenali: nikoliv Eintopf, Ulbirtchoto zelí a Honeckerovy kartofle! Nashromáždili kopce lahůdek. Stačí říct - vše mají. Uprostřed salónu vybudovali několika-poschoďový gastronomický kužel, na každém jeho schodu série jiných dobrot.

Komenda se s talířem v ruce natahoval po čemsi zvlášť exotickém, loket měl jen na centimetr od labutí paštičky v nižších poschodech, když v tom ho Renáta zatahla za šos.

"Počkej s tím, Slávku. Chci tě představit. Tohle je pan doktor Milič Jemňoň."

V taxíku se Komenda ujistil, že Jemňoň bude mít nerad. Pohlédl na něho. Ano, krasavec, tak jak ho Renáta inzerovala. Mladíček asi ve věku Plastiků, které úspěšně zamřizoval, pěkná postava, vlnité vlasy s moderním stříhem přes uši, pod sakem zřejmě vlnité svaly, šatičky jako ze žurnálu a takhle elegantní boty viděl Komenda v Americe poprvé. Oproti dnešnímu hostiteli se Jemňoň po vyslanectví pohyboval se samozřejmě, jako by šlo o jeho rodnou chaloupku. Provokativní nenucenost dovede popudit. Přes americký pas, znovu zajištěnou federální funkci a milenku z rodiny asijského rejdaře, se Komenda z košířského činžáku, syn matky za pultem v Pramenu, mračil na navštívenku.

Dr. Milič V. Jemňoň
Second Secretary Embassy of
the Czechoslovak Socialist Republic
3900 Linnean Av., N.W.
Washington, D.C. 20008

"To jsem rád, že jste mohl přijít," pravil socialistický diplomat jako ze škatulky a nabídl mi ruku. Komenda ji přijal. Ruka ani studená, ani slizká. "Než se pustíte tady do toho kopce,

pojďte tamhle. To je nejlepší, co tu mají a málokdo to ví."

V koutě stál zpravodajec s kuchařským kornoutem na hlavě a ukrajoval z obrovitého kusu teplého roastbeefu pro zasvěcence. "Speciál z Texasu," poznamenal insider Jemňoň.

K speciálu byla po ruce hořčice, čerstvý křen a čerstvý žitný chleba, jaký se ani ve washingtonské krajiněské pekárně nepovede.

"Chcete pivečko?" Diplomat rovněž věděl, kde je ukryta baterie plzeňských exportních dvanáctek, Pilsner Urquell, s červenou pečeti Prazdroje. Láhve stály v pohotovosti jako ruční granáty, jen uchopit a trhnout uzávěrem.

"Vy jste tak ročník padesát - hádám dobře?" zeptal se Pravoslav.

"Hádáte dobře," přikývl Milič Jemňoň. Byl tedy počat v době, kdy se kácel les a létaly třísky. Batolil se ve stínu visatce Slánského a dalších zpřezenců. Když přijely tanky, potýkal se s pubertou.

Vedle piváren se skvěly alkoholy od absintu po zázvorový koňak a všechno zadarmo.

Za těchto okolností se apriorní Komendova nevole vůči Jemňoňovi začala smršťovat - vždyť on ani jednou nenarazil na to, že jsem uprchlík. Že jsme z opačné strany barikády. Barikáda! Tenhle elegantní mladík by se zatarasům vyhnul velkým obloukem.

Renáta se pustila do zbytečného poučování o vyhláše o úpravě vztahu a Komenda se věnoval texaskému masu a plzeňské medovině. Diplomat přispěl málo pokrokovou poznámkou: "Vás se to přece netýká, milostivá paní a pan Komenda je také americký občan."

Komenda zpozorněl. Takhle že by normalizátoři vychovávali své nejlepší kádry? Jenže učí je tam doopravdy věřit v ideje? Vždyť se to přece nevyplácí: však co se stalo věřícím, jak dopadli heretici a přepisovatelé dogmat? V Praze pravá víra rozněcovala podezření. Milič! Copak kdy takhle evangelicky pojmenovali potomka v dělnické rodině? Soudruh druhý tajemník je sotva proletářského původu; a co je dneska a jak se má! Co já mohl mít, napadlo exulanta Komendu, daleko víc jsem už dneska mohl mít, nebýt padoucha Siřika! Současně s křenem polykal pelyněk sebelitování nad ztracenou příležitostí. S rutinou grenadýra trhl vztekle uzávěrem dalšího plzeňského handgranátu.

Diplomat Jemňoň se omluvil - že musí cosi projednat s milostivou paní - a Komenda sebral čistý talířek Meissner Porzellan a vydal se ke kulinární hoře. Ochutnal labutí paštičku, jež si předtím málem odnesl na lokti, a váhal, zda odolat langustám v polevě s řízem česneku. Ne, ty raději něco kdyby mělo dojít na polibky? Večer teprve začínal a kdo ví, jak se může zvrtnout bratrská družba v těchto kruzích.

Pojedl tedy paté, odložil míšeňský talířek a přistoupil k tekutinám. Porovnával zdejší alkoholy s bídou v Bilem domě. Carterovi šenkují toliko kalifornské víno, kapičku do kalíšku, a pod střešou nemají ani slzu destilátu. Právem je pokárali v týdeníku Time: Není to váš dům, vy tam jen dočasně bydlíte, je to dům národa, nevnučujte tedy národu své baptistické návyky.

Komenda prohlížel bohatství a zvolil skotskou whisky — Johnny Walker Black Label. Se sodou.

Prostory se naplnily. Zahlédl hostitele - Volksgenosse Drda byl rudý jako tuřín, nepochybně rozohněn funkční zodpovědností za úspěch večera. U vzdálenějšího sloupu stál Jemňoň s Jimenezkou, hlavy těsně u sebe. Diplomat je prý gentleman, vyslaný do zahraničí lhát ve prospěch své země. Šeptá Jemňoň do Renátina ouška lži ve prospěch režimu nebo ve vlastní prospěch? Jedno vlastně nevylučuje druhé, ušklibl se v duchu. Když se potkáš se sovětským úředníkem a je to vůl, nudný vůl, zdůrazňoval kdysi Hlavica-Hathaway, tak to nebude špión. Mladíček Milič zřejmě vlastní estébáckou legitimaci. Možná i kágé-báckou. Proč by s jménem tak kališnickým nemohl být pod obojí? Podle všeho studoval v Sojuzu, a kdo tam studoval, vrátí se domů buď jako nepřítel, nebo jako agent první země socialismu. Ani tady jedno nevylučuje druhé.

Komenda cirkuloval a natahoval uši. Arab v burnusu držel pod paží Rusa, který buď byl nahluchlý nebo měl problém s angličtinou a obohacoval ho poznatkem, že v otázce konceptu pravdy má islám blízko k Leninovi. "Vladimír Iljič pravil, že mravně a pravdivě je to, co prospívá proletariátu. Že ano. Porovnejte to s naším středověkým teologem al-Ghazalim, jenž napsal, že je naší povinností lhát, jestliže lež je jediná cesta k dobru. V tom případě lež je zákonná, mravná. Je to vlastně naše povinnost."

Silně parfémovaný Sovět přikyvoval.

Komenda jen s obtížemi potlačil nutkání dojít ke gastronomickému kuželu, vyzvednout vepřovou nožičku a upustit ji mohamedánovi mezi nedojezenou zeleninu na talíři. Místo za prasetem odebral se však znovu za skotskou.

Cestou vyslechl sdělení šilhavého Inda, že za všechny útrapy jeho nádherné vlasti, kolébky civilizací, je odpočívadla barbarská Amerika. Pravda, Indie sice dostává z Ameriky zadarmo milión tun obilí ročně, ale tím, že to od Ameriky přijímá, zachraňuje ji vlastně od krize. Co by s přebytkem dělali? Musí být nakonec vděční.

Pravoslav neodolal: "Ale vždyť by to mohli naházet do moře a je po přebytku."

"To by si netroufli!" poručil Ind.

"Ale jak byste jim v tom zabránili?"

Vaši armádou? Že byste jim to natřeli jako Číňanům v Ladaku?"

Při zmínce o potupné porážce Indovy oči zkrhavěly. "To je provokace," vycedil.

"Jaká provokace? To jsou historická fakta. Ale daleko důležitější je, že Indie, jak jste řekl, zabraňuje vypuknutí americké krize - a tak tedy oddaluje pád imperialismu, který je odpovědný za všechno utrpení Indie. To pak je Indie odpovědná za své utrpení, není-liž pravda?"

Ind nevěděl, co si počít s logikou, v níž Aristoteles je podřízeným Josefa Švejka.

Sachmat Pravoslava potěšil a rychle se odpoutal od kroužku knockoutového Asiata.

Přiblížil se ke skupince slovanského vzhledu - a zaslechl češtinu: "Božko, ta poslední edice..."

Akreditovaní Češi vedli nezávadný hovor o poštovních známkách. K socialismu patří sbírat zbytečnosti, uvědomil si Komenda. Odznáčky, nálepky, pивní tácky, krabičky od sirek, známky. Nevinná verze, spíš iluze mezinárodní spolupráce, odvede myšlenky od reality, zabere čas a užitečně zdětiní obyvatelstvo. Slovy Radomila Tacheciho - čím pompéznější známky, tím větší průser v zemi.

Po utkání s Indem měl Komenda náhlé nutkání představit se ne v kontrarevoluční, ale v pokrokové roli. Na vysostné diplomatické půdě jako starý charakterní herec při návratu na prkna, jež znamenají socialistický svět, si chtěl přezkoušet, zda staré schopnosti zcela nevyvanuly. Chvilí naslouchal filatelistickým fanouškům a pak se - anglicky - vmísil do debaty odou na krásy poštovních známek jejich socialistické vlasti. Nedávno prý dostal jednu moc pěknou, velkou - vskutku, přišla na dopise od matky: Osvobození Československa Sovětskou armádou 1945-1975. Vděčný národ v krojích výská, deseti postavickám dominuje rudoarmějec v rubáše, naplná harmoniku a předvádí kozáčka. Vše za jednu korunu.

Reprezentanti země vyspělé filatelie zdrženlivě přikyvovali. Zřejmě přemítali, zda za květnatým monologem je americký blb nebo zakrytý soudruh ve službě.

Komenda je nechal na pochybách a odporoučel se. Od stolu s potravinami na něj mávala Renátka. "Slávečku, úplně se mi tu ještě neožer. Ještě bude koncert. Někdo moc dobrej z Lipska. Podržim ti místo vedle sebe. A víc cirkuluj, ať poznáš lidi."

Pěkně děkuju.

Políbil ruku těžkou drahými kovy a odešel k alkoholům, kde se zrodila epizoda, s níž by u soudu měli problém, zda ji kvalifikovat jako čin úmyslný, či z nedbalosti. U líhovin totiž stál Bulhar, připomínající notorika Pantěva z R-A jak zjevem, tak stavem nasáklosti. Snažil se hrdlem láhve stre-

fit do číše, cmrndaľ kolem sebe; Komendovi to nedalo, přidržel mu ruku a uklidnil láhev.

Diplomat z Plovdivu si ho zřejmě s někým spletl a opile se ho zeptal, kdy ho přeložili z Lusaky do Washingtonu, že ho tu ještě neviděl? Pravoslav ho z mýlky nevyvedl, tím spíš, že skutečně pobýval v Lusace, i když v jiné funkci než Bulhar a za chvíli se objali a dali se do rozprávky jako znovu-nalezení bratři.

Pravoslav posléze zahlédl dra. Jemňoně, jak postřehl družbu. V Komendovi se rozvinul proud vědomí. Jemňoně to bude hlásit Čechoslovákům, ti se přeptají Bulharů, odkdy znají utečence Komendu, Bulhaři známost popřou a Čechoslováci jim neuvěří: viděli to přece na vlastní oči. Když nám lžou i Bulhaři, tak spolehliví třídní bratři, může za tím být jen jedno: Komenda je v jejich službách. Jestliže se nám s tím nespěřili a teď to popírají, musíme to hlásit Sovětům. Možná, že Komenda je dokonce i v jejich službách.

KRESBA: CTIRAD SMOLIK

Pravoslav se pustil do výměny zkušeností s kymácejícím se obchodním atašé. Pochlubil se mu informací z krajanství tisku, že Československo koupilo automobily BMW za berany, dodané přes Francii. V Maďarsku, oplatil Bulhar, se za coca-colu platí dynamitem, za symbol ideologického rozvratu skutečnou třaskavinou. Mongolsko, prozradil atašé, usiluje o ještě zajímavější handl - o směnu kostry dinosaura za sto Volkswagenů.

Snad by se byl rozpovídal i o bulharských dodávkách zbrani jihoafrickým rasistům, ale přerušilo je oznámení. Maličký goebbelsovský tajemník v oboru informací nečekaně sil-

ným hlasem dvojjazyčně oznamoval, že započne koncert, vystoupí slavný baryton, pro tento večer speciálně importovaný z vlasti.

Komenda se odpoutal od bulharského bratra a šel za Renátou. Nezapomněla, rezervovala místo uprostřed druhé řady.

Dostavil se dlouhý pohledný blondák s medovým hlasem, spustil Schubertovu Die schöne Müllerin a na Komendu dolehlo nutkání. Piv z Plzně spolykal pět, skotských se sodou nejmíň tolik, v těle nasťádal vědro přebytných tekutin a zaujat diskusemi o filatelii, americkém světovém provinění a bulharském přátelství, nebyl se ani jednou vyvenčit.

Nyní se tělo ozývalo víc než saský sólista: měchýř kontra mlynářka. □

Lyrický cestopis

Jiří Borský

Zase doma na provlhlé souši ostrova.
Jako rybář probíráš se síti
s nachytaným úlovkem.
Polapené dojmý se tu třpytí
těžké a stříbřité jako měsíc nad vinicí,
tu mdle se lesknou
skřele už naolyzlé rychlou patinou.
Malé bezvýznamné čudly
(co s nimi taky)
oky síť do tůně a basta.
Jako kuchař potěžkávám ryby
a ochutnávám neproclené víno.
Čepici na ucho
budu vařit polivčičku vzpomínek.

Od mlh odblaň ranní přístav
posilni ho kávou
do břicha lodi autokary jako nádivku
palubu máčkem lidí posyp
poledním sluncem zapéci.
Osol, pohoupej a vyklop.

Na druhém břehu holandské světlo
jemné, silné, v hedvábí,
vlíní se u zrcadla kanálů jako
bříšni tanečnice.
Na hřeben hraji drzí komáři.

Podobání svrbíme na cestě
do Němec.
Regimenty Mercedesů trčí.
Ausfahrt. Bodrá frau nosí řízky,
přetékají přes taliře jako
hodinky Salvadora

Daliho.
Dali nám.
Korpulentni slunce přímo funí
když lehá na oranžovou peřinu
za siluetou kulisy
romantického hradu.
Je to kýč. Ale halt ty porce!

Vesele trojstupem to Švýcarska.
Stavebnici domečků pěkně natřít,
nepřetahovat, děti, ne-pře-ta-ho-vat.
Pěšinku vyluxovat a pak
piskem vysypat,
oblouček kružitkem s tuhou do dlátka.

V Curychu si nařizují hodinky podle
radniční věže,
určitě to bude správný čas tady.
Z auta potom šplhavec.
(On to Hanibal se slony, safra?)
Stmívání urychleno.
Nad Alpou se blýská.
Chalupa u cesty zasažena hoří.
Hasičům pomáhají sousedi i nebesa.
Alpská scenérie je obrubník
silnice N13,
mokrý mŕa noci a propastná tušení.
Buongiorno Italia!
Auta bzučí v levo v pravo předjíždějí
tudů tudů blik blik.
U benzínové pumpy servíruje chlapík
se zapálenou cigaretou
v dlani za zády.
Zrcadla cukrárny omžená
soptící kávou
opakuji snědou krásu madon.
V koutě a v krémovém saku
hogofoho řeže puky vzduch.
Grazie. Prego. Šupito presto
do Milano
po špageto zákrutu dálnice.
Firenze a velmi molto horko.
Začíná lahodná krajina,
kopec za kopečkem.

A vršky čerstvých nudlí
na ně z rajčat sós a parmazán.
Prsa z určité venkovského kuřete.
Moučník je přelud, pohádka, sen,
jazykový koutek ústní poezie.
Piano, piano — zítra je taky den.

Města zdi okrových na vrcholu kopců
vidiny v dále
pohledy do dálky.
V uličkách krabatých kočičí hlavy.
Bokem za tepnou znešvořenou
drúzami cetek
je klid siesty trvající pár století.
Žaluzie a průchody
dýchají česnekem
a otázky středověkých milenců
do klíčové dírky zapadají.

Praporu bílá a zelená
mramor a cypřiše,
mladá víno
červená krev v žilách.
Schody a schůdky do blankytu nebo
nad prežovými střechemi.
Fotoaparát mhouří čočku,
takového světla už naměřil
po mnoho vypršených let.
Pan Giotto si určitě potichu
tenorem zpíval
když se mu povedla denní freska.

Stodecibelové konverzace v domech
přížených příbuzných,
dlouho do noci hlučných cikádami.
Dopolední ticho tabákových polí
a klímajících slunečnic.
Podél drátů vinic se nastavují slunci
přemohá varlata boha Dionýsa.
Traktorista v tílku polootočen oře
krajinu Rafaelovu.
Potím se už nad druhým akvarelem.
Olivové stromy si o tom
začínají šuškat
a ještěrky roznáší drby přes mez.

Odpolední vesnické bary
maji záclonu ze samotových ocásků,
osleplý televizor, teplé bílé víno,
rozvíklané židle a stůl
plný nicnedělání.

Slunce, ty pusó, ty hevere,
ty vzpěračí rostlin a nálad,
uzrávači vina, fíků
a milovníku líbatelných plátí!

Sprcha rozžehla karbídku
bílých hýždí.
Sezóna končí na plovárnách Pésara,
vyuzení štamgasti — tu šlacha,
tu špek,
jen je odříznout od lehátka.
Italské bohyně z vrbových proutků,
Venuše na mopedu
rozváží mandle pod obočím.
Vlažně moře válí smaragdové
housky vln.
Chianti z plastikového kelímku.
Nedočtený časopis
vzdálených skandálů.
Písek plný sandálů.
Sprcha líže sůl z královny broskví.
Útroby auta pec pekařova.

Končí do modra vyciděný den.
Večer bude opět polit
světlym medem.
Klenotnictví noci otvírá krám,
vyber si souhvězdí na památku.
Neohlížej se. Arrivederci.
Ukradni pohled zpětnému zrcátku.

Z tunelů se vynořuje motýl
jižní Francie.
Nóbl vily ráje zazobanců.
Jachty mají vyžehlené plachty.
Cézannovy borovice
šumí po skalínách,
pneu hučí po asfaltu.
Krajina se otvírá jak
katalog obrazárny
plátno za plátnem.
Ospalá městečka voní pekárny.
Projíždíme olejomalbou od Pissara
štomofadl hezky se mu povedlo.
Řeky s bárkami a topoly
a večere s vařenými raky,
až škoda tolik pádit, tachometre.

Léto ukládá svůj slamák
na předměstí Paříže.
Dál už pak podzim a sever
teplé ponožky a studená šed' oblaků.
"Na okraji města bledý neón bliká..."
přístav Dieppe ve tři ráno, krhavý.
Uvázané bludičky
nevyspalých kocábek.
Vitr v ráhnoví cililinká roztřesená
jakoby po dlouhé cestě přes
La Manche.
Vracím ho ve vlasech zpět.

Služba čtenářům

Pracovní povolení v Americe
Jsem 38letý vyučený mechanik,
posledních 7 let jako kompjútrový
programátor. Kdo mi pomůže z Evropy
do Ameriky? Zn.: Z Evropy do
Ameriky.

Naši vtipákové

Lidé, kteří otvírají ráno

Josef Peterka

Ti trochu z jabloně a trochu z okuji
neplytvají růžemi, a přece
do jejich plátků umí svěřit večer,

ti v pláštích poleptaných kyselinou,
jimž skupenství se mění v náručí,
jimž vzňaté energie nezahynou,

kdož u hald se zastaví sešli již,
už se svou hlubínou a svými šedinami,
a sklóní se, jako když lámeš kříž,

kdož paprskem nad žainou úvratí
probudí nový motor k závratí,
kdož saze přímějí vysokým ohněm vzplanout

a slze dopřejí ve chvílce ticha skanout,

ti s mračnem v podpaží, ti v zrnech kolébaní,
jimž paže zarůstají do věcí,
a přece zůstávají člověči,

ti všichni nesou na ramenou úsvit
a jako dveře od dílny otvírají ráno.
Zeptáš se možná: Komunisté?

Ano.

(Ze sbírky Autobiografie člověka, kterou
vydalo nakladatelství Čs. spisovatel)

Naši "místní" vtipákové

Kanada by se měla odpoutat

McGill Daily, Montreal, 4. února 1985

...Kanada by na tom byla mnohem lépe ve
Varšavském paktu, kde by naše strategická pozice
byla vřele vítána. Sověti by se k nám chovali
jako k rovnocenným partnerům a my bychom se
podíleli na jejich prosperitě a bezpečnosti. Za-
jistě bychom na tom nebyli hůře, než jsme na
tom nyní, vedeni velkým byznysem a konspirační
bank, postelových partnerů Raygun-a a Bullro-
ney-ho. Je načase, abychom se probudili a po-
stavili na stranu toho, v co věříme.

Jim Reddy, U2 Arts

Záslužná práce Matice slovenské

Rudé právo, 22. prosince 1984

...Na kulturní hodnoty pro Slováky žijící v za-
hraničí náš stát každoročně vydává asi dva mi-
lióny korun. Jedná se hlavně o původní sloven-
skou literaturu, divadelní hry, časopisy, hudeb-
niny a lidové umělecké výrobky. Každým rokem
zavítá ke krajanům nejméně deset našich ama-
térských uměleckých souborů. Především zde je
třeba vidět záslužnou práci Matice slovenské,
zejména jejího útvaru pro styky se Slováky v za-
hraničí, který důsledně dbá o propagaci a pre-
zentaci naší vlasti, její mírové politiky, kultury a
hospodářských úspěchů, které nám umožnilo
socialistické zřízení.

Před několika dny byla v budově Matice slo-
venské v Bratislavě zpřístupněna nevšední ex-
pozice s názvem Slováci ve světě, která téměř
komplexně a populárně vědeckým způsobem
přibližuje návštěvníkům danou problematiku.

A právě tato expozice podává nejpřesvědči-
vější důkaz, že se Matice slovenská, nejstarší ná-
rodní kulturní osvětová instituce na Slovensku,
v souladu se zahraniční politikou našeho státu a
usneseními nejvyšších stranických a státních
orgánů příkladně stará o mapování života slo-
venských vystěhovalců a o ideové působení na
jejich potomky v rámci četných kulturních sty-
ků.

František Mucha

Dopisy

Dojemný osud

Chci vám vyjádřit dík za reportáž K. Kyncia "Příběh o zdravotní sestře a totálním básníkovi" v čísle 1/85. Jakký tragický a dojemný osud hodný pera dramatikova!

Básnická sbírka Ivana Blatného "Stará bydliště", vydaná před časem Škvoreckými, byla pro mne OBJEVEM. Stálým pramenem radosti a inspirace.

Ty krásné verše voní, svítí, zpívají. Voní čerstvě upečeným chlebem. Jejich jas je odrazem čisté a bezelstné duše. Jejich zpěvnost je nerudovský prostá a mužná.

Přeji Ivanovi Blatnému další léta pohody v jeho ulité utkané z ranní rosy a večerních červánků. A obdiv k slečně Frances Meachamové!

J. Cekotová, Kanada

Statečnost V. Burke a spol.

Utkání kreacionistů proti evolucionistům v únorovém Západě je nanejvýš zajímavé. Výuka na našich školách byla téměř výhradně evolucionistická. Stvoření světa v šesti dnech i existence Adama se nebraly v úvahu, s výjimkou hodin náboženství. Naše chápání bylo tudíž po celý život evolucionistické. Obdivuji tudíž statečnost Vladimíry Burke a spol. Přes nesmírné objevy člověka v přírodě, ta jiskra života, ten dotek Adamova prstu zůstaly zatím přece jen nepochopeny.

V. Chochol, Kanada

Kdo nám co vrátí?

V posledních letech se stále více mluví o nesprávné interpretaci Jaltské dohody, na jejímž základě nám byl vnucen nehumánní společenský systém, který s sebou přinesl morální a hospodářský úpadek. Signatáři v Jaltě byli ale tři: Sovětský svaz, USA a V. Británie. Proč se však o Jaltě začíná mluvit až teď, když minimálně 35 let západní svět vidí, co je to komunismus v praxi? Sovětskému svazu rozdělení Evropy nepochybně vyhovuje, neboť parazituje na svých středoevropských satelitech. Ale nevydělala na poválečném rozdělení nějakým způsobem i Amerika? Vždyť "politika = peníze" a 23 let po podepsání Jaltské dohody jí ještě respektovala a umožnila Rusům bezproblématickou invazi do Československa v r. 1968.

Věřím, že se jednou budu moci vrátit do své vlasti; bude-li však konec komunismu výsledkem americké politiky, budou Spojené státy ochotny přijmout svůj podíl viny na katastrofě střední Evropy a odškodnit ji? A budeme potom opravdu suverénní stát? Vždyť naše cesta může být jen a jen středoevropská, česká...

J. Drábek, Itálie

Pošlete Lucase do SSSR

V jednom z posledních čísel Západu (č.6/84), které se mi dostalo náhodou do rukou, jsem si přečetl se zájmem článek M. Suchmy o případu kanadského udavače M. Lucase. Pro mne, ale i pro ostatní emigranty, kteří článek četli (a z nich někteří čekají na odlet do Kanady) bylo doslova šokující zjištění, jak může být něco takového vůbec možné. A jak se mohou ještě najít tak ubozí a naivní lidé, kteří tak zprofanovaný spolek podporují nebo ho nechávají existovat? Udavač typu Lucase si zaslouží plné opovržení a odsouzení. Právem mají ti z emigrantů, kteří odcházejí do Kanady, obavu z toho, že se tam setkají s touto kreaturou nebo jemu podobnými. Vy všichni, kdo žijete v Kanadě, byste měli dát svorně a pádně najevo, co si o "přátelech SSSR" myslíte. Tak, aby je navždy přešla chuť udávat lidi, kteří už tak žijí v totalitním režimu. Snad nejlepší by bylo pana Lucase a jeho špinavé souvěrce poslat na pár let do SSSR, který tak milují, aby okusili na vlastní kůži život v této zemi. Snad by po pobytu v některém ze sovětských táborů nucených prací nebo jedné z mnoha psychiatrických léčeben, kde jsou likvidováni odpůrci režimu, se také z nich stali normální lidé. Zatím je považujeme pouze za nebezpečné bláznů.

Vladimír Kříž, Rakousko

Znovu do školy

Někdy se musím zasmát, že my staří prošli školy i učitelský ústav a těm moderním slovním novotvarům ani nerozumíme. Mělo by se chodit do školy znova.

L. Kos, USA

Poznámky z Řecka

Moc mne zaujal rozhovor s Natašou Bayerovou, které tolik zkomplikoval život ten bezcharakterní člověk Lucas, původem z Humenného. Manželům Bayerovým přeji ze srdce mnoho štěstí. Veršik od J. Seiferta se mi moc líbil. Prahu mám moc rád, jsem Řek, ale vyrostl jsem v Československu, jsem původem z Mostu, ale v Praze jsem žil 7 let. Vážím si všech pracovníků Čechů, Moraváků a Slováků a přeji jim, aby v zahraničí učili děti milovat svoji vlast, která bude a zůstane jejich domovem, i když je trochu vzdálená. Jen tak bude platit ten nesmrtelný citát Jana Nerudy: "Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů." Jinak pomáháme všem Čechům, Slovákům, Moravákům i Polákům než dostanou víza do zahraničí.

Konstantin Polimatidis, Řecko

K-231

Ota Rambousek je zajisté povolany o Káčku psát (Západ, únor 1985), ale pouštět se do Jardy Brodského snad neměl; bez Jardy by Klub určitě býval vůbec neexistoval. Připouštím, že Jarda Brodský měl svérázné názory, ale tak, jak mi to vysvětlil, za daných okolností a v dané době, se mi to zdálo inteligentní a rozumné. Jarda Brodský byl příliš bystrý, než aby se nechal zaslepit záští nebo aby se chtěl mstít za to, co musel jako muki vytrpět.

Co se týče jeho nápadu kandidovat do Národního shromáždění za Lito-měřice, nápadu, aby každý člen Kačka kandidoval v příslušném okrese, co je na tom špatného? Kdyby všichni poslanci byli jako Jarda, rovní, čestní a upřímní, byli bychom na tom podstatně lépe.

Jarda Brodský se sám vyjádřit nemůže, neb už není mezi námi, a já sám si nečiním právo mluvit za něj; nicméně si myslím, že bychom na něj měli mít dobré vzpomínky — ne proto, že je to taktní, ale protože si to zaslouží.

Z. Reimann, USA

Plánujete dovolenou na Floridě?

JASMIN VILLA MOTEL

801 S. Ocean Blvd.

Pompano Beach, Florida 33062

Tel.: (305) 941-7930

Jednolůžnicové byty s kuchyňkou • Pokoje s kuchyňkou • Hotelové pokoje s ledničkou • Barevná televize a telefon v každém pokoji • Velký bazén • Pong 100 m od moře • Kulečník • Ping-pong • Shuffleboard • Barbecue • Obchody a restaurace nablízku

Těší se na Vás Vaši krajané

Lajoš a Jana Naňáková

Máte-li zájem o zakoupení nebo prodej jakéhokoliv pozemku, domku, činžovního domu nebo obchodu,

obratte se na

FRANK HEROLD

421 Greenbroke Drive, Kitchener, Ontario, N2M 4K1, Canada
Tel.: kancelář: (519) 744-7304
nebo residence: (519) 885-1374

K vítané publikaci — poznámka A. Březiny (č. 6/84)

Jsem pachatelem článku "Úvaha vpravdě o ústa". Je mi proto strašně líto, že právě můj článek Vám pokazil zavivání a rozpumpoval adrenalin.

Vím, psal jsem o Jižní Africe poněkud nekonvenčně na dnešní poměry. Ale věřte mi, snažil jsem se psát pouze pravdu. Skutečnost o zemi, ve které žijeme již patnáct let a kterou za tu dobu známe poněkud podrobněji. A její denní problematiku. To znamená problematiku koexistence všech rasových, národnostních i sociálních skupin. Jednou kdosi řekl, že struktura obyvatel Jižní Afriky jsou Spojené národy v malém. Ten člověk věděl, co říká. Asi znal Jižní Afriku lépe než Vy nebo pan senátor Kennedy, blouzniví zastánci falešných představ či zlomyslní kutači nejnižších lidských pudů.

Můj článek byl určen pro ty, kteří se chtějí o Jižní Africe něco dozvědět, kteří chtějí znát fakta. Pro ty, co mají své odpovědi již předem vykonstruovány, by bylo jakékoliv vysvětlování ztrácením času. Tedy, znovu opakuji — šlo mi o pravdu a fakta.

Říkat však pravdu o Jižní Africe je v dnešní době opovržlivost. Stejně opovržlivosti se dopustil i prof. Ota Ulč přetištěním mého článku do časopisu Západ. A dokonce přidal "dvaapůl sloupce chvály" na náš krajan-ský občasník Našinec, vydávaný (Apaga Satanas!) zase v Jižní Africe. Je to prostě nepřicháňaný drzost a já Vás úplně chápu. Jeden věnuje nejlodnější epochu svého života boji za lidská práva, prošoupe pár podrázek na lečjaké protirasistické demonstraci a nakonec aby četl tendenční pohádky o Jižní Africe. Vylhanou rasistickou propagandou od nějakého Stikarovského, jehož jedinou kvalifikací je jeho bílá kůže. (Naneštěstí jsem se narodil v Brně. Tož odpusť mi to, Jungwirtle!)

Zanechme však legráček a vraťme se k fundusu. Snad mi to, pane Březino, prominete, ale jsem nucen znovu opakovat, že Jižní Afrika roku 1985 (to znamená dnes, milý pane), není Jižní Afrikou let sedmdesátých, jak jsme ji začali očuhávat při našem příchodu. Byla segregace, byly separátní lavičky a teď to všechno najednou potichoučku polehoučku mizí. Bez fanfár a mávátek. A dokonce bez války Severu proti Jihu.

Minulý týden jsem si zašel do amerického lahůdkářství Wimpy Bar a najednou se přihnali. Černý mladík v doprovodu bílého mladíka. Patrně studenti. Vybílené džinsy, Batovu obuv na nohou. Zasedli, zacobili se a dali si dvojitou porci čipsů s burřama. A Milk Shake. Double thick.

Ještě před deseti lety by ten černý studentík neprošel ani k prvnímu stolu. Dnes se však ve Wimpy Baru nezvedla ani hlava. A bylo nabitě.

Kolem poledního se tam nehnete. Prostě normálka, pane Březino.

Snad Vám moje příhoda bude k smíchu, ale tohle je též změna. A velmi pronikavá. Tak pronikavá, že se tomu nechce ani věřit. Protože před několika lety tohle by... no, nebudu se přece opakovat.

Je to však také důkaz, že lidé jsou tady ochotni podat si ruce, zapomenout co bylo a dohodnout se přátel-sky, co bude. Aby všichni měli kus masa v neděli a třeba i ve všední den, aby děcka neumírala podvýživou, aby se každý napřed dokázal domluvit s druhým, než začne mlátit do stolu. Protože nový stůl se musí koupit, a to stojí peníze. A budou to platit jak bílí, tak černí.

Takže změny se dějí, ale teď jde o jednu velmi důležitou otázku: Jestli předokonalý svět se svými zářnými příklady humanity a demokracie počínaje Sovětským svazem a konče Etiopii či Libanonem, je ochoten tyto změny přinejmenším zaregistrovat nebo hodlá pokračovat v kaceřování Jižní Afriky ve stylu Nerudovy povídky "Byl darebákem"?

Bohužel dodnes, až na několik čestných výjimek, kdekdo se do Jižní Afriky trefuje a dokonce jí upírá přirozené právo na obhajobu. Tisíce kritiků ze všech koutů zeměkoule pořádá schůze, protestní shromáždění a podpisové akce. Kongresmani v USA maširují před Jihoafrickým konzulátem se srdceryvnými plakáty. Položili si však otázku, jaká další reálná práva má americký černoch kromě toho, že má právo volit? Nebo jaká práva má například etiopský občan kromě toho, že může i se svou rodinou chcípnout hlady? A půjdeme-li ještě dál, jaká práva má československý uprchlík ve Švýcarsku či turecký gastarbeiter v NSR kromě toho, že pracuje za mnohem menší mzdu než lokální inhabitant? O právech lidí v zemích sovětské sféry nehodlám ani diskutovat.

Před několika měsíci nechala nebožka pani Gándhiová postřílet tisíce Sikhů. Pevně doufám, pane Březino, že jste byl také protestovat. Za to bych Vám opravdu zatleskal, protože byste tvořil velmi čestnou výjimku. Sleduji mezinárodní situaci denně a vůbec mi nepřipadálo, že by se nad tím někdo pozastavil...

Co tedy ten lidský a bohulibý svět od nás chce? Zlepší se ekonomické situace černých? Ano! Za poslední dva roky byly černošské mzdy zvýšeny o 60% v porovnání s 10% zvýšením mezd pro bílé. Odbourávání diskriminačních opatření (bílé a černé lavičky). Ano! Děje se, a velmi hbitě. Politická práva? Samozřejmě! Afričané mají svoje místní a národní zákonodárné sbory, které si svobodně volí. To však světu nestačí. Svět žádá, aby Jižní Afrika provedla harakiri. Aby

sama sobě podřezala žíly uzákoněním sebevražedného systému, jehož celá podstata je obsažena v hesle "One man, one vote".

Obávám se, že v tomto bodu nebude Jižní Afrika ochotna vyhovět. Svě tvrzení v předcházejícím článku rozhodně nepovažují za "skvělou moudrost", ale když už si tak vyměňujeme reference, dovedu dosti rychle zjistit, že USA roku 1984 není USA roku 1850. Mučí mne však, že Vy nedokážete pochopit (dovolují si podotknout, při Vašem vzdělání), že srovnávat Jižní Afriku se Spojenými státy je přinejmenším slabomyšlnost.

Máme-li věřit statistice (Encykl. Brittanica 1970), žije v USA kolem 200 miliónů obyvatel, z nichž 20 miliónů připadá na černé a barevné. (Dnes jich bude patrně víc při příslovečné fertilitě hnědookých matiček.) Ale pořad je to poměr 1:9.

U nás je to přesně naopak. Na 18 miliónů černých a barevných, žije v Jižní Africe 4 milióny bílých, z nichž skoro 1 milión jsou občané, kteří jsou držiteli jiných státních občanství. Tudiž nevolí. Udělejme všeobecné hlasovací právo do jednoho parlamentu a do roka je konec. Ne s apartheidem. S celou Jižní Afrikou, s její ekonomikou, demokratickými a křesťanskými principy. Konec bílých, ale i černých a barevných obyvatel této země. A tohoto faktu si je Jižní Afrika vědoma a snaží se ho vysvětlit rozumně uvažujícím lidem na celém světě. Tedy i Vám, pane Březino. Zda pochopíte, je už Vaše věc. Chci jenom dodat, že jihoafričtí Burové mají staré a velmi trefné přísloví: "Můžeš kobyly přivést k napajedlu, ale pít už musí sama"...

Jižní Afrika nechce od světa nic jiného, než férové jednání a aby se měřilo stejným metrem. V opačném případě to zavání zaujatostí, trestuhodným pokrytectvím a rasismem v opačném směru. Komu ještě tohle není jasné, ať si projede zbytek afrického kontinentu a pokochá se čítankovými příklady demokracie a humanity. Doporučuje se však pancéřový vůz a parta ostrých hochů. Studijní cestu lze započít odkudkoliv, třeba z Etiopie.

Nakonec lze jen dodat, že Jižní Afrika je jedinou zemí afrického kontinentu, která nejen v politických kuloárech, ale i na poli válečném bojuje proti komunistické, tedy převážně sovětské expanzi. Pevně doufám, že tohle Vám nevdá, pane Březino.

Ať už je to jakkoliv, jsem jenom rád, že oba nějakým způsobem bojujeme proti zvlí a teroru. Vy se svými protestními dopisy a my tady s flintama na angolských hranicích. Průšvih je v tom, že Vaše protesty sovětské Těčko nezastaví a pakliže se tento fakt stane skutečností právě u nás, pak se i v té Kanadě neudržíte smíchy.

Jindřich Stikarovský, Jižní Afrika